

არსენალი

№ 9 (104). - 30 აპრილი - 13 მაისი, 2010 წ. სახელმწიფო-ანალიტიკური ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი.

**ეკონომიკის
ორი ლიდერი
ორი ავიაკატანატორთა -
უფრო კვლავ ქრებულა...**

1425
2010

**ექსკლუზივი:
რეკონსტრუქციის
ქაბულში**

**გაზზე
გაბნეული
საზღვაო
გაზა**

**მოხარული
სახელმწიფო
გაქმნელობიანი**

**პარკომოვილი
რეკონსტრუქციის**

აერომობილური
ოპერაციები
შვეულფრენებთან
ინტეგრირებული
ქვეითები

12

ქართული
ავიაციის
ავიაციის
ავიაციის

5

ორი ბრახედის
პარალელი

4

ლეგენდარული
Remington-ის
მესაქედ დაბადება

53

ოპერაცია
„კაზახულმა“

45

მოპარული
სამხედრო
გვერდობიანი

48

საარჩევნო
სისტემა

სარჩევნი

- 4 ქართველები ავთანთხი **მისია**
- 5 ორი ტრავმის პარალელები **ინსპირაციული პარალელები**
- 7 ვულკანი დიდი ავიაციის წინააღმდეგ **სტიქია**
- 8 ჭრნალისტები კრიზისულ სიტუაციებში **კომუნალი - ქარანალი**
- 10 „სამშობლოს ხანმრთელობას კი არა, სიცოცხლესაც შევწირავდი“ **მხატვარი**
- 12 აერომობილური ოპერაციები შევლემფრენებთან ინტეგრირებული ქვეითები **ბაქმიკა**
- 16 ჯავახიური მოვლენების მიმოხილვა... **კაპიტანი**
- 18 ფონდი „ქართველის“ დეკლარაცია **დეკლარაცია**
- 20 გაზზე გავლენითი სევასტოპოლის საზღვაო ბაზა **საქსასაქსაქა**
- 21 საქართველოს საგარეო დაზვერვა - მითი და რეალობა **ინოვაციური ტექნოლოგია**
- 23 პირველი რეაქტივები **ბანკოვანაბალი ქაყანები**
- 30 ავსტრიული ტანკები - დიდი ტრადიციები და საიმედოობა **საავიაციო შეიარაღება**
- 36 „შაერი-შაერი“ კლასის მართვადი რეაქტები **ჯავახანაბიკა**
- 41 ტანკები კორეიდან ცხინვალის ომამდე **საზღვაო არმიის**
- 45 ოპერაცია „კაბაშულტა“ **იარაღის აღმოჩენა**
- 48 მოზარული სამხედრო ტექნოლოგიები **„არსენალის“ იარაღის მუშაობა**
- 53 ლეგენდარული Remington-ის მესამედ დაბადება

რედაქციის კვლევა

30 აპრილს, „არსენალის“ ამ ნომრის გამოსვლის დღეს, ქართული არსია 18 წლისა გახდება. ბოლო 6 წელი „არსენალი“ შედგენილი ამუშავებს საქართველოს შეიარაღებული ძალების ცხოვრებას ბევრ დეტალს, შეუზღვიდა იმისა, რომ ეს ბევრ ინტელუალ და უფრო მეტ სპეციფიკურ პრობლემასთან იყო დაკავშირებული.

განვლილი 18 წლის განმავლობაში ქართულ არსიაში არ დაკლებია მუშაობა ექსპერტებზე და საკადრო ცვლილებებზე, მიუხედავად იმისა, ბევრჯერ - გაუმართლებელი.

ავსტრიის ომის და განსაკუთრებით „ფრანკის რეჟიმის“ შემდეგ ამოიწო თუ დიდხანს ქართული არსია შეუძლებელი იქნებოდა. უსაფრთხოების უზრუნველყოფის გარეგანი ფაქტორები და მთავარი მიზეზი იქნა 2008 წლის ავსტრიის ომის განცხადებას მარცხის შემდეგ. ბოლო პერიოდისთვის მთავარი ქართული არსიაში მთავარი საკვად ბუნებრივად გახდა, მათ უჭრეს, სამხედრო-სამედიცინო და სამხედრო-საგარეო ძალების გაუმჯობესებას.

მთელი შთაბეჭდილება რჩება, რომ ქართული არსიაში მთავარი ამოცანა ავსტრიის ქართული სამხედრო კონტრაქტების მოქმედების უზრუნველყოფაა, მისი, როდესაც რუსი ოკუპანტები იმდენადან 50 კმ-ს დაგან.

ირაკლი ალადაშვილი

წარდგინება
გამოიწერეთ „არსენალი“ და მიიღეთ შინ, ორ კვირაში ერთხელ!
ტელ: 38-26-74;
38-26-73

რედაქციის დაუეთხავად მასალების გადაბეჭდვა აკრძალულია

გადაცემულია დასაბეჭდად
26.04.2010

გაზეთ „კვირის პოლიტიკის“ დამატება ©
რედაქციის მისამართია: თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47
სარედაქციო განყოფილება: ტელ: 37-78-07; 38-78-70
email: arsenal@kvisrpalitra.com
ქრნალი გამოდის ორ კვირაში ერთხელ პარასკევს

27398

საქართველოს
პარლამენტის
მდივანი
ბ. გ. ლ. მ. მ. მ.

ქართველი ავღანეთში

სპეციალური რეპორტაჟი ქაბულიდან

ესკორტირება და ბაზამდე მიცელება ვვალებოდათ სწორედ ამ საბრძოლო ავტომანქანებით პატრულირებენ ჩვენი ჯარისკაცები ქაბულის რეგიონში.

ერობის შემდეგ ბაზა Warehouse-ში მივდივით. საკონტროლო-გამშვებ პუნქტში ქართველმა სამხედრომ ჩვენი მანქანები შეამოწმა. ნატოს ბაზაში

2009 წლის ნოემბერში 175 ქართველი ჯარისკაცი ავღანეთში, დედაქალაქ ქაბულში მდებარე ბაზაზე გაემგზავრა. დაახლოებით ხუთი თვის შემდეგ ქართველ ჯარისკაცებს სპეციალური დელეგაციის შემადგენლობით ვსტუმრეთ. ბევრი ქართველი ქურნალისტი ავღანეთში პირველად ჩვიდა. ქართულ დელეგაციას აღიანის სამხედრო ბაზაში შესვლისას ქართველმა ჯარისკაცმა შეუმჩნა საბუთები.

ქაბულში დღით, 15 აპრილს ჩვედით აეროპორტშივე დაგვხვდა ქართველი სამხედრო წარმომადგენელი, რომელსაც იმ სამხედრო ბაზაში უნდა მივეყენებო, ზადაც ქართველი ჯარისკაცები მსახურობენ. სამოქალაქო აეროპორტიდან უნდა გადავსულიყავით სამხედრო აეროპორტში, საიდანაც საბრძოლო შეჯავშნული ავტომობილებით ბაზისკენ ვიღებდით გეზს. დელეგაციაში პარლამენტის იუმჯდომარე დავით ბაქრაძე და სხვა დეპუტატები შედიოდნენ.

სამხედრო აეროპორტში, რომელსაც ბელგიელი ჯარისკაცები იცავენ, ქართველი სამხედროები მთავლობისთანავე შევაჩინეთ. ფრანგულ ჯეჟმანტრანსპორტიორებთან ოცეულის შემადგენლობა გულოდებოდა. მათ ჩვენი

სამხედრო აეროპორტში ქართველმა სამხედროებმა ჯავშანცილებები და ჩაფხუტები დაგვირიგეს, შემდეგ კი სამ ფრანგულ ჯეჟმანტრანსპორტიორში გადავინაწილდით და დაახლოებით ნახევარი საათის მგზა-

ქართველი სამხედროები უსაფრთხოებას უზრუნველყოფენ. ჩვენს ჯარისკაცებს ქართველების ნახვა ძალიან გაუხარდათ. ქურნალისტებმაც არ დაუყოვნებ და იმის გარკვევა დავინყვეთ, თუ რას საქმიანობდნენ ჩვენი

ქართველი სამხედროების მიხედვით:
 გამგზავრების დრო: 2009 წლის ნოემბერში.
 დილოცაციის ადგილი: ავღანეთის რესპუბლიკა, დედაქალაქი ქაბული, ბაზა „Warehouse“.
 ამოცანა: ბაზის უსაფრთხოება, პატრულირება, ჩეკ-პოინტებისა და საკონტროლო-გამშვები პუნქტების მართვა.
 მიზიანი წართული სამხედროების რაოდენობა: 175 ჯარისკაცი.

ორი ზრახვილი პარალელი

პოლონეთის ორი ლიდერის ორი ავიაკატასტროფა - ეჭვი კვლავ კრემლზეა...

ჯარისკაცები და როგორ არ მოხერხდა ითვ დაკარგულ ამოცანებს.

ბაზაში ფრანგ პოლკოვნიკს გავესაუბრეთ როგორც გვიფიქროს, ქართველი სამხედროების სამსახურის პერიოდში ბაზაში არც ერთი ექსციზი არ მომზადდა და დასახლა, ნამდვილი პროფესიონალები არიან.

მთერ ქვეითი პრიადის ამ ასეულის სამხედროებს სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობის გამოცდილება აქვთ და პატრულირება მათთვის უცხო ხელი არ არის. ჩუენი მუხრბოლები ბაზის მამდებარე პერიმეტრს აკონტროლებენ, ამ ამოცანის შესასრულებლად ეს ფრანგულ ჯავშანტრანსპორტიორებს იყენებენ. თითოეული საბრძოლო მანქანა შეიარაღებულია მსხვილი კალიბრის ტყვიამურქვეითი და დამატებითი ჯავშნით, რაც თვინათეი ასავთიქვეული მრეობილების ამოქმედების შემთხვევაში სამხედროების უსაფრთხოებას უზრუნველყოფს. კოლნაში რამდენიმე მანქანა შედის. თუკი ინიციურტი მოხდება, ჩუენი სამხედროები წუხისამებრ უკავშირდებიან იმ საბრძოლო ჯგუფს, რომელიც კონტრაბიქანებს ასკოვლებს. ეს ჯგუფი ახალგაზრდადელი სამხედროებისა და კომანდოკებელი.

გარდა ბერძნულრებისა, ბაზის უკსასკელებში ქართველი ჯარისკაციები დგანან. ისინი შემომსკელებს საბუების უმრქმებელ და ჩხერქენ. მათ შორის ქალი სამხედროებიც არიან. მათი მოვალეობაა ბაზაში შემსკელები ქალების შემოქმედა. ეურნალისტები მამა იოსებსაც გუესსურბოთ იგი კაბელანია და აუდანთობ ქართველი ჯარისკაციების მელინების პირველადი დღიან იმყოფება. მისი ინიციატოთი ამუნდა ბაზაში ეკლესიაც, სადაც ქართველი მებრძოლები საკვლესით დღესასწაულებს ზეიმობენ. მამა იოსების თქმით, თითოეულ ქართველ ჯარისკაცს გაზრებული აქვს თუისი მისის მნიშვნელობა. ISAF-ის ეს ოპერაცია ხომ აღინახის ქართველტკეული მამართლებსა. მნიშვნელობა ისიც, რომ NATO-ს წერი ქვეყნების სამხედროების უზრუნველყოფა სწორედ ქართველ ჯარისკაცებს დავალია და იმასაც თუ გუთივალისწინებთ, რომ ჩუენი მებრძოლებს სამსახურის განმკლებლთ უსაფრთხოების ზომები მასკომბურადა დაცული, ცხადი ხდება, რატომ ხარკებლობენ ქართველები ასეთი კთილგანწყობით ბაზაში.

8000-მდე თხზარქალი

ტელეკომუნიკაციების მინისტრის განცხადებით, „საქართველოს“ კორპორაციის მსკედალურად „აზრნალი სოფის“ აუდანთიდან

პოლონეთის პრეზიდენტი-პრემიერი ბრეჟივსკი

მართალია, ჯერჯერობით არ თქვულა, რა მსხეობა ნამოზრდა პოლონეთის პრეზიდენტის თვითმფრინავი რუსეთში, სმოლენსკთან ახლოს, მაგრამ რუსეთის უკმმდებანელობისკენ ბუენმა პოლიტიკოსმა მანათნა და პოლონეთის პრეზიდენტისა და მისი გარეზოციის დღეებში დაადანამუღა. ნაკლებსარწმუნოა, რუსულ სკეისამსახურებს კული დეტრუებნათა.

საინტერესოა, ასეთი ოპერაციის უკვლილ ჩატარების რა საშუალებები აქვთ თანამკრდრე სკეისამსახურებს?

დღეისოთი იმით, რომ ამ ტრავკადის ყველა ტყვიარეი დეტალი არ ვიცით ამტრომ უმსკეულით ამ ფაქტებთან გამომდინარე, რაც ჩუენს ხელანა. პოლონეთში პოლიტიკური ელიტა ორად იყო გაყოფილი. კანსსკების უკნლ უფრო გამოკეთილად პროდასკლერია იყო. ითად ლეხ კანსსკის საგზოდ საინტერესო ბოერანოფა აქვს. 2005 წელს, რაღაცეა პრეზიდენტს გახლა, განაცხადა, მოზარული თქვით, თუ პუტინი აქ ჩამოვრ, ადრე პრეზიტი ხელბოდა, პოლონეთის ყველა ხელმძღვანელი მოსკოუმ ჩადიდა, ამუნდა, ამ განცხადებას პოლიტიკური დეტვრითაა სკორნდა. დანდალ ტუქსა, პოლონეთის პრეზიდენტი-პრემიერი, უფრო ლიბერალური პოლიტიკოსია. აქუნდა გამომდინარე კანსსკისა და ტუქსის თვინათი-თვინათი გუნდები შეკადრათ. ტუქსის გუნდი რამდენიმე დღით ადრე ჩუენდა რუსეთში და პუტინს შექალა, მათთან კი კანსსკი ჩადიდა თანამშრეუბნთან ურთიდ. ესენი ის პოლიტიკოსები იყენენ, რომ-

ლებიც მზარს უკრდნენ საქართველოს: პოლონეთის უმისროების სამსახურის უფროსი, გენერალური შტაბის უფროსი, სამხედრო-საჰაერო ძალების სარდალი, საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილე. დავუთუთო არუის მოწვევა დღევანათა, მაგრამ, თუისთივად, ეს ტრავკელია საჩუქარი იყო რუსეთისთვის. ამ თვითმფრინავში ოხხენენ პირები, რომლებსაც კანსსკის პოლიტიკური გზა უნდა გაგრძელებნათა მოგუქსენათა, სამხედრო და პოლიტიკური ელიტა ერთ დღეში არ ელიბდება. ერთი სიტყვით, დაიღუპნენ პროფესიონალები და განადგურდა ნეიშპრინალიზმთან, ამ მართიდ ქოისთან, რასაც დღეს რუსეთი წუნის, მებრძოლი ერთ-ერთი ძალანა ბლიერნ ბოროუ. შეიძლება ცოტა ცინიკურად ეწუდეს, მაგრამ ეს საჩუქარი იყო პუტინისთვის, რადგანაც კანსსკი ხელს უშლიდა

პოლონეთის პრეზიდენტი ლეხ კანსსკი

პუტინს. იმის კითხვა, რამუნდა იყო შესაძლებელი ამ ტრავკადის მსხეობა? ბუერი ეწრია შეიძლება არსებობდეს. მაგალითად, ტყვიარეი გაუქმართათა. მოგუქსენათ, თვითმფრინავისთვის ყველაზე სახიფათო აეროფისა და დამტრეის მოქმეტი; არ არის გამორიცხული ეკუი ამინდისა და ეკუი ხელვალების გამო მურნათის შეკლმაც; არ არის გამორიცხული ტრავკატრე დღეს არსებობს საკანისი ტყვიარეი საშუალებები თვითმფრინავის ჩამოსავლება; არ არის გამორიცხული დეტრეხანა თვინათი

ქრნალისგაბი კრიზისულ სიზაუიეზში

ვირებს ადამიანი — სტრესი.

სწორედ ასეთ სტრესულ ანუ კრიზისულ სიტუაციებში მიყვარებოდა ბუნებრივი კატასტროფები (წყალდიდობები, მიწისძვრები, მწვერებები), ადამიანისგან გამსწვეული კატასტროფები (ეგზოსავზაო შემთხვევები, ავიაკატასტროფები), საომარი მოქმედებები და ომები.

— ფრნალისტები ზმარად ამბობენ, რომ მათზე ზეგაღწეა არ მოუზღწიია ამა თუ იმ კრიზისულ ვითარებას, თენდაც 2008 წლის აგვისტოს ომს.

— ამჯერად ვისაუბრებთ საომარ მოქმედებებსა და ომებზე. პირობითად შეგვიძლია გამოვყოთ ამ ვითარებაში მონაწილე ადამიანთა რამდენიმე კატეგორია, ესენია:

სამხედროები (პირები, ენც სამხედრო მოქმედებებში მონაწილეობენ, იბრძვიან);

სამოქალაქო მოსახლეობა (პირები, რომლებიც ცხურობენ ან რაიმე მხეზით მიხედობენ იმ ტერიტორიებზე, სადაც მომდინარებს საომარი მოქმედება);

ფრნალისტები (კორესპონდენტები და ოპორტარები — პირები, რომლებიც ავორევენ ინფორმაციას მიმდინარე საომარ მოქმედების შესახებ და აწედათ ფართო აუდიტორიას).

წარველი და მუროდ ჯგუფი უშაალოდ (ცხადია, სხვადასხვა ხარისხით) არის ჩართული მიმდინარე მოვლენებში ანუ მათი მონაწილეა, ხოლო ფრნალისტები ეს შეიძლება მოვლენების მონაწილეებიც იყვნენ, მაგრამ მათი უპირველესი მოვლეობა დამკვირვებლის ფუნქციია. მათ უწევთ მუშაობა ბრძოლის ველზე და მათი სამუშაო მიმდინარე მოვლენების მაქსიმალურად ზუსტად, დეტალურად, მოუკრობოდ და ამომწურავად ასახვის გულისხმობს.

ასეთ ვითარებაში, ცხადია, ფრნალისტის (როგორც კორესპონდენტის, ისე ოპორტარის) ფრაგლეობა (შეიძლება ვთქვათ, ცნობიერება) სწორედ ამ ამოცანის მაქსიმალურად შესრულებასენ არის მიმართული.

აქ გადახვევა უნდა გავაკეთოთ და ადამიანის უმალესი ფსიქიკური ფუნქციების, კერძოდ, ვერადღებობის თვისებურებას შევეხოთ.

ადამიანის ვერადღებობის ფარგლებში დროის ნებისმიერ მომენტში რეალობის ანუ მიმდინარე მოვლენის მხელოდ ნაწილი ხვდება. ამ თვალსაზრისით ვერადღებობა შეგვიძლია პროექტორის ან

სახმლის ვარაზად მიღება, დამის კომარები, უბილობა, აგრესიულობის მომატება, — ეს არასრული ჩამონათვლია იმ სიმპტომებისა, რომლებიც ბრძოლის ველიდან ან კონფლიქტის ზონებიდან დაბრუნებული პირები უსივან. მათ შორის არიან წვენი კოლეგები, რომლებიც მკითხველს, მშენებელს და თუ მაკურებელს ამომწურავ ინფორმაციას აწედათ ცხელი წარტალებიდან. ვესაუბრებთ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოციოლოგ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ასისტენტ-პროფესორს, მეცნიერებათა დოქტორს, ფსიქოლოგ ლილი ზენუაშვილს:

— ადამიანი ყოველთვის რაღაცას შევიგრძნობს, ვგრძნობს და ვანიცნობს. მისი გრძნობის ორგანოები: თვალი, ვერი, ყნოსვა, შტების, ტემპერატურისა და წინასწარობის რეცეპტორები დროის ნებისმიერ მომენტში მუშაობს. შესაბამისად, წვენი სხვადასხვა არხით უსწევრად შეზაადის ინფორმაციის ნაკეობი და რას ვგრძნობთ.

მოსახრება, რომ ადამიანები კრიზისულ სიტუაციებში არაფერს გრძნობენ, გარკვეულწილად მართალია, მაგრამ დეტალურად უნდა გავიხილოთ, რა იგულისხმება ამ დებულებაში.

დვიწყით უფრო შორიდან. ადამიანები ბევრი რაბით განსხ-

ვედებიან ერთმანეთისგან, მათ შორის კრიზისულ სიტუაციებში ქცევის სტილით. თითოეულ წვენიან, განურჩევლად პროფესიისა და საქმიანობისა, გავქვს მეტნაკლებად უნიკალური ქცევის სტილი, რომელიც წვენიის პირობიტეულია ამა თუ იმ კრიზისულ სიტუაციამო. ეს შეიძლება იყოს აქტიურ მოქმედებაზე გადასვლა ან ჯერ ცვი გონებით სიტუაციის აწონ-დაწონა და მხოლოდ ამის შემდეგ შემუშავებული გეგმის მიხედვით მოქმედება. ზოგი მეგობრებსა და ახლობლებს მიმართავს დაზმარებისთვის, მორალური თუ ფსიქოური მზარდაქტრისათვის, სხვები იზომში პოვლობენ შეებას, ვიდაცები კი — რელიგიამო. არიან ისეთებიც, რომლებიც თვალს ხუჭვენ კრიზისის არსებობაზე და სიტუაციის განმუხტვას ვლოვებიან, ვიდაცები კი უარყოფენ არსებულ რეალობას და ცდილობენ, იღუბიურ სამყაროს შეაფარონ თავი. ასეა თუ ისე, ადამიანებს მათი უწვეთ კრიზისულ სიტუაციებში ისე მოქცევა, რაც ამ სიტუაციების გამკლავების, ცენ ექნება მიმართული.

ასეთ კრიზისულ სიტუაციებში ანუ სიტუაციებში, რომლებიც ადამიანის წინაშე ისეთ მოთხოვნებს აყენებს, რომელთა შესრულებაც მის ძალას აღემატება, სტრესული ქრება, ხოლო თავად სტრესი — სტრესორი, მგლომარეობას კი, რომლითაც მასზე რეა-

ფრანს შუადარბო სათაოც მივანთებო, მხოლოდ ის პატარა ადგილი განაოფო, დაწარწეო ქო სინფონიო დაწრეო, მაგრამ ეს არ ნიშნუბ იმას, რომ ის დანარწინი არ არსებობს. სწორედ ასეა ადამიანის ვერადღებაც. ჩვენ ადუიკეპობ იმას, რასაც ვერადღებთ ვაქციეო, მაგრამ დაწარწენი ინფორმაცია, რომელიც ჩვენი გრძობის ორგანიზაციოთ, სხვადასხვა არხით გვინდა თუ არა, მოგვწოდებო, მაინც არსებობს და ორელეფანტურად არუ ჩვენი ვერადღების მიქცევის ვარუდუ. გაცნობიერების ვარუდუ — ცნობიერების გვერდის ავლით უშობის.

სწორედ ეს შექნინბო შეიძლება მუშაობდეს ბრძოლის ველზე მომუშავე ვერადღისტი შემთხვევათ. იგივე თქმის სამხედროება და მოსახლეობაზე, რომელიც 2008 წლის აგვისტოში დაბობილი სოფელიდან გამობრდა.

ვერადღისტი, რომელიც მუშაობს კრიზისულ სიტუაციათ, რომლის მიუღი პირველული და პროფესიული რესურსი მიმართული რაც შეიძლება შტეტი და ზუსტი მასალის მოგროვინსტენ, მარტვად რომ ვთქვათ, არ სვადლია საკუთარი თვისივით. როგორც წინბი, პროფესიონალიებო ამ დროს არ ეფორბენ საკუთარ უსაფრთხოებაზე, განცხადებს და მოქმედებებზე. მათ ვითო მინბო ამობრძელებო, შეასრულენ პროფესიული მოვალეობა. ამიტომ სრულიად ბუნებრივია, რომ უკან დაბრუნებულბი ხშირად ამბობენ, რომ მათზე არ უმოქმედია ნანახს — მათ ზომ არც განუცდიდო უსაფრთხად ის, სადაც იყენენ და რაც საკუთარი თვალის ნახეს.

— როგორ აისახება ვერადღისტიების ფსიქოკანუ კრიზისული სიტუაციებო და დაზარალებული ადამიანების შესახებ ინფორმაცია?

— ნებისმიერი ადამიანისთვის, თუ ის ერთხელ მაინც მოხვედრილია მასშტაბურ კატასტროფათ, საომარ მოქმედებებთ, თავის მოტყუება იქნებოდა იმის მტკიცება, რომ მასზე ნანახს არ უმოქმედია ან არაფერი განიცადა. სწორედ ეს „არაფერი განიცადა“ არის სიმპტომატური განაცხადი. რას ნიშნუბს ეს?

საომარ მოქმედებებთი ნამყოფი და „არაფერანცილი“ ადამიანი შეიძლება შუადარბოთ მებრძოლს, რომელიც დაიჭრა ბრძოლის ველზე და სისხლმღვინი ჭრილობის მიუხედავად, მაინც ავრტყლებს ბრძოლას. ასეთი შემთხვევები მრავლად არის აღწერილი ფსიქოლოგურ ლიტერატურათ. დაჭრილი მებრძოლი ბრძოლით იმდენად იყო

დაკავებული, რომ ფიზიკურ ტაციონლაც კი ვერ გრძობდა, როგორც ვერადღისტი ვერ გრძობს და ვერ აღიქვამს სათანადოდ მიმდინარე მოვლენებს, ეინადან მათ ასახებუვა ორენტირებული. თუმცა, ბრძოლის დასრულების შემდეგ დაჭრილი მებრძოლს სრულიად უბრუნდება ნორმალური შვერნიტები, არუ მისი ვერადღება უკვე ჭრილობისგან წარიმართება; ის ჭრილობაზე ამწნევის, ტაციონლაც გრძობს და სისხლსაც ხუდღეს. როდესაც ბრძოლის ველიდან დაბრუნებული ვერადღისტი ამბობს, რომ მასზე არ იმოქმედა ნანახს და არაფერი უგრძობია, მაშინ ის უარფუის თავისი სისხლმღვინი ჭრილობის არსებობას და მის დანახებზე უარს ამბობს.

მოუხედავად იმისა, რომ ვერადღისტი იქ და იქამად მართლა შეიძლება არ გრძობდა არც მამს, არც მობოვასა და რისხვას, ეს არ ნიშნუბს იმას, რომ მას ეს (ან სხვა) ემოციები საერთოდ არა აქვს. ცხადია, არ არის თლილი სიმარადღისთვის თვალბუბო შექცევა და იმის აღიარება, რომ შვექმინდა, დაიბრუნე, არ გინდოდა იქ ყოფნა და ა.შ. ეს არ არის ადვილი. ამიტომ ადამიანბი ხშირად უარფუილად საკუთარ ემოციებს, ჩვენს კულტურათი არასასურველად თვლებდა ემოციების, განსაკუთრებით უარფუილი ემოციების არსებობის აღიარება და, მით უმეტეს, გამოხატვა მამაკაცებთ.

გაცნობიერებული და უარფუილი ემოციები სინამდვილეში არსად მიდის. ისინი ჩვენთან რჩება და სხვადასხვა სახით გავისწერებს თავს. ეს შეიძლება იყოს ნიანქა-ნიანქა ურთიერთობებთ, აღკოპოლის მოზმარების მომარება და ა.შ. უფრო შუვედ შემთხვევებთ ამის ემტება ე.წ. ფულბუტები და ვანშორებით აზრები და ხატები იმ კრიზისული მოვლენიდან.

მიმდინარე მოვლენების ასახვის ვარდა, ვერადღისტიებს უწევს სხვადასხვა კატეგორიის ადამიანებთან ურთიერთობა, არაერთი ტრავმელისა და ამბის მომენა-ჩაწერა და არც ეს ნაივლის უკვალოდ. შეუძლებელია ადამიანურმა ტრავმელამ კვლი არ დატოვოს ადამიანზე. ეს მწელია არა მარტო ვერადღისტიებისთვის, არამედ სოციალურ სფეროში მომუშავე სპეციალისტიებისთვისაც, სოციალური მუშაუბისთვის, ფსიქოლოგებისა და ფსიქიატრებისთვის.

— 2008 წლის აგვისტოს 15-16 ნომერში დაგ უამრავი მოქალაქე იქოა დეწილად, ზოგიერთი — მთრედ და შესამდეც კო. მათი ამბები ვერავის დატრეებდა გულგრდოს. მათთან სოციალური სფეროს უამრავ წარმომადგენელს მოუწია მუშაობამ. ასეთ ვითარებებთი თავად პროფესიონალიებო საჭიროებენ ზომედ კოლექციების დახმარებას, რაც ე. წ. ინტერვიუების სესიების (2-3 ფსიქოლოგი ოკრებიება მძიმე სამუშაოდ დღის ან კვირის ბოლოს და ერომინიუს უზარებს განცდებს, შობატყვდილებებსა და ვანოცილებებს, რათა შეინსუბუქონ პროფესიული სტრესი) შემუშავებით ხორციელდება.

რა ზღედა ასეთ ვითარებებთი ვერადღისტიებთ?

პირველი ნაბიჯი, გადადებული ნანახ-გადატრანილის ტვირთბიან ვითარებულბებისგან, არის იმის აღიარება, რომ მან განიცადა ის, რაც ნახა; ემოციებისგან დაცვლა (ეს შეიძლება იყოს ცრუბუბი, ვეწარბი, სწუბი, თვითდადანამაულება) და შემდეგ ამ ემოციების მიღება, როგორც არსებულისა და მართებულის. მხოლოდ იმ შემთხვევათა შესაძლებელად მძიმე მოვლენის სტრესული ზემოქმედების შემცირება, თუ ვიღარებთ, რომ ეს იყო მძიმე მოვლენა და ჩვენს ფსიქიკას ძალისხმევა დასჭირდა მის გადარსარებად.

ადამიანი არ არის დღეა, რომელზეც ბევრჯერ შეიძლება დაწერო და შემდეგ წაშლო. ვეწადფერი, რაც მასზე იწერება, აუცილებლად იმხებო და ილექება თავად მასში, არაფერი კრება უკვალოდ. მით უმეტეს, მათეო განცდებთ და თანაც უარფუილი მამფრი ვანცდებო.

მიწრობი მხიბტაპა

„საგზოვლო ჯანგაბელოვას კი არა, სიხოსლუსაც შევნიჩავდი“

ისწინებელი. სანამ ჩორმატეებს წავაბარებდი, დამოკლებულ ვეზაბედი და როცა კონტრაქტორი გეხედი, წეშს ხიხარულს სახლვარი არ ქიარდა... სამი მძა ვართ უფროსებიც სამხედროები არიან, ოღონდ მათ „ვეფარიანის ვარი“ მოიხატეს. მამჩეშო იმ ბერიოს ოჯახის „გაჭურების ხანას“ ეხახის, რადგან ხაჭუშელ ორებს შინიდან მიქონდა. მათი შეტეულებამ გასელა ერთი კარგი ჭორწილის ფასი გეუადეხებოდა, მოლი ნაწილის სამეფო სერსიამ უნდა წვლით მე გამომართოდა და საუღღებულო სამხედრო სამსახური დარსეულ ვარშო მოვიხადე.

— ვიცი, რომ თქვენი მძებეც სამხედროები არიან.

— დაახ, სწორედ ჩემმა მონაწილმა განაპირობა მათი არჩევანი: კარგი ბიზნესები გვექნა, სწელები, კეება და ტანსაცმელი. ამიტომაც ორეუ კონტრაქტორი ხადედა... ასე რომ, იმხ რომ დამეწო, სამეუ წვლილი სახედნიწოდ, ისინი უწეზულად ვადარწმენ.

— ხადეუ სხვადახეუ ნაწილში მსახურობდით?

— დიახ, როცა მშობლებს ერთი შეილი მკეუო ომში, შეუძლება მათი მოტეუება, რომელიმე ერთი დავლაპარაკება და ისეო რამეს ეტევის, ხიპროლოეს რომ პეუდეს, ჩეწ ეს ეწ მოეატეხეო სამეუე შეილი ომში ვეწეუბროლით და ძალიან გაუჭირდათ იმ დღეების ვადატრანი. მხედსმთ რომ შეუდგომი, მამჩეშო მადარტე და მთხზრა, აღარე ვიცი, რა გითხზრა, თავს გაუფრთხილად-მეუთქი ომში მძებულ კეცს ეწ ვეტეუ, მებრამ ბეწეაანად ვეფიწო...

— ომ რომ დამეწო, ხად ვეფიწო?

— ნაწილში. წინადეღს სწელებმა გეჭერდა და ბეჭეებს ვეწე კი წარშეგეუდგინა, რომ შეორე დღეს ომში მოეკეწედა და წაყედა. მომზადებელი ვეუეუთი, ოღონდ თეორეულად ამხ იმტეშო კი არ ვამბო, რომ არასაკმარისად ვეუეუთი მომზადებულნი. ჩეწ მხოლოდ საბრძოლო გამეუდღელება გეკედა და როცა ბრძოლის ქარეკელებში მოეხედი, მამინ მეხედი, რომ სწელებმა და წერთა მხოლოდ თეფინა იეწო...

— ბერეს უტარს იმხ აღიარება, რომ ომში ძალიან დარწმუნა?

— მე არ მებეჭრ და ვადარტე ვეუეე... როცა 7 აგვისტოს დღლით სავანეგებო მგეომარება გამოეცხადეს, ცნობისმეფერებობე კი მოეგებლა, გეაინტერესებ-

და, ჩეწი ცოდნის ომში ვამეკედა. გეწეწა, ამხითვის ფსეკელოფეიურადაეუ მხად ვეუეუთი... ასეუელში ისეოი მოტეუეცია გეჭერდა, ომში მძებელებს კი არა, აღეუეშეუ გამეუდღელებს ვეუეუთი ახალგანხრეული თექნიანობეად არ ვეკედა, მობილერებოი ვეიღებოდ ერთმანესი, მახსეღს, ამხ ვამო შეთავრება შეწიძეეე მოეკეცა. სხვათა შროის, როცა მოეუენეუთი ომხს კადრები ენახე, გამეცეარედა, იმ ვეცხაზეუბელი ბრძოლის დროს ეწ და როგორ მახეჭრხა ამ ვეკეაურის ვადღელება-მეუთქი.

— ცხინვალისკენ მძებულ გზაზე რუსეთის სამეწედილობა ბაზეუეც უნდა გეკეწელო არა?

— ჩემმა აეუელმა რუსეთის სამეწედილობა ბაზეუეს რომ ჩაეურა, შეთავრებამ გეგეგეფრთხილა, არე ერთი ტეწეა პერეშეი კი არ გაისარეობო. მარე დამბეული ვეუეუთი მათ უმეტეს, მამეუ ტეწეაწი მობილესბეუელი მკეუდით და ერთ-ერთი სამეწედილობე ვეუეუერებმა. თეცია მეუედელ ჩაკეატარეს.

— ქართულ სოფლებში როგორ შეეხედნენ?

— ხალხი გელოკედა, ნე გეშინიანო, შეიკეუო, დმერთი თქეკეწენ ოქეუბათ, გეუეწეწეუოდნენ. ვეკეა მეწედილობით დარწმუნება ვეისურებოდა და ჩეწეც გამბეწეებოდა თეით როცა შეიძარი ომში მიდის, ვეკეაფერს მნიძედილობა აქეს: ხალხის ვანსეუობა, მთიანელო კეეებრეუება... მათი ოფლიანია ხანეუბი ჩეწეთვის სტიმული იეწო. მთელი დღეუ ვიარეუ და როცა ოსერ სოფლებში გაღეკედიო, გზადგახე შეეისევეწეო. ექუარობა თეითმხს დაცილიო იეწო. არე ერთი ბაქეუე და ქეალი არ შეუეღდინა, გრხაკეორეუბელი არაფერო მომხდარა. მთეორე წინააღმდეგეობა იეწო, მებრამ ცინხელამდე გზა უწრობელებო გეეეარეო როგორე კი ცხინვალის მსახედრეშეს შეუუახლოვდიო, მძებე ტეწეიკის სროლის ხმა შეეუეღეებმა. მთი არე მან მთი მებრანა. ცინხელს ეკეე უწეუდნენ. ისეუ და ისეუ მობეულებს წეკელომთი ათასწიართ ვეწინა და ინფორმეცია ვეწეუდღეუბოდა. სხვადახეუა ნაწილის მიჭეუბი ერთმანესი ურეკეედნენ, ზოგი ინფორმეციის ვეკეაწეწეება ცდილობდა, ზოგი თეივხას აწეუდდა.

— ამ დროს მობილერი კეუმარი ვერეკეუ იეწო?

— კი, სანამ დამბეუა დამეწეობოდა. ეწ

„რუსეთი-საქართველოს ომში ფეწი დეკარტე და სეუელ სამხედრო სამსახურს ვერადღროს დეუბერწეუბი. ხმირად მეუთხეხან, არ ნანობ, რომ ფეწი დეკარტეგეო „ერთი დეკოდალა“ ხომ წეეეკეათხეი, ისე შეტარეს მეუ, ზოგი ამით თანამეწეონობის, ზოგს კი ასეოი ბეწეება აქეხ... ომში სამინელებმა იეწო, ფსეკელოფია შემბრეია, მებრამ ომის შეწეღობა ბერიად იმანე რეული აღმწმნდა. — შეკეალება და „დეკოთხეუი“ დეუბრეულებლად გრძელებმა, თეიდან ვედილობი, ვეკეაბითვის ჩემი მოსახრება გამეზბარებინა და ვეუხნილი, როცა ვერისკეცი ომში მიდის, იევის, რომ შეუძლება ეწ დარწმუნეს, არ ბრძოლის ვეკეადნ დახეპარებელი გამეიღეს და თე ვადარტე, მომეწეწეო ომხითვის უნდა ეწეალოს-მეუთქი. ამ მოტეუათი წეუდი ვარშო, მებრამ ახლა ვეცი, რომ „მომეწეწეო ომ“ ჩემთის არ იქეება, მებრამ მპარდებანი, რომ სამხედრო სამსახურში დამსახეუბენ“, — ასე იწეებს „არხენალიან“ საეუბარს 23 წლის ახალგანზრდა, რომელიმე 2008 წლის აგვისტოს ომში ფეწი მებრამედა. რეაბილტაციის ბოლო კურსი თეწეკეუბოში, ვეათას სამხედრო კლინიკაში გაიარა, მებრანალობა ჯეერ კიდეე არ დეუბრეუბოდა.

— საუღღებულო სამხედრო სამსახურის დარწმუნების შემდეგ თეიდეციის ხამინისტროს 4-წლიან კონტრაქტს მოეწეწეუ ხელი. ვეკეა ის სწელება გეეეარე, რაც კონტრაქტი იეწო ვეიფეუდ-

იყო, ჩანებები გადატვირთული იყო და დაკავშირება პირდა...

ერთი სატყეოა, ბრძანების მიღებასავე ცხინვალის შესასვლელთან, ნაძვანარში დაგზანადია. ვეცნაო ჩვენს პოზიციასზე უნდა ვყოფილიყავით მეთაურთან გვემხვე მუშაობდა და ერთმანეთში თათბობდნენ. სწორედ მაშინ გადაწყვიტილი ხელგამო თანგრუელ და ატვირთული ვარისკაცს და თვალს არ დაეუკრა...

— რატომ?

— როგორ, რატომ? ბედნიერება სახეზე არც ერთს ვეცნაო, მაგრამ ატვირთული ვარისკაცი მაინც ვერ წარმოუდგინა. მით უმეტეს, სამედიცინო ბატალიონიდან სამხედრო ქალაქზე გვეყვდნენ, რომლებსაც ბევრად უფრო ღირსეულად ვჭირაო თავი. იმ ვარისკაცს რატომღაც ვეცნაო თვალს არიდებდა.

— თქვენ არ გეგმობდით?

— როგორ არა, ომში ნამყოფმა კაცმა რომ მოთხროს, არ შექმნივთაო, არ დაეუკრებ, ვიცი, რომ მატყუებს.

— ამ დროს ცხინვალის დაცვითლები უკვე გამოვადით?

— დას, ასეველებითაა გამოვადით რამდენიმე დაცვითი, მაგრამ ჩვენ ამ დროს ბრძანება უკვე მიღებული გვექონდა და მიწინააღმდეგის ციცილი გვეუწყით იმინი ჩვენ თვალწინ, იარაღის საწყობთან იყვნენ. ახამდე კაცი იქნებოდა. არეულ-ღარეულად დადიდნენ წინ და უკან და რადაცას ლაპარაკობდნენ. საშოსზე ვტვობოდათ, ოცები იყვნენ, სამხედრო შარელები, შავი მასური და ფეხზე ზოგს სამხედრო წილები ან ბორცაუბი ვეცა, ხელით კი ვერბაშები და ტყეპერქცეები ქიწინაო დაბნეულები ჩანდნენ. ცხინვალის დამაინაულებელი ამბები გვექონდა მიღებული და ამან ცოტა ხანათი გამოვეცნაო. ქალაქთან მალან

ახლოს ვიყავით ჩვენ წინ რამდენიმე მადლანათილიანი კორპუსი იდგა, რომლის სახურავზეც სნაიპერები ისხდნენ.

— თქვენი ადგილსამყოფელი სნაიპერებისთვის შესაძლებელი იყო?

— ალბათ ამ შეიძლება ვთქვათ ინფორმაცია გადაცა, ვეცნაო შეზიხევაში, მათი ტყვიანი რამდენიმე ვარისკაცი დაეცნაო. მათ დაღმბრეულა დაძეველი ვეცნაო და შტეტეისთვის მხად ვიყავით ცოტა არ იყოს, ახარტშიც ვიყავით შესული და ჩვენმა ოცეულმა მეთაურს ხისხვა, ცხინვალში ბიჭების დასახმარებლად წედიო. მხოლოდ მაშინ დაიჭრებო წინ, როცა ბრძანების მიიღებო, გეპასუხეს. ამ დროს სამხედრო თვითმფრინავი გამოწნდა, ვერც ცხინვალს გადაუარა და რამდენიმე ბოში ჩამოაგდო, შემდეგ გამობრუნდა და ნაძვანარს მოაფე. მისმა გამოჩენამ დაგვანა, რაღაც პირველად ცხინვალის დაატყა, ვიყიქრო ჩვევები არანაშოქა, სატყეო მხარდაჭერის მართლაც სასიცოცხლო მნიშვნელობა ქიწინდა. მერე მახსოვს, ბრძანება — დაჭეითაო და სამხელი, ვყო ტყვილი. აფეთქების წინამ პირში ამგდო და მერე ბირს მუელი ძალით დაეჭეითქე-მარჯვენა მხარის სამხელიად მტყიოდა და ვერბობდი, რომ არც სადღაც ქიწინდა რაღაც საღად.

— ფეხის ტყვილი არ ვეგვრბათ?

— არა, აფეთქებისა და დაეცემის ტყვილისგან ვაბრეუებული ვიყავი, მაგრამ რამდენიმე წამში თითქოს ქოლობის ადგილას წეში მიჩხელტეს, ისე ამტყედა ფეხი. უფრო სწორად, ფეხი წამეცნეული მჭირდა და იმ ადგილას მტყიოდა. მხოლოდ იმხვე ვიქიქობდი, გონი არ დამეკარგა, ვაცილო, სისხლისგან დეცილებოდი. ლატერ ამიფელ და სისხლდენის შეჭრება ვეცნაო, თქრალით მდლოდა. მიწაზე დახეთქებისას მარჯვენა

მღვავი ვაღრე და ლატერ დაეცნეული უმეცნოდ ვეცნეოდი. ამასთანავე ბიჭები მივიდნენ. ბუნებრივ მოხსენებს, უკვე გონს ეკარგული. ბუნებრივად მახსოვს, როგორ მტყეწეობდა ექსიში, როგორმე გონი არ დაეცნეო...

— რატომ?

— არ ვიცი, შეიძლება ტყვიისგან მივეციდა ან ვწინა, თუ გონს დაეცარევიდი, მოეცნეოდი. ტყვილი გამაუკრეო და წაიღო-მეთქი, ვეცნეწეობდი. უფრო სწორად, ვეცნეწეობდი. ფეხი ტყეზე ვეცნაო და წარმოუდგენებელ ტყვილს ვერბობდი...

— დატყვების გულწრფელად თხოვდით?

— ისეთი ამბავი იყო, მხოლოდ ტყვიანი ვიქიქებოდი იმ ბიჭებისთვის, ვისაც მტრისთვის წინააღმდეგობის გაწევა შეეძლო. ამას იმცოტო კი არ ვამბობ, რომ იმნებს თვალში გმარად წარმატებულე, ტყვილია, იმცოტოც ვიცი, რომ ტყვილი-ისგან სიცოცხლე არ მხდებოდა და არც ის მხდებოდა. ჩემ ვაში იმნებსთვის პრობლემა შემიქეცნა. მოკლულე, ტოტებისგან სასწრაფოდ სავცილ შეჭრეს და ასევე-ქსხე მამიყვანეს. როცა მამიქინის პორტზე დამეჭრებენ, რუკების თვითმფრინავი მერე წრებზე წამოვიდა, მაგრამ ამის შემდეგ არაფერი მახსოვს, გონი დაეცნეო...

— როდის მოხვედით გონს?

— რაღაც საველე პოსტადმარტაციას არ ვეცნეწეობდარეობდი, პირდაპირ გორის სამხედრო პოსტალაშში წამიყვანეს და პირველად იქ მოვეცნე გონს, იქიდან კი თბილისში წამოვიდით.

— მშების ამბავი როდის ვიციყო?

— მათი ამბავი გორშივე ვიციყო, მაგრამ პასუხი უკრავი გაეცა. მერე თბილისში, ლეულეშის კლინიკაში ექიმების თქვეს, მეთხოვ პრევიდას ვეცნეო მერე დანაკარგი აქნის და მაშინ ვიხილე ჩემს ექიმს, მშების ამბავი გამაგვრბინა-მეთქი. მაშინ, როცა ერთ-ერთი ჩვენი ბატალიონი ცხინვალის მსადგომებთან იდგა, ჩემსმა ცხინვალის ბრძოლებში იყო ჩართული. საბედნიეროდ, მხოლოდ ტყვის მტრეცნაო მიიღო. არც ისე ოილი ვფრობს, მაგრამ მანვე გამოვიდა მდგომარობიდან და ახლა სამხედრო სამსახურს აგრძელებს.

— ოვანი გეყო?

— არა... ზოგჯერ ვეხმობო, ორლექიანმა ვერავინ გადავიყო და აწი ვილას ეჭორდები-მეთქი... ვეხმობო, თორემ სამშობლოს ერთ ფეხს კი არა, სიცოცხლესაც შეეწირავდი.

ომში მონაწილეობამ დიდი გამოცდილება შექმნა და გული მწელებს, რომ მის გამოცენებას ევლარ შეეცნაო.

დალი პაპასპირი

თმის გალანდერბის კლინიკა

თალიზი

40426664, 4 37 620 25 37 20
www.talizi.ge

აერომობილური ოპერაციები შვეულფრენებთან ინტეგრირებული ქვეითები

ას, რომ ყოველთვის იყო, რა უნდა გაეყო, საქმის ნახევარი, უფრო რთული მისი გაეყოფა”.

ნორმან შვარცკოფი

აერომობილური ოპერაციები არის საბრძოლო მოქმედება, რომელიც საგანგებოდ მომზადებული და აღჭურვილი ძალები მანევრირებს საბრძოლო ველის თავზე ხელუფლებს საბრძოლო ამოცანის შესრულების მიზნით ეს მოითხოვს საჰაერო და სახმელეთო კომპონენტის ეფექტიანად ინტეგრირებას და ამუშროვლად არის სახმელეთო საბრძოლო მოქმედების შესაფუძვლი ნაწილი. მათ განეკუთვნება საჰაერო გადაყვანა, საჰაერო გადახვევა, აეროშემკვრელი და აეროსაიეროზო ოპერაციები. აერომობილურობის ფუნდამენტური მახასიათებელია შვეულფრენებით სახმელეთო ძალების ტაქტიკური მოძილურობის ამჟღავნება.

აერომობილური ჯარები წარმოადგენს ფორმირებას, რომელია ამოცანა აერომობილური ოპერაციის (საბრძოლო მოქმედების რაიონებში მტრის ზურგზე) საერო ჯარების გადასხმა და საბრძოლო მოქმედებების წარმოება) ჩატარება.

აერომობილური ოპერაციების სპეციფიკური ფორმაა აეროსაიეროზო მოქმედება, რომელიც გულისხმობს შედარებით მცირე ზომის სახმელეთო კომპონენტისა და შვეულფრენითა შედარებით დადი კომპონენტის ერთობლივ მოქმედებას და თვისი არსით განეკუთვნება შტრეით მოქმედებას, თუმცა ასევე შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს როგორც შეზღუდვების დროში, ასევე თავდაცვას და უკან დაცვის დროს. საჰაერო-საფენსტრო ოპერაციისგან განსხვავებით, აეროსაიეროზო

ოპერაციის დროს საჰაეროების შემთხვევაში ქვეითი ცალკე ასეული შვეულფრენებით სხვა ამოცანის შესასრულებლად ან სხვა რაიონში გადასაცვანად.

აეროსაიეროზო ოპერაცია არის დამოუკიდებელი, ზუსტი, დეტალურად დაგეგმილი და ჯერჯერობლივად შესრულებული საბრძოლო მოქმედება, რომლის მიზანია დაარტყან მტრის იქ და იმ დროს, სადაც ის ყველაზე მოწყვლადია, შორ დისტანციებზე, სხვადასხვა ხელისწილი თუ ბუნებრივი ბარიერის საერიდან გადაღებით.

ამჟამა პირველმა გამოიყენა ბრძოლის ახალი კონცეფცია, რასაც აერომობილურება” ქწოდა. ვიეტნამის ომი, ფაქტობრივად, პირველი შვეულფრენითა ომი იყო. შვეულფრენითა ხმელეთიდან ცეხლისგან მოწყვლადობის მიუხედავად, ამჟამის შეიარაღებული ძალები მასობრივად გადაისროდნენ მტრის ძალებს საერიო ზონაში ოპერაციაში ჩართული იყო 100 შვეულფრენებზე მტერი, რომელიც ესტუმბოდა მხარდაჭერით თვითმფრინავებზე. მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამა ვიეტნამში 1962-1973 წლებში დაკარგა 4869 შვეულფრენი, რომელთა 53% მოიწინააღმდეგის ცეხლით განადგურდა, ოპერაციების განაღობების შემდეგ ბერნარდ ქვეინამ გადაღწიო აერომობილურობის კონცეფცია, თუმცა რამდენიმე განსხვავებული მიდგომაში დაგვიტოვა. დიდმა ბრიტანეთმა და სსრკ-მა ვლადიმერო სავაერო-საფენსტრო ნაწილები შვეულფრენებზე (სსრკ-სა და შვედეთი რუსეთში). მათი საჰაერო-საიეროზო დანაყოფები ქწოდათ) გადასხმა. დღეს ამჟამ აერომობილური ოპერაციებისთვის ცვლადურ მოზამდეული ქვეინამა (ამ სტრატეგის ავტორის პქონდა შესაძლებლობა, მონაწილეობა მიეღო ამჟამის 173-ე საჰაერო-საფენსტრო ბრიგადის სწილვაში, რომელიც ჩატარ-

და გერმანიაში, პოვნეფლის მახლობელ პოლიგონზე უშუალოდ იყო თვითმხილველი ამ ხორილეებისა, რასთანაც დაეკუთვნებოდა აეროსაიეროზო მოქმედების ორგანიზება და შესრულება, თუმცა ამჟამ დროს დარწმუნდა ამერიკელი მეთოდებისა და ტექნიკური აღჭურვილობის დიდ უპირატესობაში სსრკ-სა და შენახამისადაც, რუსეთის აერომობილური ძალებთან შედარებით).

ახალი კონცეფციის ჩამოყალიბებისთან ერთად ვითარდებოდა აერომობილური მოქმედების ტაქტიკაც. მორიანე პოლიციებზე ამ მხრეცაც ამჟამ დღე. სწორედ აქ შემუშავდა „მინაზე ვარიანტი“ ფრენის შუილი, რომელიც აერომობილური მოქმედების: თვითმფრენის, დაშლის ხედვისა და რადიოტექნიკური ხელსაწყოების დანერგვით უზღავდეს სიმაღლეზე ფრენას. ასევე რელიეფის უსტრუქციით ფორმებისა და ხეების საერის გამოყენებით უწინადად მაახლეობას მიზანთან. ერთად იმის დროს ცალკე შვეულფრენი აერომობილური ოპერაციების საბრძოლო ტაქტიკა. ცროზი, გამდგომელი იქნა აეროსაიეროზო დარტყმები დაშის პირაბეში როგორც ერთობლივად ჯემინტექნიკის თვითმფრენის რაიონებზე, ასევე თავდაცვითი ობიექტებზე. ამერიკელი აერომობილური ქვედანაყოფები გადაისარლეს მოწინააღმდეგის თავდაცვის სიღრმეში, სადაც ისინი სხვა საბრძოლო ამოცანებთან ერთად აშალებდნენ მორიანე მოედნებს დარტყვით შვეულფრენებისა და რაიონში გადაშიადგომელი მოქმინებელი დანაყოფებისთვის.

შინი რუსურებისა და მოზამდეების უწინააღმდეგობის გამო ავსტრალიის კონფლიქტის დროს ე.წ. კლასიკური აერომობილური (აეროსაიეროზო) ოპერაციები არ ჩატარებულა. შვეულფრენები რამდენჯერამ გამოიყენეს როგორც სატრანს-

პორტი, ასევე ხავერდულ დარტყმების მიუხედავად მიზნითაა შევსებულია, გაგრის დაცვის დროს 3 Mt-8 შეუღლებურნი დასაბრუნებელი მებრძოლია გადასროლა სივრცე, რაც რუსების Cy-27-ის რეკონს გამო არ მოხერხდა, — მათ წყნს შეუღლებურებს დაელოდა ააღეს. 1993 წლის 4 ივლისს კი სოხუმის მისაღებობით სტრატეგიულ ხმაველ აბ-ბიუტე (ხი-მაველ 584) აფხაზეხმა დესანტის გად-მოსხმა სივრცე. ამ რაიონში აფხაზეხს ადრე უცდათ შეუღლებურნი დესან-ტის გადმოსხმა, მაგრამ უმედეგო. იმ-ჯერად კი შეუღლებური აფხაზერი ვა-პათია და დესანტი დაედა ხმაველებე, მაგრამ ხმაველ ქართული ხელში იყო და შეუღლებური აფხაზე ადმინისტრ-ციის მხარეზე გასროლამ დაზიანა შეუღლებურის პილოტის სივრცე და მან ელარ შეუღ აფხაზე. დესანტის ნაწილ-მა აფხა უღივდა დანაკარგის ფასად გაარღვია, შიგორ ნაწილმა, ხაველ ქაქუტე იყენ. ცეცხლი გახსნა შეუღ-ლებურის ილუმინატორებიდან და კარ-ბიდან. ვეღლა მათიანი შეუღლებურნი ხაწილა.

დესანტის სიღრმე არის მინდო საბრძოლო შედეგად დესანტის გადმოს-ხმის რაიონში. ის განსახედრება შეუღლებურების ტაქტიკური რადიუსითა

დესანტის სიღრმე რაიონის დამორე-ჯლი აეროუე, დამოკიდებულ მოქმედ-ების დროით დესანტის სიღრმე რაი-ონის დამორეჯა შედებება შედეგებს 20-50 კმ-ს, ხოლო შემახმალური სიღრმე — 150-180 კმ-ს. უჭა ვითოვლისწინონ სა-ბრძოლო მოქმედების სავარაუდო ხა-ზისაღებობაც, რაც დამოკიდებულა დე-სანტის შეხედველობასა და ამოცანებე, შიარდამჭერი არტილერიის ვეუქტიანად მოქმედების რადიუსა და შიარდამჭერი ძალების შეტყვის ტემპე, განვიხილო, როგორ ხედა მინაბლების განსახედრა, მიაგალიად, ტაქტიკურ დესანტს აცე-ლოს შეხადგენლობით (აერომობილურ რაზმს) ავიაციის მხარდჭერით შეუღლა დამოკიდებულად იმოქმედოს 3-6 სო-ის განმეღობში. იბიუტის აფხაზე (დაკე-ვაბს) სიღრმეა 1-3 სო მინაბადგევის კონტრბრევიით ძალების (დესანტისა-ნადადეგო რეზერვის) მოახლოებას დახალებით 1 სო ბრძოლის იბიუტის შეარტრებისთვის — 1-2 სო შეტყვის 4 კმ-ს იანი ტემპის შემხევეში შიარდ-მჭერი (ბრძოლი) ძალები 12-25 კმ-ის გე-ლას შეუღებენ. სწორე კს მინდო უნდა იქნეს ადგეული დესანტის მინაბე-წილი სიღრმის განსახედრის. იბეუ პრინციპით გამოიხედება ბატალიონის შეხადგენლობით (აერომობილურ-ტაქ-

ტიკური ვეუე) აერომობილურ ტემპის საბრძოლო პარამეტრების განმეღობა შედეგებს ID-12 სო-იან დამოკიდებულ საბრძოლო მოქმედებას 40-50 კმ სიღრმე-ში. იბიუტქმად ფრენის დრო გამოიხე-დლება მარტევი ფორმულით

$$T = D \times 60 / V \times 1.84$$

T — დრო წუთებში
D — დისტანცია კმ-ში
V — სიჩქარე კმ/სთ (1.84 გადავე-წინს კოეფიციენტი)

აეროსაიეროში ერთეულებს შეუღლა-თა შეტყვის მინინადადგევის მოხიციე-ბს ნიხისხევი მიმართულებიან; შეა-ბრლონ სადგევი ქველები მინინადა-დგევის თედაციის სიღრმეში; შეპოჯარ-ის ა გადაღებონ საბრძოლო და ბუნე-რეუ წინაბლებს; შეუღლების რაიონს მოა-ხდინონ სწრაფი კონცენტრაცია, დაქსა-სე, გამოხედა; სწრაფად მოახდინონ რეა-ქცია ვითარების ტაქტიკურ ცვლილებე-დასწორ მინინადადგევის დგეა და მი-მართულებების გადღებება; მოახდინონ რეაგირება ზურგში ვაღმოსხმულ მინ-ინადადგევის დესანტე; სწრაფად დაიკონ შინმეწეღებონ რაიონები და შეინარ-ჩონთ ისინი; მაღალი ტაქტიკური ბუ-ლოდნეღობას; სწრაფად გააძღებონ დაღებულეული ძალები.

აეროსაიეროში მოქმედებისთვის ყალიბდება აეროსაიერო ტაქტიკური ვეუე, რომლის შეთარაფ შეუღლებურ იანშება ვადასავენი დანაყოფის შეთა-ური, რომელიც ხელმძღვანელობს მოელ იბიუციის, სწორედ ის და მისი შტაბი აფევენ პასუხს ამოცანის დავეღებე-მოხმადგებას და აღსრულებასე. აცე-უნდა დაინაშნოს საპაერო ვადავენაზე პასუხისმგებელი ამოცანის საპაერო ნა-წილსა და ხაწმეღებო მინინაბს ნახმობ-ზე. ის ექვემდებარება ტაქტიკური ვეუეის შეთაურს და შეარბეუა მომადგეული შეუღლებურთა ქვედაყოფიან. უა-ღრესად შინმეწეღებონ ფუნქციები აე-ასინა ავიაციის შეკეპმურ თეფერს, რომლის ამოცანაა ვადავენ საპაერო სა-შეუღლებსა და შიარდამჭერი ავიაციასთი კეპმობი.

აეროსაიეროში იბიუციის აქეს 4 ფუნა: ნახმობის (ნაწევერთის), საპაერო ვადადევილების, დავეღობის (ვაგმოს-ხმის), სახმეღებო მოქმედების შესაბამ-ისად, აეროსაიეროში მოქმედების ორ-განხიების პერიოდში მოქმედება ხეით გეგმა:

1. ხმეღებოზე მოქმედების ტაქ-ტიკური ვეგმა (წარმოადგენს სახმეღ-ებო ძალების მოქმედებისთვის ტიპურ ტაქტიკურ მინახებს და, ძირითადდ, შე-

„ალკოლოზინი“ ~~სა~~ „სახმეღებო“

„ალკოლოზინი“ უნიკალური პრეპარატია, მას სამედიცინო სფეროში ანალოგი არ გააჩნია, ორგინალურია მისი მიღების წესიც. „ალკოლოზინი“ ანტიმულიერი ალკოჰოლის დამწმეღელი ფერმენტების, აცეტალდეჰიდოგო-გენაზის და ალკოჰოლდეჰიდოგენაზის აქტივობას, რითაც ბოლოდნე შლის ალკოჰოლს ორგანიზმში.

„ალკოლოზინი“ დახმარებით თქვენ თვინად შევიძლიათ აიცოლით „სახმეღების სინდრომი“, დაიცოთ ღვიძლი ალკოჰოლური ვადავეარებისაგან, შეამციროთ თრობის ხაზისხი.

„ალკოლოზინი“ დამზადებულა გეოლოგურად სუეთა მცენარე-ბისგან. „ალკოლოზინს“ გვერდითი მოქმედება და უკუქვერები არ გააჩნია.

ალკოჰოლის მიღების წინ არ დაგევიწყდეთ „ალკოლო-ზინი“, ის თქვენ ცხოვრებას უფრო სასამოფროს ვახდის. გამ-ოიყენება პროფულაქტიკის მიზნი-თაც 3 კვირის განმეღობაში.

მომხმარებლისთვის მისამართი: მთიულეთის რაიონის, რუსთაველის გამზ. №28 ან მთიულეთის რაიონის, ანა ქაი 30 სბს, სააფთიაპო ქსნლა, რომლის მისამართიც, ანაქა ქუთაისისა და ათაშვილის რაიონისაა. დახმარებისთვის მისამართი: მთიულეთის რაიონის, რუსთაველის გამზ. №28
ტელ: 99-00-14; 92-19-68; 893 36-83-18; 899 21-02-32
e-mail - promoita@mail.ru; nikosanild@mail.ge

მიღების წინ ვაიციან ინსტრუქციის, ვეგრდით მიღების შესახებ დეტალური ინფორმაციის მოსაღებლად მიმართეთ ექმს

იცეხ მანზე მოქმედების საბრძოლო წყობას, მანევრების სქემას, საცეცხლე მხარდაჭერას, უსაფრთხოების საკითხებს, ურთიერთმოქმედებას მხარდაჭერა ძალებთან და სხვ.)

2. დაჯიშვის გეგმა (განიხილება დასაჯიშობი მოედნების ადგილმდებარეობა, ტყველობა, აღტრანტაჟები, მიწინააღმდეგის ადგილმდებარეობა და შესაძლებლობები, ფარელობა და შერიდების საშუალება, წინაღობები, პერდენ ინტენციფიკაცია, მათეობა და უკან გამოხვლა, ამინდ და სხვ.)

3. სააერო გადაადგილების გეგმა (განიხილვება გადაადგილების მარშრუტები, შვადები, საკონტროლო ზღუდეები (წერტილები), მათეობების ფარელობა, წყობა პარეობა და სხვ.)

4. დატვირთვის გეგმა (აღეკენ რაიონების რადიონობას, ზომებს, ჯარების ზომას, დაჯიშვებადობას, მოწყველადას მტრის ზემოქმედებისგან, მომზადებას და სხვ.)

5. თავმოყრის გეგმა (განიხილვება რაიონები, გადაადგილების მარშრუტები, თანამიმდევრობა, ფარელობა, უსაფრთხოება, წერობა და სხვ.)

გეგმების შემუშავებაში ძირითადი წესა უკუდაჯიშვების პრინციპი, ამტომ ხმელეთზე მოქმედების გეგმა უნდა იყოს წინმძღუდები — შვადი და მისი დახრულების შემდეგ იწყება სხვა გეგმების შემუშავება.

აეროსაიეროში დესანტის ორგანიზების ეადების შეტვირების მიზნით შენაერთებასა და ნაწილებს, საიდანაც გამოიყოფა საბრძოლო ქვედანაყოფები, წინასწარ შემადგენელი შედეგითა პირადი შემადგენლობით, აღჭურვილობითა და ტექნიკით დატვირების ეარანტები, რათა დესანტის დროს შენარეულეს ნაწილის (ქვედანაყოფის) საორგანიზაციო სტრუქტურა და საეიქველეთი საბრძოლო წყობა.

დროის გათვლა იწყება დადგენილ დრო „ს“-დან, რომელიც აღნიშნავს დე-

სანტის მიწინავე ჯგუფის გადამხმხმის დაწყებას.

აეროსაიეროში მოქმედებებისა და მანზე ბრძოლის ორგანიზების მიუღ სამუშაოს შეთაური საწვის რაიონში ასრულებს. განსაკუთრებულ შემთხვევებში ზოგიერთი საკითხის დახუსტება შესაძლებელია მოლოდინის რაიონში, აეროსაიეროში დაჯგუფების შეთაურმა სხვა საკითხებთან ერთად უნდა დაადგინოს:

- დესანტის გამოყენების მიზანი, მისი ადგილი ოპერაციაში;
- გადაყენების ზოლსა და გადახმხმის რაიონში ზემდგომი შეთაურის ძალებით მონისაღმდეგევი დარტყმების თანამიმდევრობა;
- დესანტის რევი და მოედლები;
- მხარდაჭერა ფიციასა და არტეიქურაისთან ურთიერთმოქმედების საკითხები;
- საბრძოლო მოქმედების ხანგრძლივობა;
- რამელი დასაჯიშობი მოედნებიდან (აეროდრომებიდან) და რა საშუალებები ხდება დესანტირება;
- დესანტირებისთვის შვადლოფის დრო.

საბრძოლო ამოცანის შესრულების დროს აერომობილური დესანტის წყობა უნდა შედეგით დეუ:

- დახურვისა და მიწინააღმდეგის პერსპექტივადადგევი დეცის ნახშიბის, დესანტირების რაიონის საუთაციო მომზადების ჯგუფებისგან — შედეგება

მოიქმნე თვითმფრინავებისა, მიქრობილური შედეგითრებისგან, მისი დაწინაურება და დესანტირების რაიონში მიწინააღმდეგის, ადგილმდებარეობისა და გარეშო პირობების დახურევა, პერსპექტივა და დეცის ნახშიბა და განსახურევი პირობებში აერომობილური დესანტის სადხურევი ჯგუფების ეადახმხმა.

● მიწინავე ჯგუფების შედეგითრეთა კოლონიდან — შედეგება საბრძოლო და საბრძოლო-სატრანსპორტიო შედეგითრებისგან, დესანტით ბრტყე. მათი შემადგენლობა დამოკიდებულია მიწინავე ჯგუფის შემადგენლობაზე და შეიძლება შეიცავდეს: ასეულისთვის (ოცეულისთვის) — 5-6 (2-3) მი-8-სა და 2-4 (1-2) მი-24-ს.

● მათეარი ძალების შედეგითრეთა კოლონიდან — დაწინაურებული ფორტისა და სიდანის მიხედვით საბრძოლო-სატრანსპორტიო და სატრანსპორტიო შედეგითრების კოლონებთან, რომელიც ეადამევი მოიქმნე ქვედანაყოფებისა და საარტილერიო ერთეულები. ასევე, შესაძლებელია მის შემადგენლობაში დამატებითი შევიდნენ საბრძოლო შედეგითრებისევი, რომლებიც ფრენის დროს განეარმობენ ახალგამდგენილი პერსპექტივადადგევი საშუალებების ეანდაგურებას, მათეონებ საცეცხლე დარტყმების უშუალოდ დესანტის ეადახმხმის წინ.

● დაეყრისა და წინაღობების დაეყრის ჯგუფისგან — შედეგება რადიოეექტრონიული ბრძოლის აპარატურის საეანგებოდ აღჭურვილი შედეგითრებისგან და გადაყრის ზოლსა და მის ეასწრევი რაიონში ნაწილის მიწინააღმდეგის მართვისა და შეეარლების სისტემების შემუშავებას.

● ცრუდაჯიშვის რაიონის აღნიშვნის დემონსტრაციული ჯგუფისგან (საქირობის შემთხვევაში) — შეიძლება შეეანის ეადყრის ცრუმიმართელების შექმნის მიზნით, რათა მიწინააღმდეგეს რეალურ მიმართელებებსა და დაჯიშვის რაიონებზე ცრუწარმდგენა შეექმნეს. ეს

„ლიბა“

სამკომერციული ბაზრობისგან

სამკომერციული ბაზრობისგან

- ერეკციის ხარისხის გაუმჯობესება
- სქესობრივი აქტის განხანგრძლივება
- ყველა ხახის სექსუალური დარდეგის მეკურნალობა
- სექსუალური წარუმატებლობის მოლოდინის შიშის მოხხნა

ხელმძღვანელი პროფესორი ანხილ ბაქრაძე

მის: ეაე-ფშავედას ეამზ. 83/11 ☎ 32 21 21, 31 73 24

მანქრები უნდა ჩატარდეს რამდენიმე მარშრუტით ერთდროულად.

უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს ქვედანაყოფების სწორად განაწილებასა და ჩასხდომას შეუქმდურებში, რაც ადვილი არ არის. კერძოდ, დესანტში მონაწილე ქვედანაყოფი გადაადგილდება სანჯის (თავმოყრის) რაიონში, რომელიც აირჯუ ფორტიდან 20-30 კმ მანძილზე. მისი ფართობი პრაკტიკოსების შეადგენს 100 კმ-ს, ხოლო ბატალიონისთვის – 20 კმ-ს. აქედან დანაყოფები გადაადგილებიან მოლოდინის რაიონში, სადაც ქვედანაყოფები შეუქმდურებში დანაწილებიან. მოლოდინის რაიონიდან შესანიშნავი კომპონენტის გადადის ჩასხდომის რაიონში, სადაც თავს იყრიან შეუქმდურებში.

შეუქმდურთა აერენა იწყება საერთო შეიარაღებული ბრძანების შემდეგ, შესანიშნავი დატვირთული შეუქმდურთა რეგულ №1 მხადიოფინიდან ასაერენად სტარდება 10 წი. ესაგდრილას – 4 წი რეგულ №2 მხადიოფინიდან რეგულს – 12 წი ესაგდრილას – 16 წი.

აეროსაიერით დაჯგუფების საბრძოლო დანქონა მიმდინარეობს პაერში შეუქმდურთა აერენისთანავე და მთავრდება შეუქმდურთა მონანავე ჯგუფის სანჯის ზღუდლიდან მთერენის შემდეგ, რომელიც ჩასხდომის რაიონიდან ბრიაგდისთვის შეადგენს 8-10 კმ-ს, ხოლო ბატალიონისთვის – 6 კმ-ს.

საპაერო გადაადგილება ზდება „ფრენის გზის“, „დერფენისა“ და „ღერისის“ მთიოთა „გზა“ ველაზე შეზღუდული მთიოთა და გამოყენება ძაღუების განლაგების გულისთვის ან გადატვირთული საპაერო სიერციის პირთებში. ეს მთიოთ უნდა გამოყოფნით რაც შეიძლება მოკლე მანძილზე. მოხვედრა უნდა აცილებულ იქნეს 45 ვრადუსით ან მეტო კუბითა „დერფენის“ – ამ მთიოთს ველაზე ხშირად მიმართვენ. ის სამუალებს აძლევს საპაერო სამუალებებს, იმორიონ სამგანზომილებიან სერცებში, რაც 300 მ სიენესა და 500 მ სიძალაზე მანქრირების შესაძლებლობას იძლევა.

„ღერის“ მთრინებებს აძლევს მაქსიმალურ თავისუფლებას მანქრირებისთვის. ის „დერფენის“ მთიოთა, მეგრამ არ არის შეზღუდული სერცებში.

საბრძოლო ამოცანის შესრულებისას მთრინები იყრებიან ფრენის სამ ბრიათად მთიოთს: „მინაზე გარბობით“, „კონტრესა“ და „დაბალ სიძალეს“, „დაბალი სიძალე“ გამოიყენება კონტროლირებადი ტერიტორიის გულის დროს მაქსიმალური სიქარის მიხადწევადა, „კონტრეით“ საფრენი აპარატები იმორიონ რელიეფის მიხადზულობას, ხოლო „მინაზე გარბობის“ მიმართვენ ბოლო

ფიზაზე, როდესაც მთრინები საფრად რელიეფს და ზეგს იყრებს.

აეროსაიერით დაჯგუფების პაერში მომარბობის ყოველი 30-50 კმ გულის შემდეგ მამაროულების შეცვრა შეცვლის ან მოხვევის ადგილზე მთრინე საკონტროლო ზღუდე ან პუნქტი, რომელიც ადვილად უნდა იდენტიფიცირდებოდეს პაერთან.

დასხდომის (გადახხდის) რაიონში 5-8 კმ-ში ინიშნება საბრძოლო გემლის ზღუდე, საიდანაც შეუქმდურებები დესანტთან ერთად იმღუბიან პაერში და კონტრეული რაიონებისკენ მიემართებიან. ერთი შეუქმდურების კრისტერული სიქარე საშუალოდ შეადგენს 20 კმ/ს-ს (3 კმ/წი), შეუქმდურთა ჯგუფისთვის – 180 კმ/ს-ს (15 კმ/წი).

აეროსაიერით დესანტის გადადისხდისთვის გამოიყენება შემდეგი მთიოთები: „დავლი“ – მებრძოლები საფრენი აპარატს ტრეფენ მისი მიწაზე დაედომის შემდეგ, „საიერის“ – მებრძოლები საფრენი აპარატს ტრეფენ მისი პაერში დაეადების დროს ან მიწის ზედაპირთან მინიმალური სიქარით მომარბობისას.

ამრიგად, აერობობილური ოპერაციების დაგეგმვისას ქარაველ მთიოთებს უნდა ახსოვდეთ

1. აეროსაიერით ტაქტიკური ჯგუფის (რამბს) უნდა დაეცეს ამოცანა, რომელიც მიობილურ უპირატესობას მანძილებს და არ მოითხოვს დამოუკიდებელ მოქმედებას დროის დიდი პერიოდად

2. აეროსაიერით ტაქტიკური ჯგუფი (რამბს) ყოველთვის იბრძვის რეორცე კომბინირებული საბრძოლო ერთოთა;

3. აეროსაიერით ოპერაციის დაგეგმვისას საუთიოთი კომბინირეო ყველთვის უნდა განიხილებოდეს გადამწვევრ ფაქტორები;

4. დაგეგმვა უნდა იფის ცენტრალიზებული და დეტალური, განხილვისთვის აგრესიული და დეტერმინისტიული;

ზეული და დეტალური, განხილვისთვის აგრესიული და დეტერმინისტიული;

5. ქვედანაყოფის ტაქტიკური ერთობიანა უნდა დავილ იქნეს შეუქმდურებში გადინალების დროს, კერძოდ, ოცეული (თიეული) უნდა განიხილებს ერთ შეუქმდურთაში, ხოლო ასეული (ოცეული) – იმეც შეუქმდურთა რეგულში;

6. საცეხლე მხადაქერით პირიეტრეო ელევე მინინაღმდების საპაერო თავდეცვის ჩასხდომის გადაფრენის მოკლე მარშრუტსა და დასხდომის (გადახხდის) რაიონში;

მიუხედავად იმისა, რომ შეუქმდურებში ქვეითა საბრძოლო მოქმედება გაცილებით ეფექტიანი გახადეს, მთიან კლდე ჯერ კიდევ რჩება დანაბლი სიქარე, მოკლე ტაქტიკური რადუსი და შემზღუდული ტერიტორიები; კრატეული დამოკიდებულება საპაერო კომინიკაციის ხანებთან; მიწვევალბობა მიწინააღმდეგვის საპაერო თავდაცვისგან; სანჯისა და საფრენი რესურსების დიდი ხარეო. ჯეარონსტრუქტორები მუშაობენ ამ მიხასიათებლების გაუმჯობესებაზე, რაც აერობობილური ოპერაციების ეფექტიანობას უოთად გზარდის.

დასასრულად, არ შეიძლება, კლდე არ გეფისნით აეზნებოთ, სადაც, მიუხედავად იმისა, რომ რუსების საპაერო თავდაცვის სისტემა გულაოთა განიხილებული „ბუკის“ კომპლექსით, მომმარბაზე Cy-27-ების 17-ე გვარდილი გამანადგურებელთა ბოლეთა და ვებრამი დასელეირებული „ოსას“ მობილური სისტემა იმ აქტიურად იფო ჩართული საომარ მოქმედებაში, ქაროული ავიაციის მოქმედება მხოლოდ ეპიზოდურ ხასიათს ატარებდა ავეისტოს ომში.

შანტანს კაპანბაქი
ძვირადის ვერჯალი
ვერჯალიური შტაბის ყოფილი
ურთობი

კავკასიური მოვლენები

ყარაბაღში ცეცხლის შეწყვეტის ხაზზე სწრაფად ტყვეობით ყოველ წელიწადს რამდენიმე ათეული ადამიანი იღუპება

სეპარატიზმი

სომხეთი

● ამა წლის მარტში ANAMA-მ ქვეყნის ტერიტორიის 2220230 კვ მ ფოთქებად საგნებისაგან გააფუთა. გააუქმებლეს 3289 აუფოქებული საბრძოლო მასალა და ნაღვი, მათ შორის 18 ტანკსანიწაღმდეგო, ოპერაციებში 425 განაღმებული და 115 დამხმარე პერსონალი, აგრეთვე შექანიკური განაღმების 6 მანქანა და 30 სპეციალურად გაწვრიხილი ძალა-შესანერგ მონაწილეობდა. ANAMA ათი წელია შემოსებს და ამ წლის განმავლობაში განაღმულია 128498693 კვ ტერიტორია და განაღმებულია 607950 აუფოქებული საბრძოლო მასალა და ნაღვი.

● 14 აპრილს თვდაცვის სამინისტროს პრესმსახურმა გაარქველა ინფორმაცია, რომლის თანახმად, ბრიუსელში NATO-სომხეთის ფორმატში ხელმძღვანელების სამხედრო-პოლიტიკურმა ხელმძღვანელობამ სომხეთში თვდაცვის სფეროში მიმდინარე რეფორმებს დადებითი შეფასება მისცა და თანამშრომლობის გაგრძელებისთვის შუადყოფნა გამოხატა. ასევე განიხილეს სომხეთში მშვიდობისსყოფელთა საქმიანობა აფღანეთში ISAF-ის ოპერაციაში, რომელშიც ასევე მძალდი შეფასება დამისხურა.

● 19 აპრილს თვდაცვის სამინისტრომ დაადასტურა ინფორმაცია, რომ მისში დადგომილი აშშ-აზერბაიჯანის სწილეება გადაიდო. 2009 წლის აპრილში ორმხრივი შეთანხმებით ასეულის დონეზე სწილეება არციხიული პასუხი-2009 წატარდა, ასეოვე სწილეების ნატარება წელსაც იყო დადგომილი, მაგრამ აზერბაიჯანმა უარი განაცხადა, რაზეც ოფიციალურ ბაქოს კომიტარბი არ გაუქვებია.

● 7-10 აპრილს აზერბაიჯან-რუსეთის სახლეთის დაღესტნის მონაკვეთზე ნატარდა აზერბაიჯან-რუსეთის შინაგან საქმეთა სამინისტროების ერთობლივი ოპერატულ-სამხედრო დონისძებრა კოდური სახელწოდებით „სახლეთი“. გააუქმებლეს 4 კაცი, ხოლო 16 კი დააკვეს, ამოიღეს უკანონოდ შეჩახული 8 ავტომატბი, 7 სისტრლეტი და სხვა შეარაღლება.

● „სომხეთი კახაკები ყოველთვის შხად არიან, დადგენენ ქვეყნის დასაცავად. თუ აზერბაიჯანი თვის დადგესხება, — განაცხადა 14 აპრილს სომხეთ-რუსეთის კახაკთა გაერთიანების მთავარმა ატამანმა მათის მთროხანმა. მისევე თქმით, ყარაბაღის ომში ბერი სომხეთი კახაკი მონაწილეობდა და ახლა ისინი ახალგაზრდების სამხედრო-პატრიოტული აღზრდით არიან დაკვეებული. სხვადასხვა მონაკვეთში, სომხეთში 4-5 ათასმდე კაცი თვის კახაკად მიიწუნეს. სომხეთ-რუსეთის კახაკთა გაერთიანება 1999 წელს შეიქმნა კახაკთა ჯარების გაერთიანებისგან კარაპეტ ზადოიანის ინიციატებით. ვარაბაღში მოქმედებს ვალერი მადათოიის სახელისით კახაკთა გაერთიანებაც.

● სომხეთის თვდაცვის მინისტრ სვირან ოფანიანის ვანკალებით აზერბაიჯანული სნაპერები, რომლებიც ცეცხლის შეწყვეტის რეჟიმს არღვევენ, პასუხს მიიღებენ. მან სამხედროებს მითითება მისცა, პასუხი უსისტრო ცეცხლით არ გასცენ და ვანზეც ტყველად არ დახარჯონ.

● როგორც სომხეთის თვდაცვის მინისტრმა სვირან ოფანიანმა სტეფანაკრტში განაცხადა, სომხეთის არმიის სამხედრო მოსამსახურეთა ბრძოლისუნარიანობა იმდენად მძალდი ღონეწება, რომ არმიას თვდაცვისთან ერთად პროფდაქტიკური ღონისძიებების გატარებაც შეუძლია. მინისტრის შეფასებით, აზერბაიჯანის საომარი რიტორი-

სომხეთის არმია მძლდე ნევეამდელია პრობლემის წინაშე დადგება

პირობა...

● რუსეთის სასაზღვრო სამხრეთ-სანაპირო დაცვის დეპარტამენტის წევრების მიერ, გენერალ-პოლკოვნიკ ვიქტორ ტრუფინოვის ინფორმაციით,

კა ფსიქოლოგიური ხასიათისა და შიდა და გარე პოლიტიკური პროცესების ზეგავლენაზე არის გათვლილი. ოგანიაზის თქმით, სომხეთის სამხედრო-პოლიტიკური ხელმძღვანელობა საბრძოლო მოქმედებათა განახლებას არ მოულის. მიუხედავად იმისა, რომ ომის რისკი ყოველთვის არსებობს.

● საერთაშორისო წითელი ჯვრის წარმომადგენლის ამოვრცელატორის თქმით, აზერბაიჯანელთა ტყვეობაში 6 სომეხი სამხედროა, ხოლო სომხეთთან კი — 1 აზერბაიჯანელი სამხედრო და 1 სამოქალაქო პირი.

● საჯეტო APAs-ს ინფორმაციით, სომხეთის თავდაცვის სამინისტრო აპირებს მთავრობას მიმართოს წინადადებით, რომელიც უმაღლეს სასწავლებელში სწავლის გამო წვევამდელი არმიამ გაქვეყნის გადაკეთებას შეუძლებს. შუამდგომლობის მიზანია შტაბის უფროსის, გენერალ-პოლკოვნიკ იური ხაჭატრიანის შეფასებით „2010-16 წლებში წვევამდელი რაოდენობის 2004-09 წლების დონეზე შენარჩუნება მთელი იჭყა“. ქვეყანაში დემოკრატიული კრიზისი, რომლის მიხედვითაც გასაქვეყნებას იჭყა ახალგაზრდა ქვეყნის ტყვეებს.

ჩრდილო კავკასია

● გრძელდება ინფორმაცია, რომ ჩრდილო კავკასიაში შექმნილი მდგომარეობის გამო სარკინიგზო შეფერვა შეიძლება ორი ჯგუფის მატარებელი შემოიფერნოს. მატარებლები აღჭურვილია ყველა იმ აუცილებელი საშუალებით, რომელიც ფუტკების აღმოჩენა-განადგურებისათვის არის საჭირო. აქვს მძიმე შეიარაღება და რკინიგზის სტრუქტურა მარშრუტზე თავდასხმის მოგერიება შეუძლია. ჩრდილო კავკასიაში შიგნით ჩრქვითის ომში რუსები სამ ჯგუფში მატარებელს „ამურს“, „ბაიკალს“ და „თურგს“ იყენებდნენ. ამჟამად სამივე ჯგუფში მატარებელი სტრუქტურაში ერთ-საათიან მზადყოფნაში იმყოფება.

● ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქის პოლიგონებზე მოტომსროლელი და სატანკო ბატალიონების ტაქტიკური სწავლებები გრძელდება. ამჯერად ვარჯიშები საბრძოლო სროლებში მამდინარეობს. რეალურ მდგომარეობაშია მკაცრად და მისახლოებულად და სა-

სეპარატისტული აფხაზეთის არმიის ბრძანებულება იწყება

ბრძოლა მზადყოფნის პრაქტიკაში შესაძლებელია პოლიგონებზე სხვადასხვა სახის, მათ შორის მძიმე საბრძოლო მოწყობილი, სროლები დღისით და ღამით მიმდინარეობს. აპრილში საბრძოლო სროლით სულ 20 საბატალიონი სწავლება ჩატარდება.

ოქტომბერში სასაზღვრო-სადარაჯო კატარღების დივიზიონის ფორმირება გრძელდება. ვარდა ამისა, წელს დაგეგმილია ოქტომბრისა და სოხუმში სასაზღვრო ინფრასტრუქტურის შექმნა.

კოვლიჩკური რეგიონი

● სეპარატისტული ხელისუფლების მინისტრთა კაბინეტის გადაწყვეტილებით, 4 მაისიდან 30 ივნისამდე შეიარაღებულ ფორმირებები წვევამდელი გაქვეყნდება.

● ცხინვალის რეგიონში მოსკოვი ცხინვალის რეგიონის განკარგულებულ მოთხოვნის თვალსაზრისით უწყების შემცირებას, რომელსაც ოკუპირებულ რეგიონში ახლა სიმბოლური ხასიათი დარჩა. ლაპარაკია 3-ათასიანი კონტინენტის დაახლოებით 200 კაცი-თის შემცირებაზე და ეს ა.წ. ივნისშია მოსალოდნელი.

კოკოითი მადე სამხედრო „სათამაშოების“ გარეშე დარჩება

ფონდი „ქართველის“ დეკლარაცია

www.found-cartveli.ge

ჩვენ, საქართველოს მოქალაქეები, ვუფრთხილეთ იმ უკმარეოდ უკმარაობებს, რომ შიდალი უფლის გინგებით ქართველური ტომები დასაბამიდან ცხოვრობდნენ იმ დალოცულ მიწაზე, რომელსაც საქართველო ჰქვია. სწორედ საქართველოში იყო ნაპოვნი ველა ეროვნების წინაპრები - ხეხვები და შიხაბის თვის ქალები. კოლხას მუცე აეტიდან მყოფილებული ათასწლეულების მანძილზე ეს ტომები ხელ-ხელა გაერთიანდნენ და შექმნეს ქართველთა ერთი, ხოლო თავიანთ ქვეყანას დაარქვეს საქართველო. ეს უფლება მათი პატივით და აქტი ღმერთის და ბუნების იმ კანონების თანახმად, რომელიც უზენაესი განაგებს.

დედა მარია! ქართველებმა შექმნეს ქართული აზრები და ქართული ენა, რამაც უფლისთვის, საერო თუ რელიგიური შედეგების შექმნით მხოლოდ კულტურულ საგანძურში დაუკვიდრა მათი თვალსაზისი ადგილი.

საუკუნეების მანძილზე უამრავმა ქართველმა ქალმა თუ კაცმა, თავისი კაცობრივი გუნით განსაზღვრულ ცნობილ „ქართულ ნიჭს“ საქართველოდან ახლის თუ შორს პატრეისცემა დაუმსახურა და ბევრ შემთხვევაში სხვა ერებს გაუთქვა სახელი.

დედს საქართველოს უდგას დრამატული ეპიზოდი! უკვე შერამდნენ, ჩვენი მამულის მთავარ დამცემლებად კლავ რჩეობან საქართველოს ისტორია, ქართული ენა და ქართული რწმენა - ყველაფერი ის, რაც ქმნის ქართული ეროვნების არსს.

სწორედ ქართველების წინაპრებმა მისცეს კაცობრიობას რკინა, პური და ღვინო და ალბათ ამიტომაც დღეის განგებით საქართველო წილად ზედა

ამიტომაც, თანამედროვე ბიუროკრატიული რეალიზმიდან გამომდინარე საქართველოს მოქალაქეებს, რომელთაც ქვეყნის სახელწოდება „საქართველო“ კონსტიტუციურ დონეზე წარმომადგობლივობა მძუღედავ, აღიარებს ქართველებად და ქვეყნის გარეთ მცხოვრებს ქართველობა“ ვვლდას, სურვილის შემთხვევაში, უნდა პატივით საბუთი დადასტურებული ერთნება „ქართველი“.

განვამტაცივთ ქართველობა, და ქართველობა განვამტაცივებ საქართველოსი

აქედან გამომდინარე:

● ვითვალისწინებთ რა, თანამედროვე შეხედულებებს გენდერულ თანასწორობაზე, ჩვენ ვაცხადებთა რომ თანაბრად ვცნობთ უკმარეოდ ქართველებად როგორც ქართველი მამის, ასევე ქართველი დედის ვვლდას მუალს.

● ჩვენ მივგაქმნია, რომ საქართველოს ნებისმიერ მოქალაქეს აქვს უფლება საბუთებში პატივით დადასტურებული ეროვნება „ქართველი“

● ჩვენ მივგაქმნია, რომ საქართველოს სახელმწიფოს აქვს უფლება დადასტურების მხოლოდ ქართული ეროვნება. ამიტომაც საქართველოში ისტორიულად ჩამოყალიბებული ცნება - „ქართველი ბრძალვი“ - უნდა იქნას ვამოქმედებული ვვლდა სხვა არაქართველი შიამომეფლობის საქართველოს მოქალაქის მამართებაში. მაგალითად: „ქართველი რუსი“, „ქართველი აზერბაიჯანელი“, „ქართველი ხომები“, „ქართველი იუზიდი“ და ა.შ.

● ჩვენ ვცნობთ საქართველოს ნებისმიერი არაქართველი მოქალაქის უფლებას

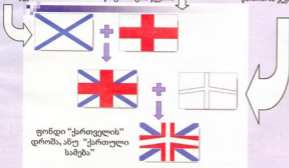
ფონდის
შტანდარტი

ფონდის
დროშა

წმანდრიაზ ჯვარი

წმ.გიორგის ჯვარი

წმ.ნიწის ჯვარი

ფონდი „ქართველის“
დროშა, ანუ „ქართული
სამეზა“

ბასშილის ქართველობა და აიღოს მისი წინაპრის დადასტურებული ქართული გვარი როგორც დედის, ისე მამის ხაზით, ან სურვილის შემთხვევაში, ქართული გვარწარმოქმნის წესების თანახმად შეიზნას ახალი ქართული ვერაბობის გვარი და დასაბამი დაუდოს ამ გვარს საქართველოში.

სახელი და გვარი	ზელმწერა	პირადი №	პროექტის ტელ. ნომერი
არჩილ ბაქრაძე	შემდგენელი	01017013011	კვამია

მხარდაჭერებმა ამოჯვარი მოცემული ფორმა, შეავსეთ და მამარჯო ფონდს, ფონდი „ქართველნი“ გამგეობას

● ჩვენ ვცნობთ დღეს საზღვარგარეთ მცხოვრები ყველა ისტორიულად ქართველური ტომის წარმომადგენლის უფლებას უპირობოდ გახდნენ საქართველოს მოქალაქეები და საქართველოში დაიხვეწონ თავი თანამედროვე ქართულსა და საქართველოს ისტორიაში ფოცლავარი ანაზღაურების გარეშე.

სახოვადღებურ ფონდ „ქართველნი“ გამგეობის თავმჯდომარეს, ბატონ არჩილ ბაქრაძეს

● ჩვენ ვცნობთ ნებისმიერს არაქართული წარმომადგენლის უცხოეთი მოქალაქის უფლებებს შიდალი ქართველობა, თუ ის დადგენილი წესით წააბარებს გამოცემებს ქართულ ენასა და საქართველოს ისტორიაში.

გვუბნენ რომ ჩვენს ქვეყანაში მოქალაქე.....
პირადი №.....
ელ.ფოსტა.....

ფოცლავარი შემოადინებულიდან გამოშვებულ ჩვენ ვარსებთ ფონდ „ქართველნი“, რომლის ამოცანებია:

პირადობის მოწმობა №..... საკონტაქტო ტელ:.....

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

1. შემოწმებული იდეებს ჰოპერლარისხაცა საქართველოში და მის გარეკლებს გარეშე.

მოგახსენებთ, რომ ვინაიერ და მხარს ვუჭერ ფონდ „ქართველნი“ დეკლარაციაში დასახულ მიზნებსა და ამოცანებს. აღნიშნულიან დაკავშირებითა ვიხიეთ გამწვერბარიანი ფონდ „ქართველნი“ და გასკეთი ჩემზე აღნიშნული ფონდის წევრის მოწმობა.

2. საქართველოს პარლამენტში აღნიშნული იდეების დიპირება საკანონმდებლო დონეზე შაით გაითქმების მიხით.

ჩემს მოწმობაში შესატანი ინფორმაცია:
- საჯლავარი შესახისი
* - ნება-სურვილი შესახისი. არმდებებს შემთხვევაში, აღნიშნული გრაფი მოწმობაში საერთოდ არ იფეგურირებს

3. საქართველოს მოქალაქეებს და საზღვარგარეთ მცხოვრებ ქართველობას, სურვილის შემთხვევაში, სკონდეთ საბუთით დიდასტურებული კრიფნება-ქართველი.

დაბადების ადგილი - იქეს პირადობის მოწმობის საუქუნელზე აღმარებლობა - (მარლიდადებებს, მუსლამი, კალიფე, გრიგორიანელი, იუდეველი, მუსიტი, ათისტი, აგროტიკოსი, სხვა.)

ფონდში გაწვერბარების შემთხვევაში, ნებისმიერ პირს ეძლევა ფონდის სიმბოლიკის (როგორც ფონდის მიზნების მხარდაჭერის) გამოყენების უფლება. ფონდი თავად ამარაგებს თავის წევრების სიმბოლიკით ფონდის სიმბოლიკის ტირაჟირების უფლება ვკუთნის მხოლოდ ფონდს.

კრთული და კუბური წარმომადგენლობა - (ქართველი, იბი, რუსი, სომეხი, ბერძენი, თხელი, ამერსაყენელი, დანი, აფხაზი, მერული, აჭარული, გურული, იმერული, კახელი, რაჭველი, შიველი, სენი, სხვა.)

სახელი	#	საკცხურებელი ადგილი	#
გვარი	#	აღმარებლობა	*
დაბადების თარიღი	#	წარმომადგენლობა	*
დაბადების ადგილი	*	კრიფნება	ქართველი

ფონდის მხარდაჭერის მსურველებმა დარკეთ ბილიანიდან, შავთიდან და ჯუოსელიდან ტელ: 700 392 . ერთი ზარის დირებულება 2 ლარი. ვადარიცხვის მსურველიათვის ფონდი „ქართველნი“ რეკომბირბება: „თობისი“ ბანკი, (შეო) 220101838, ანგარიშის № 58836080100002/GEL. ფონდში გასწვერბარებულ შეჯესი ქვედებურ ფორმა და დარკეთი 13:00 - 16:00 კერის გარდა ტელ. 890 220 709.

ვადასტურებ: /ზელმწერა/
თარიღი:

- განცხადებას თინ უნდა ვროთოქეს პირადობის დამდასტურებელი საბუთის ახელი.
- შემოწმირლობის ქვითარი ფონდის ანგარიშზე. ფონდი „ქართველნი“ რეკომბირბება: „თობისი“ ბანკი, (შეო) 220101838, ანგარიშის № 58836080100002/GEL.
- მინამდელი შესაწირი 18 ლარი.

P.S. ფონდი „ქართველნი“ გამწვერბარებულ მოცემული ფორმა შეავსეთ ამოჯვარი და მამარჯო ფონდს 13:00 - 16:00 კერის გარდა. ტელ. 890 220 709-ზე. საკონტაქტო პირი: არჩილ ბაქრაძე, მისელი ბეგინიშელი

გაზზე გაცვლილი სეპასპოპოლის საზღვაო გაზა

უკრაინის ზღვისუფლებამო მოხელე-მა პრეზიდენტმა ვიქტორ იანუკოვიჩმა რუსეთთან დამოკიდებულება შეცვლიდა და მოსკოვთან ყირიმში შვიი ზღვის ფლოტის ბაზირებასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვან დამოძიებზე წვიდა.

წინა პრეზიდენტი ვიქტორ იუშჩენკო ყირიმში რუსეთის სამხედრო-საზღვაო აქტიურობის შეზღუდვებისა და 2017 წლისათვის სევასტოპოლში რუსული სამხედრო-საზღვაო ბაზის დახურვისათვის არცთუ უსაფრთხო იბრძოდა.

2008 წლის ავგუსტის თვის დროს რუსმა სამხედრო მზღდაერებმა თავისი მოქმედებებით საქართველოს შეგობაზე ქვეყანა — უკრაინა საკმაოდ უხერხულ მდგომარეობაში ჩააყენეს.

პრეზიდენტი ვიქტორ იანუკოვიჩი თავისი პრორუსული პოლიტიკით ჯერ კიდევ არჩენებამდე იყო ცნობილი და ზღვისუფლებამო მოხელისთანავე მოსკოვთან სამხედრო-საზღვაო თანამშრომლობაზე გადავიდა.

პირველად შეიდა წლის შემდეგ 11 მარტს სევასტოპოლში უკრაინისა და რუსეთის შვიი ზღვის ფლოტის წარმომადგენლებმა ერთობლივი კომპიუტერ-

ული სამხედრო-საზღვაო სწავლება „კმ-ვილიაბის ფარვატერი-2010“ დაგეგმეს, რომელიც თვისში უკრაინის სამხედრო-საზღვაო ძალების პეფელ ნახბოვის საზღვაობის აკადემიაში ბაზაზე ჩატარდება.

ამას მოჰყვა სამხედრო-საზღვაო ძალების სარდლის ვიცე-ადმირალ ივორ ტენიუხის გადადგომა და მისი ადგილი ვიცე-ადმირალმა ვიქტორ მაქსიმოვმა დაიკავა.

უკრაინელ ანალიტიკოსთა და ექსპერტთა დასკვნით დასავლეთის ქვეყნებთან სამხედრო-საზღვაო თანამშრომლობის დიდი პრაქტიკული გამოცდილების მქონე ადმირალის გადადგომის ნამდვილი მავნებელი — 2008 წლის ომის

გამოდაკეებული პოზიცია და გამოხატული ანტიმოსკოვური პოლიტიკა იყო, ომცა თავად ივორ ტენიუხი მთხეზა — მორალურ-ეთიკური მხარეებს ასახელებს.

მაგრამ ყველაზე დიდი მოულოდნელობა ზარკოში 21 აპრილს უკრაინისა და რუსეთის პრეზიდენტების ვიქტორ იანუკოვიჩისა და დმიტრი მედვედევის შეხვედრა გამოდგა, სადაც ზღვი მოეწერა სევასტოპოლის არენდის ვადებთან დაკავშირებულ ახალ შეთანხმებას.

რუსეთმა მაღალმა მიზანს და სევასტოპოლის სამხედრო-საზღვაო ბაზასა და სხვა სამხედრო ობიექტებს ყირიმში კიდევ 25 წლით დაიტოვებს, სანაცვლოდ უკრაინისათვის მიწოდებული გაზის ღირებულება იმ მოცულობით დაიკლებს, რა თანხასაც რუსეთი ყირიმში განათავსებული სამხედრო ობიექტების არენდისათვის გადაიხდის.

ზღმსაქმრულება ვაღის ამოწურვის შემდეგ კიდევ 5 წლით შეიძლება გაგრძელდეს, თუ ამის სანიაღვრეო არც ერთ მხარეს არაფერი არ ექნება.

სევასტოპოლის მდებარეობითა და განვითარებული სანაპირო ინფრასტრუქტურით შვე ზღვაში გამოჩენილი ადგილი უკავია და მისი სრულფასოვანი შეცვლა შეუძლებელია.

უკვე რამდენიმე წელია ნოვოროსიისკში სამხედრო-საზღვაო ბაზის მშენებლობა მიმდინარეობს, მაგრამ თა-

საქართველოს საბჭოთა დემოკრატიული რესპუბლიკის მითი და ჩეიკობა

(გაგრძელება)

საბჭოთა მშვერავები ემიგრანტულ ორგანიზაციებში

გიორგი ალამბეკოვი

ჩვენ უკვე ვწვდით რომ 1937 წლის 10 აგვისტოს პარიზში საბჭოთა ავტორიტატიზაციონი (ოპერატიული ფსევდონიმი „სასანი“) საბჭოთა საგარეო დანერგვის მომსახურე ხელმძღვანელს, ალექსეი კარაკეციის (ოპერატიული ფსევდონიმი „გრძელ“) დანახრები მოვლა ყოფილი საბჭოთა დანერგვის რეზიდენტი თეონანა და სტამბოლში, შედეგ კი საგარეოებში გაქცეული ვიოლეტი ალამბეკოვი (ნამდვილი გვარი არუთხივი).

ქართულ ემიგრაციაში ავტორების შეზღუდვის ოპერაციების ამ სიმბოლოებს წყობის პირდაპირი კუმბი არი ქრდა, მისი მონერებისდასაც ოცეუ. 1930 წლის ბერლინში გამოცემა ალამბეკოვის წინა ქვეყნის ჩანაწერებს, სადაც მრავალი საინტერესო ფაქტები მოყვანილი.

მეორეების ობიექტურობაში ვეხვდებით მრავალი არამართებულად მეგობრობა, რადგანაც ალამბეკოვი ცხელ კალზე იხრებდა მოღონებს, რომლებიც სხედასხე წყობით გადამწყობის შემდეგ, ძირითადად, დასტურდება.

ვეხვებით ვიფიქრობთ ვ. ალამბეკოვის და მისი კოლეგის, ნიკოლოზ ცვიკორიანის საფარს. ეს შექვეყნა მოსკოვში, ალბანკა-2-ის შტაბში დაახლოებით 1928-1929 წლის შუგა.

ორცეუ, რომ „ოცეუნი“ ცვიკორიანის შემოაბის ძირითად მიმართულება უცხოეთში მიყოფი ქართული მწვერებს, ამერბაიენული მუხატებისა და სიმბოლო დანერგვის წინააღმდეგ ოპერატიულ-ავტორული ოპერაციების დევეტე და ნატარება იყო. ამ შტაბშიდაც ცვიკორიანის ემიგრანტების ბრძოლის საგარეოების მიყრბა აფინანსება, თუცა ეს (ორცეუ ორბებს ცვინია) მაქსიმალურად კონსპირაციულად ცვიდებოდა. კავკასიელი ემიგრანტების ცვიდებოდა-საბჭოთა ცვიკორიანისა და ფინანსებისა კი პოლიტიკის არბის გერბაერი შტაბი ცვირბოდა.

პოლიტიკის ხელისუფლება 1921-1939 წლებში ძალზე ავტორულად უჭერდა მხარს ცვიკორიანის ხალხის ბრძოლის პოლიტიკურებს წინააღმდეგ, ამახედება მათ სამხედრო კარბებს, ქნადა სადამხედრო სტრუქტურებსა (ორგანიზაცია „პრომედე“) და პოლიტიკურ ორგანიზაციებს (კავკასიელი ხალხ-

თა ორცეუნიცა). აფინანსება ცვიკორიანის (მე. „პრომედე“) და ა.შ. ახვე ავტორული სადამხედრო მომსახურების წარმოებდნენ საბჭოთა კუმბიში (მათ შორის საქართველოში) არსებული პოლიტიკის საფარი და საკონსოლიდაცია.

პოლიტიკის თქმა იმდენად მანერულიცა და ფართოა, რომ ცალკე შესწავლისა და გაანალიზების საჭიროებას, რასაც შემდეგი შემოთავაზებები აუჯერად კი ცალკე ილი სიმბოლო წყობის საფარს დღურბრფი ორი ოცეუ, რომ ცვიკორიანის სრული ინფორმაცია ქნადა ამ ემიგრანტულ ვედეტებსა და ორგანიზაციების მიმდინარე ამბობა-მტორე შემომბოძე, დანაგებს ინგლისიდან და ამერიკიდანაც აფინანსებდნენ. სიმბოლო ედეტეცა (რომლებსაც ცვიკორიანის თქმა დაწინაურე სრულად ავტორულიცდნენ) მალეულად ქმარბოდა, წყობის უცხოეთი დანერგვის უფარბაში ცვიკორიანის და, ალბათ სამართლიანად ფიქრობდნენ, რომ საგარეოების, ინგლისისა და ამერიკის მთავარი ინტერესი ამირეკავკასიის ბურბოტი რესურსების (წყობის და მანერბის) და საკონსპირაციო ცვიბი იყო.

არც წყობის იფერე გულხელდატრეფილი. მაგალითად, სრულად ავტორულიცდნენ დანაგების მამორებას ორბის და თუცეუნი, საბჭოთაოები კი საბჭოთა დანერგვის ინფორმაციის მწველად სიმბოლო ედეტის ცასკობისა და „წყან“ ავტორი მალეულაში, რომლებსაც დანაგებები განხორცილების გულხელის დადეტეცა ქნადა მიცემული. ალამბეკოვის, ცვიკორიანისა და „ოცეუნი“ ხელმძღვანელობის (მთავარ კი ოსტე სტამბოლში) ამომწურავი ინფორმაცია ქნინდათ ქართული ემიგრანტების შესახებაც, მთავარი კარბად იყო ცვიკორი, რომ პარიზშიდაც კონსპირაციულიცდნენ

ვად რუხების შეფხებით — ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზებით დასახული გვეტები შესრულებისაკან ვერ კალე შორის არის.

გამორიცხული არ არის, რომ რუსეთში სფესტოპოლი „მისტრალის“ ტიპის ხომალდების მისაღებად გამოიყენოს. საბჭოთა პერიოდში სფესტოპოლში „მისტრალზე“ 10 მეტრიანი უფრო პატარა ხომალდები, წვალკეუმა ნაეების ხაწინააღმდეგეო კრეიხერები „მოსკვა“ და „ალბინგალი“ ბასირებდნენ.

სფესტოპოლის შებენრეხებით შვიი ზღვის ფლორისთავის უფრო მეტ მისმენელობის ობენს სახომალდო შემადგენლობის ფრეგატებით, კორეტებითა თუ წყალკეუმა ნაეებით განახლება.

ცოტა ხნის წინ შვიი ზღვის ფლორის შტაბზე დაფრინობით გაფრეკლდა ინფორმაცია, რომ უახლეს დროში ფლორის შემადგენლობის ფრეგატის კლასის „ოჩაკოვი“ და დიზელ-ელექტრული წყალკეუმა ნაე „სეიატოი კინაზ გეორგი“ გამოაკლდება.

ახლო მომავალში მოსალოდნელია ფრეგატ „კერჩის“, კოსმობატალურ გემ „ენისის“, სამხედრო სატრანსპორტო გემ „ტურვისი“, საკავალი გემ „სეტუნის“ და შვიარალების სამხედრო სატრანსპორტო გემ „გენერალი რიბალოს“ ნამორება.

რუხების სამხედრო-საზღვაო ფლორის სარდალი ამდროული ვლადიმერ ენოსკი კი პარიზშია იდეტე, რომ 2010 წლიდან შვიი ზღვის ფლორის კოდეტულიურად საოცენო მომსახურების თითოთი წყალხელა და წყალკეუმა ხომალდს მიღებს.

სფესტოპოლის სამხედრო-საზღვაო ბაზის მამორეხებით ალბათ დასრულდება ის შტაბი-შვიიქნა, რომელიც ოკუპირებული აფხაზეთის პორტ ომბორბის ახალი ბაზის შემქნაისთან დაკე-შირებით ვრცელდებოდა.

კრემლი ცვიი ომის ცვიიბის ამრბენბიდან გამოსული არ არის და შვიი ზღვის რეგიონში შესამჩნევად მვეცდილი საფინანსო-პოლიტიკური ბალანსის მათხედავად, ძველი გეულენის აღდეგინისკენ მიიღებენ.

თბილისი რეპორტი

სადაზვერუო ოპერაციების დასავევამდ ხშირად ჩადიდებენ ნოე რამიშვილი და ოსებ მღვინე. უფრო მეტიც, საბჭოთა ავიატეხნი, რომლებიც ქართველი ემიგრანტების სადაზვერუო ორგანიზაციებში მრავლად ავირნ, მოსკოვში გზავნიდნენ საიდუმლო სხდომების ოქმებსაც კი. აღბეჭკვის მუშაობების და კიდევ ერთხელ დასტურდება, რომ საბჭოთა შიშვერა ტიტულ ღორთქიფინობი, რომელიც საგარეო დაზვერების პარტიის რეზიდენტურაში ქართველი ემიგრანტების წინააღმდეგ ოპერატიული კომბინაციებს ხლართვდა, მალევე გამოიშვრა და ოძებლები გახდა, საქართველოში დაბრუნებულნი. თუმცა აღბეჭკვის ხელშეწყობის მტკიცებით საბჭოთა დაზვერუკი პრადაში მუხობრები ქართველი ემიგრანტების რაიებიდან მოახრბა ერთობი პირის ვადამბრბა და სტეკიალური დავლები გაგზავნა პარტიში მოქმედ ენკეპრანტულ ცენტრში, ქართველი კომბინაციის გარეშეკობი საშუალო ჯერჯერობით ვერ მოხერხდა ამ პირის ენობის დავება.

აღბეჭკვი წერს, რომ ახალი ავტრბის მუშაობა „ოპეკეპუს“ არ მოხინდა და ეკვიფრ კანდაღტრებს უტვბდა. აღბეჭკვის პარტიში ქართველი ემიგრაციის წინააღმდეგ საშუალო სობიბი წყვიტბი, ვინმე სურენ მკარანიშვიტი და „ოპეკეპუს“ თემიქდომბრის შიდადელის, აბრამ ტრიალისის ვარდგინა. ბიურორატბრულ ბრბობის გამოამბილბდა ტრიალისის შიდადელეპრბრევი დაბრბისბრების თვიდან ავილების მბინთი აღბეჭკვის დავადა სრულად ხაოფილი წვილის გაგზავნა ტრიალისში ამიერკავკასიის სურბის „ეკეპუს“, რათი მთი შერჩინა პარტიში ვასავებანი შიშვერების კანდაღტრები.

1929 წლის 27 ოქტომბერს აღბეჭკვი კონსტანტინობლიში არადეფიკურ რეზიდენტად გაგზავნეს (დაპრბმბრებში იაბის ბელუკინის საცვლად), საბჭოთის მბეჭერდობის კაბკარ წყრბის ოქსბბბბის კვბი დაეკრებრბთა აღბეჭკვის ოქ რეზიდენტბის თანმებრბის სტრუკციით დავება ქართველი შიშვერა ქობიბე ამ პირის შესახებ ინფორმაციის მებრბოდ მებრბობებში დავა აღბეჭკვი, როგორც ეკვიფრბრბი საბჭოთა ლეკვიდბრბობი 1937 წელს პარტიში მოკლეს.

პოლიტიკური მკვლელობის ნებართვა

ბლშუკების პარტი – საბჭოთა კომპრო სულ რაღაც შუად წლის იყო, როდესაც მოხდა ომბრბობი ოფიციალურად გაუარესდა დემოკრატბის დასაბრბება.

1929 წლის 21 ნოემბერს სტრბის ცენტრალურმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა მიიღო კანონი, რომელმაც მომავალში

მრავალი ადამიანის და მთი ოქსბბების ბედი ვადამბეჭკვა.

ბ პრბბე, რომლებმაც უარი თქვბს საბჭოთა კომბრბში დაბრტრტბაზე კანბრბრეშე ვამოქხადენენ. ამბ შუდგავა:

- ა) კონსტიტუციის დამცველები მიიღი მათი ტრბბი;
- ბ) ეს პრბბე უნდა განადგურებულდნენ მათი ენობის დავებთან 24 საათში;
- გ) ზემოაღნიშნულ კანონს უკამბმეკბის ძალა ქვბნდა.

ამ კანონის საბჭოთა დაზვერების მებრეშე მუქი აწვიბა, რადგანაც ოქსბბბბი საფრეული მებრბის სახლბრბრბევი გაქვბრბი რეზიდენტბისა და პოლიტიკური ობრბრტრებბის ფიზიკურ განადგურებას. ამბ შუდგავ საბჭოთა ბუღლები მან და გარეო პოლიტიკურ მბინბადმებრებს დიდი მბრბობით ანადგურებდნენ.

ამბობენ იყო, რომ 20-30-იან წლებში ფრბობი გამოიშვრბდა პოლიტიკური მკვლელობების მრბტრბეკა. მამბ დაზვერულ რეკბში იღებდნენ რომელიც პოლიტიკური ობრბრტრბისა და გაქვბრბე „ეკეპუს“ ან „გერეუს“ თანამშრომლის ლეკვიდაციის საიდუმლო ვადამბეჭკვბლებს. ასივი იყო: აღბეჭკვის, კონფიდენცის ტრბკვის, კრედიციის, მიხილვის, ბანკრბის, რეპრბის, მბრკობის და სხვა განმბრებელი პოლიტიკური მკვლელობები. ოქსბბბბბბბი წლის წინ გამბრბბბი სოფერბი სისკვილი ვანბინა (მაგ. რეშტ-სეფერბობისა და გორბბბბის) მებრბობებელი და დღესაც ბბბბბბი. არბა გამბრბბბული, პუტბინის რეუსის სტეკსამბრებრევი მბოლოდ ხელსაწვდ დროს ვლავებან.

საკვიკვილო ოპერაციების ორგანიზბრბობი და მებრბობებელი (სტრბბბბბბ, კორბტრე, სეკიდატრე, ვრტბრეზი, მბრკადრბი, სტამბბბი, კალკინი და სხვ) დაზვერულ ბრბმბბბბბი ორბმბბბი ვლავლივებდნენ.

„პუბესტროიკის“ დროს საბჭოთა პრბკრატბრბამ რამბბბბბი ლეკვიდატრბრე (მაგულ სულბბბბბბისა და ილევ კალკინბრე) სისხლის საბრბბის საქბის აღბკრა სკვბა, მებრამ დროულად მოიქმნეს ვრბა. მათი უკბბბბბბის სახარებელი საქბის აკვებბბბი და საქმე დაზვერუს ეს მკვლელობები მბოლოდ ოქსბრბრულ ფრტრედა დარბი და მბრბბბბბბებამ ვერ გაიმბრბეკა.

საბჭოთა კომბრბის დამბბი შუდგავ რეუსის პოლიტიკური მკვლელობების სტრუკტურა მბოლი ეს ერთხელ კიდევ 2004 წლის 13 ოქტბრბელს დადასტურბდა, როდესაც რეუსის სტეკსამბრებრევი წყრბის კოფიცი ვიკეპრბმბბბრე ზედიზბმ აბბრბბბივი კატბრბის დედაქალაქ დობბბი აფიქტბს.

ხანგრძლივია, რომ 2004 წლის 13 ოქტბრბელის ტრბკტი ბრევილი ამ სხვის დამბბბული იყო კატბრბის ოქსბრბობი. მამ

შესაბამისი კანონებიც უნდა მივიღოთ და მხოლოდ 16 ოქტბრბელს მიიღეს კანონი „ტრბბობბბბბბ ბრბობლის შესახებ“, რომელიც ტრბკტბის ორგანიზბრბობისა და მებრბობებლის საცვლად დავის ამ საშუალო პატბრბობბის თვლებსწინებს.

2006 წლის დასაწყისში ორი რევი ტრბბობბბბბბბბბბი „გერეუს“ ოფიცერი კატბრბი რეუსის ვადკვიბა, რათი სახელად რეუსის სტრუკტურაში მოხადდა სანბბბბბბბი კი ობინი საკბბბ მებრბობბბბ რეკბში (დასბბბობის რევირევი მბბა პატბრბობბა) ობბბბბენ სახელბს, ამგანად კი თვისებულად არბან.

ამ შესახებ რეუსის ხელბუღლებს ძალზე მინამბრბელოანი ვადამბეჭკვბლებს მიღბბბბენ უბბბე.

მკვლელობის ნებართვის რუსეთის სათათბირო გაცემის

დობბბი მბრბრბული სტეკვიკრაციის მებრე რეუსის ხელბუღლებმა ვადამბეჭკვა დე ოქვ დამცველებს ოს, ობბბ დე ფრტრე აკვებდა: ანუ პოლიტიკური მკვლელობებისა და ტრბკტბების სატრბბბ (მებრბობბა, სახლბრბრბევი ობრბ რეუსში რაც და რევირევი უნდა ამბ აკვებენ) ოფიციალურად ვადკვიბრბობინა.

2006 წლის ივნისის ბბბბის რეუსის სახელმწიფო სათათბიროში დაზვერულ კბი მბბბი ვანბბბბი და მბბბ რეუსის სტეკსამბრებრევი სტეკბამბბბბბისთის სახლბრბრბევი სტეკვიკრაციების სატრბბბის სტბბბბბბბბი კანბბი.

ასე რომ, 2006 წლის ზაფხულიდან რეუსის სტეკსამბრებრევი (საგარეო დაზვერვის „ფეკსბმ“-ისა და „გერეუს“-ის) სახლბბი საქბების დიდაბრბბბი ეკვიფრ ოფიციალურად მებრბობბ ტრბბობბბბი და სხვა სახელმწიფო დანამბბბი სახმბბბბი პრბკცხე დავბრბობებლად ვასამბრბობებლებბისა და სიკვდილბმბბბბების განბრბის სხ რეუსში მოკბნა. ეს სხმბბბბი ვადამბეჭკვბლებბა საკომბობბობი სახმბბბბის ნორმების უზუბ დარღვევა და ნონსენსია. თუმცა ამბი ვერადღებბა რეუსიში ვინ აქვბნ?

როგორც ზემოთ აღვნიშნე, რეუსის ამგანბბბბბბ ხელბუღლებამ, რომელიც ვერ კიდევ საბჭოთა კომბრბის მბბრბის და წილი ტრბბობის დამბრბბბბის, ილევბი ტრბკტბის მბრბბბბ ლეკვილობის ფრტრე ბრბობად, ავადგინა საბჭოთა კომბრბის ბუღლების მებრ ვერ კიდევ 1929 წლის 21 ნოემბერს მიღებულ პოლიტიკური მკვლელობების ლეკვილობის კანონი.

ბენიკი ალადაშვილი

ექსპრბტრე პრბრევი უსაფრბბობის საკომბობბი უმბბ რეუსის ვადამბეჭკვი პოლიტიკური

(ვადგობლბა მებრე ნობრბბა)

პირველი რეაქტიული

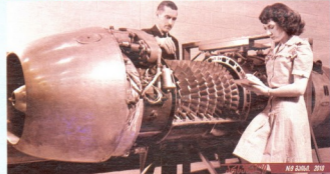
ავიაციის არსებობის მთელი პერიოდის განმავლობაში მისი განვითარება უწყვეტწესილად საავიაციო ძრავების განვითარებაზე იყო დამოკიდებული. თვითმფრინავებისთვის წაყენებული ხუდ უფრო და უფრო მზარდი მოთხოვნები, თავის მხრივ, საავიაციო ძრავების განვითარებაშიც ტოვებდა კვალს. მშებრატების თვითმფრინავი „ფაილერ-1“, რომელიც პირველად პაერში 1903 წელს აფრინდა, შიდაწევის ძრავით იყო აღჭურვილი და ეს ტექნიკური გადაწყვეტილება 40 წლის განმავლობაში ავიაციამ უცვლელი რჩებოდა. ამ წნის განმავლობაში შიდაწევის ძრავები იხვეწებოდა და იზრდებოდა მათი სიმძლავრეც.

შორეუ მსოფლიო ომის ბოლოს შიდაწევის ძრავების სიმძლავრისთვის წაყენებული მოთხოვნები საავიაციო ძრავებისთვის წაყენებულ უკვე სხვა მოთხოვნებს (კომპაქტურობა და მცირე მასა) წინააღმდეგობდნენ. შესაბამისად, შიდაწევის ძრავების შემდგომი განვითარება წიხში მოექცა.

სავიაციო ძრავმშენებლებს შორის ისევ აქტუალური გახდა იდეა, რომელიც ავიაციამ შიდაწევის ძრავების ფართო გავრცელებამდე ცოტა ხნით ადრე დაიბადა, მაგრამ მაშინ მან ავიაციონტრუქტორების ყურადღება ვერ მიიქცია. 1930 წლის 16 იანვარს ინგლისელმა ინჟინერმა ფრენკ უიტლმა მსოფლიოში პირველ მომუშავე ტურბორეაქტიულ ძრავზე პატენტი მიიღო. უფრო ადრე კი, 1913 წელს, ანუ ვერ კიდევ პირველი მსოფლიო ომის დაწყებამდე ერთი წლით ადრე, ფრანგმა რენე ლორენმა ჰაელურ აირრეაქტიულ ძრავაზე მიიღო პატენტი, მაგრამ სამხედრო ავიაციაში რეაქტიულ ძრავს სტატიკურად უფრებდნენ და მის პერსპექტივას ვერ ხედავდნენ. სამავიაციოდ ხუდ სხვა დამოკიდებულება ჰქონდათ გერმანიაში. 1933 წელს ხელისუფლებაში მოსული ნაცისტური რეჟიმი თითქმის მთელი მსოფლიოსან აირრეაქტიულ ძრავებს და უბრატეცხობის მოპოვებას შეაარაღების ტექნიკური სრულყოფის ხარჯზე გვემედა. ამიტომაც პირველის ხელისუფლება სამხედრო სფეროში ნოვატორული იდეების ხორცმსხმისთვის ფულს არ იშურებდა. და პირველი თვითმფრინავი, რომელიც პაერში ტურბორეაქტიული ძრავს საშუალებით აფრინდა, გერმანული He-178 იყო. ეს 1939 წლის 27 აგვისტოს მოხდა. გამოცდაზე ამ თვითმფრინავის განვითარებულმა მაქსიმალურმა სიჩქარემ 700 კმ/სთ შეადგინა, რაც ინდოინდელი დგუსმანი გამანადგურებლების ფრენის სიჩქარეზე საგრძობად მატი იყო. ამავდროულად, გერმანიაში უკვე მუშაობდნენ რეაქტიულ გამანადგურებულზეც, რომლის ფართოსერეულ წარმოებაში ჩამოვებას აპირებდნენ.

ეს იყო Me-262, რომელზეც 1938 წლის შემოდგომიდან მესერშმიტის ფრმა მუშაობდა. ერთი წლის შემდეგ გერმანიის ტექნიკრმა დუპარტამენტმა ოფიციალურად დაამტკიცა თვითმფრინავის პროექტი, რომელიც ფრმა

რეაქტიული ძრავის შემქმნელი ბრიტანელი ფრენკ უიტლი (მარცხენა ფოტო) და მსოფლიოში პირველი სერეული რეაქტიული ძრავა Jumo 004 (მარჯვენა ფოტო)

Me-262-ის პირველი საფრენისპროტოტიპი

BMW-ს ორი რეაქტიული ძრავით უნდა აღჭურვილიყო. პლანური მოდიანად მტრალისა უნდა ყოფილიყო და პიონრად ისრისებრი ფრთა, ფრენისას წინააღმდეგობის შესამცირებლად კი მოლიანად ქცევიდა შასი.

მაგრამ იმ პერიოდში რეაქტიული თვითმფრინავი, ისევე როგორც რეაქტიული ძრავა, სრულიად გახლდათ აუცილებელი და შისი ათვისება ტექნიკურად ძალზე ძნელი იყო. 1940 წელს ფირმა BMW-ს სპეციალისტებმა თავიანთი რეაქტიული ძრავა გამოცადეს და სტენდზე მისმა წყნად მხოლოდ 260 კგ-ძალა შეადგინა, მაშინ როდესაც მოთხოვნის თანახმად ის 600 კგ-ძალზე ნაკლები არ უნდა ყოფილიყო. ნათელი შეაქნა, რომ ძრავას სრულყოფას დიდი დრო დასჭირდებოდა და ალტერნატივად შესწრმების სპეციალისტებმა ფირმა „იუნკერსის“ ძრავა ეუმო 004 აირჩიეს. პირველი მუშა ნიმუში სტენდზე 1940 წლის ნოემბერში გამოცადეს, მაგრამ ტექნიკურმა პრობლემებმა კვლავ თავი იჩინა და შესწრმოვლები ძრავას საფრენოსნო ნიმუშის გამოცდის თარიღს ვერ ასახელებდნენ. ამიტომაც დროებით ალტერნატივად თვითმფრინავის პირველი საცდელი პროტოტიპი — Me-262 V1 12 ცილინდრიანი შიდფრის ძრავით აღჭურვეს, რომელიც მას ცხვირის ნაწილში განათავსეს. ფრთის ჩქაროსნული პროფილიდან გამომდინარე, ძრავას არასაკმარისი ხიმძლავრის გამო, თვითმფრინავის ასაფრენი მანძილი ორჯერ გაიზარდა. სწორედ ასეთი სახით აფრინდა პაერში ეს თვითმფრინავი 1941 წლის 18 აპრილს. მას კაპიტანი ფრიც ვენდელი მართავდა.

იმევე წლის ნოემბერში BMW-ს სპე-

ციალისტების ძალისხმევით ძრავების მუშაობაც სტაბილური გახდა და ისინი თვითმფრინავის პირველ პროტოტიპზე დააყენეს, ყოველი შემთხვევისთვის კი ცხვირის ნაწილში დგუშმანი ძრავა დატრეეს.

1942 წლის 25 მარტს თვითმფრინავს, რომელსაც ისევე ვენდელი მართავდა, შასის აკეცილსთანვე, დაახლოებით 50 მ სიმაღლეზე, მარცხენა ძრავაში ხანძარი გაუჩნდა, რამდენიმე წამში კი ცეცხლი მარჯვენასაც მივიდა. საბედნიეროდ, დგუშმანი ძრავას წყალობით მფრინავმა შეძლო თვითმფრინავის დასხა. ამის შემდეგ BMW-ს რეაქტიულ ძრავებზე უარი ითქვა და თვითმფრინავზე ფირმა „იუნკერსის“ ძრავებს დააყენეს. 1942 წლის 18 ივლისს თვითმფრინავი პაერში პირველად მხოლოდ რეაქტიული წვეის საშუალებით აფრინდა. ფირმა „მესერშიტის“ სპეციალისტებისთვის თვითმფრინავის სერიული წარმოებისკენ გადადგმული ეს პირველი ნაბიჯი იყო, მაგრამ ჯერ კიდევ ბევრი პრობლემა სჭირდათ დასაძლევ, უპირველესად კი შასის სრულყოფა. საქმე ის არის, რომ Me-262-ს იმ პერიოდში ფართოდ გავრცელებული სქემის შასი სჭირდა

კუდა საფრენი თვითმფრინავის აფრენისას თვითმფრინავს პიონრულად ლურ მდგომარეობაში გადასასვლელად დიდი დრო სჭირდებოდა. ამიტომაც გადაწყდა შასის ძირითადი დარტყმის შენარჩუნება და ცხვირასაფრენიანი შასის გამოყენება. შესაძლო რაიხის ხელისუფლება თვითმფრინავზე დიდ იმპულს ამყარებდა და 1944 წლისთვის გვერდის მიხედვით თვეში წარმოებული რეაქტიული გამანადგურებლების ოდენობა 60-ზე ნაკლები არ უნდა ყოფილიყო. მაგრამ ამას ერთი რამ უშლიდა ხელს, — პიტლერისთვის ეს თვითმფრინავი ბოომდამდე იყო და შისი გამანადგურებლის კლასიფიკაციით განხილავს კატეგორიულად კომალედა. თვითმფრინავს მხოლოდ ორი 250 ან მაქსიმუმ ამდენივე 500 კგ-იანი ბომბის წაღება შეეძლო. ასეთი საბრძოლო დატვირთვა კი მოწინააღმდეგეს დიდ ზიანს ვერ მოუტანდა და ამიტომაც პიტლერის აზრს ბევრი სპეციალისტი და სამხედრო პირი შეინააღმდეგებოდა. ბროლამ პრიტანეთისთვის ნათელი გახადა, რომ გამანადგურებლის გამოყენებას გამანადგურებელ-ბომბდამფრინავი ვეცქირი არ სჭირდა. Me-262-ზე შეუძლებელი იყო პიონრულად ბომბდარტვებისთვის განკუთვნილი სამიხნის დაყენება და დიდი სიმაღლიდან არ შეეძლო ზუსტი დარტყმის მიყენება. მაგალითი სიქპარით ფრენისას, მართვის კონტროლის დაკარგვის საშიშროებიდან გამომდინარე კი შეტრევა საკორეხით სახიფათო იყო, დაბალ სიმაღლეზე მფრენი თვითმფრინავი კი მოწინააღმდეგის საზენიტო საშუალებებისთვის იოლი სამონე ვახდებოდა. თანაც პიტლერის ბრძანებით დანაკარგის შესამცირებლად მფრინავებს კერძალებოდათ ფრენა 4000 მ-ის ქვემოთ 1000 კგ-იანი საბრძოლო დატვირთვით კი რეაქტიული Me-262-ს უპირატესობა მანკერირებაში, შიდაწყის ძრავებიან გამანადგურებლებთან, პრაქტიკულად, ნულის ტოლი

ბრიტანული Meteor-ი მეორე მსოფლიო ომში, სეროლი წარმოებამდე მიყვანილი მოკავშირეების ერთადერთი რეაქტიული გამანადგურებელი იყო

Me-262-ის გერმანიის კაბინა

Me-262-ის საბომბდაზვეწო ვარიანტის მხოლოდ 1000 კმ-იანი საბრძოლო დაბრუნება მიქონდა

იწებოდა. მიუხედავად ამისა, პიტლერს არ სურდა ამ არგუმენტების გაზიარება. ასე რომ, თვითმფრინავის სტატუსის ომის ბოლომდე გაურკვევლი დარჩა, რადგან სერიულ წარმოებაში როგორც გამანადგურებელი, ასევე გამანადგურებელ-ბომბდაშენი მოდიფიკაციები ჩაუშვეს.

გერმანიის შეიარაღების მინისტრმა ალბერტ შპერმა Me-262-ის სერიულ წარმოებას უმაღლესი პრიორიტეტი მანიჭა, მაგრამ თვითმფრინავის სრულყოფისკენ ჯერ კიდევ დიდი გზა იყო გასავლელი. ტექნიკური პრობლემების გარდა, იყო კვალიფიციური კადრების დეფიციტი. პრობლემა იყო ფეხო 004-ის ტიპის ძრავის ნიშნების დამზადებაც ნიკელისა და ქრომის დეფიციტის გამო. ძრავის კომპონენტისათვის საჭირო და თითოეულს 40 ნიშაბი ჰქონდა. მუტალების უკმარისობის გამო კი ნიშაბები მაქსიმალურ რეჟიმზე დიდხანს ჯერ მუშაობდა. მიუხედავად მრავალი ტექნიკური პრობლემისა, თვითმფრინავი ჩაუშვეს სერიულ წარმოებაში და ამას რამდენიმე მისივე ჰქონდა. მთავარი ის იყო, რომ გერმანული ბლიცკრიგები ისტორიას საპაზარდა, 1944 წლის იანვარში დასავლეთის ფრონტზე გერმანული ჯარები წელ-წელა, მაგრამ უკან იხევდნენ. გერმანიამ წაავი საჰაერო ბრძოლა ლა-მანში თვზე. მოკავშირეების ბომბდაშენები სულ უფრო ხშირად ბომბდებდნენ გერმანიის ტერიტორიას, ამის გამო ამ თვითმფრინავში ნაციისტური ზღისიყოლება გადარჩენის შანსს ხლედა.

1944 წლის აპრილში ლუფტვაფეს პირველი 16 სერიული Me.262A-1a გადაეცა, რომლებსაც Schwalbe ეწოდა, რაც გერმანულად მერცხალს ნიშნავს.

იმვე წლის ივნისში თვითმფრინავების წარმოება თვეში 28 ცალკე გაიზარდა, შემდეგ თვეში ეს რაოდენობა გაორმაგდა. ოქტომბერში კი — 117 თვითმფრინავი გაშვდა. ამ საბაზო ვარიანტში თვითმფრინავის სიგრძე 16,6 მ-ს, ფრთის გაქანი კი 12,5 მ-ს შეადგენდა.

მეტი იყო აღჭურვილი. ზედა ორი ქვეშის საბრძოლო კომპლექტი — 100-100 ჭურვს, ქვედა ორისა კი 80-80 ჭურვს შეადგენდა. პილოტს 90 მმ-იანი საქარეზო და 15 მმ-იანი კაბინის წინა და უკანა დაჯდომული ფილები იცავდა. ამ თვითმფრინავის სხვადასხვა მოდიფიკა-

მიუხედავად იმისა, რომ Meteor-ი გერმანულ „კოლექტაზე“ უფრო სიამოვნო იყო, მეორე მსოფლიო ომში მას არც ერთი თვითმფრინავი არ ჩამოუვდია

ცარიელი თვითმფრინავი 3800 კგ-ს იწონდა, მისი მაქსიმალური ასაფრენი მასა კი 7140 კგ-ს აღწევდა. ძალურ დანადგარად პირველ სერიულ მანქანებზე Jumo 004B-1-ის ტიპის ტურბორეაქტიულ ძრავებს იყენებდნენ, 880 კგ-მალა მაქსიმალური წყვილი თვითმფრინავის ფრენის მაქსიმალური სიჩქარე 900 კმ/ს-ს უტოლდებოდა და 1200 მ სიმაღლეზე ასასვლელად მას საშუალოდ 1 წთ სჭირდებოდა.

რაც შეეხება შეიარაღებას, ეს ვარიანტი ცხერა ნაწილში განთავსებული MK-108-ის ტიპის ოთხი 30 მმ-იანი ქვე-

ციანზე ზემოაღნიშნული ქვეშეების ნაცვლად 20 მმ-იანი MG-151-ებს (საბრძოლო კომპლექტი 146 ჭურვი ქვეშეებზე) ან 30 მმ-იანი MK-103-ებს იყენებდნენ (72 ჭურვი ქვეშეებზე). იყო ვარიანტი, რომლის მიხედვითაც თვითმფრინავზე ერთს, მაგრამ 50 მმ-იანი BK-5-ის ტიპის ქვეშის აწებდნენ. ამ ვარიანტის გამოყენებას ამერიკული მძიმე ბომბდაშენების გასანადგურებლად გვემხედნენ, მაგრამ დიდი უკუცემის ძალის გამო მისი სერიული წარმოება არ დაწყებულა.

1945 წელს გერმანიამ საშუალოდ

ომის დასრულების შემდეგ ბევრი, მათ შორის საფრენოსო მდგომარეობაში მყოფი Me-262, ამერიკელებმა იგდეს ხელთ

ეთარებამ მკვეთრად გაუარესდა დაიწყო, როდესაც კვანძი წყვეტილი შეტანა და ეს აფერხებდა რეაქტიული გამანადგურებლის სრულ წარმოებას. მიუხედავად ამისა, რომ პროექტს უმაღლესი პრიორიტეტი ჰქონდა მინიჭებული, რეაქტიული გამანადგურებლის მწარმოებელი ქარხნების მუდმივი დაბომბვა ართლებდა საქმეს. მიუხედავად ამისა, სერული წარმოების პირველ 4 თვეში ლეიპციში, ლტენოვში, შვაბინგენში, ვენცენდორფში და ვიხელმტადეს საავიაციო ქარხნებში მანქნები 865 Me-262-ის გამოშვება. მსოფლიოში პირველი სერიული რეაქტიული გამანადგურებელი უმეტესად ამერიკული B-17 ტიპის ბომბდამშენების გასანადგურებლად იფრებდნენ, რაც ხშირად დაეკარგათ მთავრდებოდა. გამანადგურებლები ხანგრძლივად როგორც ბომბდამშენების თვითდაცვაში შეიარაღებით, ასევე საესკორტო გამანადგურებლებითაც.

ომის დასრულებამდე ამ თვითმფრინავის გამოყენების ტაქტიკა საუბრელონიდ არ შეუმუშავებიათ და მფრინავები უმეტესად თვითნებურ შეტევებსა და ვითარების შესაბამისად მოქმედებდნენ. ამას მფრინავების მომზადების დაბალი დონე ემატებოდა. თვითმფრინავი კურსანტები 20 სთ-ის განმავლობაში Me-110-სა და Me-410-ზე ერთი ძრავით დაფრებდნენ, რისი წყალობითაც რეაქტიული გამანადგურებლის მართვას ექვემდებარებოდნენ. უმაღლესი Me-262-ზე კი სასწრაფო კურსი მხოლოდ 8 ფრანკს მოიცავდა, საერთო ხანგრძლივობით 7 სთ. 1945 წლის დასაწყისში ამ პატარა პროგრამის დამთავრება განხილვდა, რაც ორადგილიანი რეაქტიული გამანადგურებლების ნაკლებობითა და სასწრაფო აეროდრომების მუდმივი დაბომბვით აიხსნებოდა.

სინქრეტი ამკარა უნიტატის მიუხედავად, Me-262 წელა ზრდიდა სინქრეს და P-51D-ის ტიპის ამერიკული გამანადგურებლები მათ დიდ კონკურენციას უწევდნენ.

მჭიდრო მწვობრად მიმავალ ამერიკულ ბომბდამშენებთან ბრძოლის შედეგადობის გასაზრდელად რეაქტიული გამანადგურებლებზე ფრთხილად 24 R4M-ის ტიპის უმართავი რაკეტების განთავსება დაიწყო. რაკეტების გამოყენება ხელშით საშუალოდ 1000 მ დისტანციიდან შეიძლებოდა. ბომბდამშენის ჩაბრუნებაზედ საკმარისი იყო ერთი რაკეტა, რომლის ფუჯასური ტიპის საბრძოლო ქობინის მასა 520 გ-ს შეადგენდა.

თვითმფრინავის გამოყენება ღამის გამანადგურებლად იცავდა. ამისთვის მისი ორადგილიანი მოდიფიკაცია „ნებტინის“ ტიპის რადიოლოკაციური სადგურით აღჭურვილ. უკან კაბინაში ოპერატორი განთავსდებოდა, რომელიც მფრინავს მონიტორინგის ადგილმდებარეობას ატვირთებდა, მაგრამ ამან არსებითი შედეგი ვერ მოიტანა — რადიოლოკაციური სადგურის ჯერ კიდევ სჭირდებოდა სრულყოფა.

მეორე მსოფლიო ომის დროს ვერმანია არ ყოფილა ერთადერთი ქვეყანა, რომელიც რეაქტიული საავიაციო ტექნიკაზე, კონკრეტულად კი, გამანადგურებლებზე მუშაობდა. დიდი ბრიტანეთი მოკავშირეთაგან ერთადერთი ქვეყანა იყო, რომელმაც რეაქტიული გამანადგურებლის სერული წარმოება დაიწყო, — ეს ფრანგი Gloster-ის ორმართავი თვითმფრინავი Meteor-ი გახლდათ, რომელიც ფრანკ უიტლის ძრავით ჰქონდა. 1936 წელს ყოფილია სამხედრო მფრინველა უიტლმა კომპანია „საუერ ჯეტსი“ დააარსა და 1939 წლისთვის მას უკვე ჰქონდა რეაქტიული ძრავა, რომელიც სტენდზე 270 კვადრატული სტრ.

წვეს იძლეოდა. იმვე წელს, 1941 წელს, ში უიტლიმ კომპანია „გლოსტერ აერკრავტის“ მთავრ კონსტრუქტორ ჯორჯ კარტერს პრინციპულად ახალი ტიპის თვითმფრინავის შექმნა შესთავაზა. კარტერმა იფრა მონიონა — მას უნდა შეექმნა ის, რაც მანამდე არავის გაუკეთებია (ბრიტანელები დღემდე არ ამხაურებენ, ჰქონდათ თუ არა სადახვერო მონაცემები გერმანელების მუშაობის შესახებ ამ სფეროში).

კარტერის პირველი რეაქტიული თვითმფრინავის პროტოტიპი, რომელიც E.28/39 უწოდეს, 1941 წლის დასაწყისში დასრულდა, იმვე წლის 15 მაისს კი პირველად აფრინდა ჰაერში. მაღურ დახვეწილად მიხედვით კონსტრუქციის ერთი W.1-ის ტიპის რეაქტიული ძრავა დააინჟინერა, წვეთი 390 კვადრატული სანტიმეტრის მხოლოდ 10 სთ-ს შეადგენდა. მართალია, ვითარებისწინებელი 612 კმ/სთ-ის ტოლ სიჩქარეს თვითმფრინავმა ვერ მიაღწია, მაგრამ მცირე მანძილზე მანძილზე განთავსებული 480-500 კმ/სთ რეაქტიული წვეთის სტრუქტურისა და ამკარა ხელა.

მიუხედავად ამისა, კარტერი ხელა, რომ თვითმფრინავი შორს იფრეულყოფიდა და სერული გამანადგურებლები მისგან არ გამოვიდოდა, თანაც ერთი ძრავა წვეთ არასაკმარისი იყო. 1940 წლისთვის კარტერს უკვე ჰქონდა შემუშავებული მოძოვლო თვითმფრინავის ფორმა, რომელიც უიტლის კონსტრუქციის ორ რეაქტიულ ძრავას ფრთაში ათავსებდნენ. თვითმფრინავის შეიარაღებაში იყო ექვსი 20 მმ-იანი ქვეშეში (სერული ვარიანტზე მათი რიცხვი 4-მდე შემცირდა), საბრძოლო მოვლემით 120 ჰურთი ქვეშეში უკვე პროექტირებისას ნათელი შექმნა, რომ თვითმფრინავისთვის საჭირო იყო სერობინა.

თვითმფრინავად შეუქმნეს 12 საცდელი თვითმფრინავისგან შემდგარი საცდელი პარტია, მაგრამ ბრიტანეთის თავდაცვის სამინისტროს ხელმძღვანელობას ისე მოეწონა თვითმფრინავი, რომ 1941 წლის თებერვალში 300 ცალი შეუქმნა მწარმოებელს. ერთი წლის შემდეგ თვითმფრინავი ოფიციალურად Meteor-ი ეწოდა.

ამდგომარეობად თვითმფრინავების წარმოებაში თვითმფრინავის ტექნიკური პრობლემამ. მაგალითად, სტრუქტურ გამოცდებზე დატვირთვისა ვერ გაუძლო ფრთის უკანა ლონგერონმა, ფრთების შორის ეკანა უთითორქმდნის გამო კი ძრავას დამატერი მო-

ტოინდილიოსაზე დიდი გამოვიდა და ეს მხოლოდ თვითმფრინავზე ძრავის დაყენებისას ვარკვია.

თვითმფრინავი პირში 1943 წლის 5 მარტს ავირბდა. მისი პირველი სერიული მოდიფიკაცია იყო F.I, რომელსაც ფრანგ Roll-Royce-ის W.2B/23C-ის ტიპის ძრავები, წყვილი 770 კვადრა, ჰქონდა. ფრანგმა 1942 წელს ფრენა უტვლის ძრავების წარმოებაზე პატენტზე შეიძინა. თვითმფრინავის სიგრძე — 12,57 მ-ს, ფრთის გაჭიბი — 13,11 მ-ს შეადგენდა. ცარიული თვითმფრინავი 2750 კგ-ს იწონიდა, მაქსიმალური ასაფრენი მასა კი 6260 კგ-ს აღწევდა. ფრენის მაქსიმალური სიქარე 676 კმ/სთ-ს, მაქსიმალური სრულიადმდელობა კი წუშიში 2220 მ-ს შეადგენდა. სწორედ Meteor F.I იყო ბრიტანეთის შეიარაღებაში მიღებული პირველი რეაქტიული თვითმფრინავი.

ამ მოდიფიკაციის ვარიანტი — Meteor F.III მოქცეა, რომელსაც ბრიტანელთა გერმანული თვითმფრინავ-ჭურჭების V-1-ისთვის გზის გადასაჭრელად იყენებდნენ. პილოტები დღეში 40-45-წუთიან 5-6 გაფრენას ასრულებდნენ და ბრიტანული სიახლოვის სასწრაფო პატრულირებდნენ. პირველი წარმატება 1944 წლის 4 აგვისტოს მოვიდა, როდესაც მფრინავმა მის ქვეით მფრენი „ფაუ-1“ აღმოაჩინა, მაგრამ რამდენიმე გასროლის შემდეგ ოთხივე ქვეითი გაიქცა და პილოტმა ხერხის მიართვა: თვითმფრინავის ფრთის კიდე „ფაუ-1“-ის ფრთის კიდეს წაშლილი. ამ უკანასკნელის გიროსკოპებმა კვლარ შექმნა აპარატის გასრობება და ის შტოსორში ჩავარდა. ბრიტანული რეაქტიული გამანადგურებლებით დაკომპლექტებულმა 616-ე ესკადრიამ 13 „ფაუ-1“ ჩამოავლია.

მაღე რეაქტიული გამანადგურებლების პილოტებს დაეუბნა შეუცვალეს. საბომბდამშენი ავიაცია შემოფოთული იყო გერმანული რეაქტიული გამანადგურებლების მხარედი აქტიურობითა განსაკუთრებით კი დღეღეღსენ ამერიკელები, რომლებიც დაეუბნებებს დღისით ასრულებდნენ. ტარდებოდა ექსპერიმენტები, რომლის დროსაც გამანადგურებლების თანხლებით მისაღე ბომბდამშენებზე Meteor-ები სასწრაფო შეტევებს ატარებდნენ საბრძოლო პირობებში გერმანული Me-262-ებისგან თავდაცვის ტაქტიკის შესაქმნელებლად. ბრიტანელები თავიანთ რეაქტიულ გამანადგურებლებს შიკარად ასაღეულობდნენ და მოწინააღ-

დგის სასაერი სერეკში ფრენაც კი აკრძალული იყო. მოწინააღმდეგის ჩამოგდება მხოლოდ საკუთარ სასაერი სერეკში იყო დაშეუბელი, მაგრამ 1945 წლის დამდეგ ბრიტანულ-ამერიკული ავიაციის თითქმის სრული ბატონობის წყალობით ლუგენტუემ მისიწიქლივხად შეამცირა რეაქტიურობა და შიკარე მსოფლიო ომის დასრულებამდე Meteor-ებს არც ერთ სასაერი ბრძოლაში არ მიუღლიათ მონაწილეობა.

მართალია, შიკარე მსოფლიო ომში არც გერმანულ და არც ბრიტანულ რეაქტიულ გამანადგურებლებს საბრძოლო მოქმედებებში ვარდატება არ შეუტრანიათ, ისინი მაინც იმ პერიოდის ტექნიკის ყველაზე დიდ მიღწევას წარმოუდგენდა. რეაქტიული ძრავის გამოქმენამ ავიაციაში ახალ — რეაქტიულ ხინას ჩაუგარა საფუძვლი, რამაც საფუძვლი შექმალა წარმოდგენა ავიაციასა და მის შესაძლებლობებზე, მიუხედავად იმისა, რომ ორივე მათგანს არავითარი ნაკლი ჰქონდა. განსაკუთრებით Me-262-ს. თვითმფრინავზე წყვის მყვირო მომატებას უშეუტესად ძრავების ხანძარი მოსევებოდა ხელმე და თვითმფრინავი ძალზე დაუცველი იყო აფრენა-დაფრენის პერიოდში. თანაც რეაქტიული თვითმფრინავები გრუნტის საცილელ უკლე ბტინირებულ საფრენ-დასაფრენ ხელბის საჭიროებდა. ომის დასრულებამდე სხვადასხვა მოდიფიკაციის 1294 თვითმფრინავი აშენდა და თუ არ ჩავთვლით უპილოტო V-1-ს, ის შიკარე მსოფლიო ომის ყველაზე მასიური რეაქტიული თვითმფრინავი იყო. მისი სერეული წარმოება თქნდაც ერთი წლით ადრე დაწყებულიყო, უცნობია, როგორი წარმართებოდა სასაერი ბრძოლა ვერისის ოცზე. ომის დასრულების შემდეგ ბფერი თვითმფრინავი და მათი მწარმოებელი ქარხნები ამერიკელებმა ჩაიგდეს ხელთ.

მართალია, Me-262 მსოფლიოში თვითმფრინავი იყო, მაგრამ ის ძალზე გვიან გამოჩნდა, რომ შიკარე მსოფლიო ომში ვარდატება შეეტარი

მიუხედავად იმისა, რომ ამ მსოფლიო ომის ხანძრული გამოყენების ძალზე შიკარე პილოტი ჰქონდა, ყველაზე შიკარეანი პილოტების შორის იყო საგანაღგურებელი ავიაციის შიკარეი ადგილზე ვეანდნი, რომელმაც რეაქტიული გამანადგურებელზე მოწინააღმდეგვის 7 თვითმფრინავი ჩამოავლია.

შიკარე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ ბრიტანული Meteor-ის ექსპლუატაცია არ შეწყვეტილა, მწარმოებელი ფრანგ კვლევა განაგრძობდა მის გაუმჯობესებას.

თვითმფრინავი კორეის ომშიც მონაწილეობდა, მაგრამ როგორც გამანადგურებელი არ შეუღლი მანევირებელი საბჭოთა MiG-15-ისთვის წინააღმდეგობის გწევა.

სწრაული წარმოდგენის დროს ავიო 3947 თვითმფრინავი. მათ შორის ორიადგილიან საბრძოლო-სასწრაფო და რადიოლოკაციური სადგურით აღჭურვილი მოდიფიკაციები. ამ უკანასკნელზე რადიოლოკაციური სადგური ფუნქციონირებდა დაგრძელებულ ცხენარ ნაწილში განათესის, შიკარე კაბინაში კი მისი — ოპერატორი. სხვადასხვა დროს თვითმფრინავი დიდი ბრიტანეთის ვარდა ეკვიპატის, საფრანკეთის, გერმანიის, ისრაელის, პოლანდიის, არგენტინის (1970-იან წლებამდე), ავსტრალიის (1963 წლამდე), ბელგიის, ბრაზილიის, კანადის, დანიის, ეკუადორის, ახალი ზელანდიის, ნორვეგიის, სამხრეთ კორეის, შეუდეთისა და სირიის სამხრეთ-სასაერი ძალების შეიარაღებაში იყო.

ომის დასრულების შემდეგ სწორედ გერმანული ნაღვარევი რეაქტიული გამანადგურებლების შესწრაფის შექმნა პირველი რეაქტიული თვითმფრინავების პროტოტაპები როგორც აშშ-ში, ასევე საბჭოთა კავშირში.

თიანთი ავღუსაშვილი

T.C. SAVUNMA BAKANLIĞI

Pandur II

უხსტრიანი

ტანკების შექმნის იდეა ინგლისში პირველი მთავალი ომის დროს, 1915 წლის ზაფხულში დაიბადა, როცა გერმანელთა კარგად დაცული პოზიციების გარღვევა ცოცხალი ძილის უზარმაზარ დანაკარგს იწვევდა. ამიტომაც მსხვერპლის შესამცირებლად სამედრობო მექანიკური, მუხლუხებიანი, დაჯავშნული საშუალების შექმნის საჭიროებამდე მივიდნენ.

იდეის ხორცშესხამ ერთ წელზე ცოტა მეტი მოითხოვა და 1916 წლის 15 სექტემბერს მდინარე სომის მახლობლად, სოფელ ფლერიან ბრძოლაში ბრიტანელთა ტანკმა მონინააღმდეგის პოზიციებს პირველად შეუტოვა.

ახალი ტექნიკა სხვა ქვეყნების სამხედროებსაც მოეწონათ და მალე საკუთარი კონსტრუქციის ტანკების წარმოების ორგანიზება გერმანიამ და საფრანგეთმა შეძლეს, ხოლო ომის შემდგომ წლებში ამ ქვეყნებს შეუერთდნენ იაპონია, იტალია, პოლონეთი, საბჭოთა კავშირი, ჩეხოსლოვაკია, შვედეთი და სხვ.

თანამედროვე ჯავშანტექნიკის შექმნის პირველი ავსტრიის ვუკოვის, 1903-05 წლებში ცნობილი კონსტრუქტორის გოტლიბ დაილერის ეფეს პაულმა ორწამყვანიხადაიანი Panzerwagen-ი დააპროექტა და ააგო.

დაილერმა ავტომობილის ჩარჩოზე 3,5 მმ-იანი ჯავშანფურცლებისაგან შეკრული კარუსი კაპოტანი ერთად დაამატა და კარუსის ზედადან საყურად სფერული, წრიულად მბრუნავი კომკურა დაუჭრა Maxim-ის ტყვიამფრქველი, რომელსაც ეკაპის მეორე წერი უსახურებოდა.

წინა ხედი ასამობაზეც კარდანი გამოიყენა, ხოლო უკანას კი ვაჭკური გადაეცეს ამოძრავებდა.

2-ტონიანი დაჯავშნული ავტომობილი

ტანკები

„არსენალში“ მოსული წერილებისა და კითხვების პასუხად ჟურნალი აქვეყნებს პუბლიკაციების ციკლს, რომელიც ეძღვნება ტანკების განვითარებას, ტენდენციებსა თუ პერსპექტივებს, შეიარაღებისა და დაცვის ელემენტების თავისებურებებს, სხვადასხვა ქვეყნის ტანკების კონსტრუქციულ სიახლეებს, ტანკმშენებლობის დღევანდელ მდგომარეობასა და ა.შ.

ჩვენ უკვე განვიხილეთ ისრაელის, იტალიის, საფრანგეთის, შვედეთისა და ჩეხოსლოვაკიის გამოცდილება, ამ ნომერში ავსტრიის სატანკო ისტორიაზე ვიამბობთ...

ავსტრიის არმიის თანამედროვე ქვეითთა საბრძოლო მანქანა Uthlan-ი

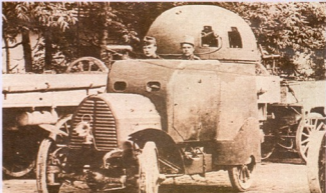
30 ცხხალანია ძრავით იყო აღჭურვილი და სათბო მაქსიმალურ, 24 კილომეტრ სიქარბეს აუთარბდა.

1906 წელს დაილერმა კონსტრუქცია გააუკუბრესა — ძრავას სიმძლავრე 40 ცხხალამდე გაიზარდა, კომკურას მეორე ტრეკამფრქვევი დაემატა, ცხხვირზე ჯალამზარი დაიდგა და ა.შ.

1906 წელს ავსტრიის არმიის მანქარებზე ხმაურისა და ჯავშანტექნიკის მაღალწონისანი ცხხეები დააფრთხო, აღმფიქრებელმა იმპერატორმა ფრანც-იოსებმა გარბოცვა დაამშეოდა და დაპირდა, რომ ამ საგანს „სამშედრო დანშნულებით აღარ გამოიყენებენ“.

ამ შესიხვეამ სამხედრო ტრეკების ამ

1906 წლის გოტლიბ დაილერის ორწამყვანიხადაიანი ჯავშანტექნიკისანი

დიდი ბრადისიები და სიბელოვა

ავტომობილები C-Zug

1912 წელი ავტომობილი M12

იუნოვიჩის ჯავშანავტომობილი

ჯავშანავტომობილი „არმიველი“

სახლს წერტილი დაუსვა და პულ დამ-
ლეკმა დაჯავშნული ავტომობილი
ფრანგებს მიჰყავდა.

არ გაუმართლა საინჟინრო კორპუსის
ობრლეიტანტ გუნტერ ბურსტანსაც,
რომელმაც 1911 წელს სამხედრო სამინისტროს
ორიგინალური კონსტრუქციის
ტანკის პროექტი შესთავაზა.

ავსტრიელი ოფიცერი ამერიკული
მუხლუხა ტრაქტორ HOLL-ის დაჯავშნასა
და მასზე ქვეშეხანი, წრიულად მბრუნავი
კომპლარის დაყრდნობა აპირებდა. ბურსტან-
ის პროექტი პირველ ბრატანულ ტანკ-
თან შედარებით უფრო თანამდროვე იყო,
მაგრამ სახსრების ნაკლებობის მიზეზით
უარი ითქვა.

ავსტრიელი მაღალი რანგის სამხედ-
როების ჯავშანტექნიკის მიმართ უარე-
ოეთი დამოკიდებულების მიუხედავად,
სამხედრო დანიშნულების თვლებან ტე-
ქნიკაზე მუშაობა არ შეწყვეტულა.

იმ პერიოდში „აუსტრო-დაიპლერმა“
ჯეკ ჯეკოვი ლეპოლდ საღვთო-
პაბსტრუქტორების სქემით გააკეთა ორბ-
დიანი საარტილერიო გაშუქ სადაც თი-
თოულ წამებან თუ მართავდ ბოძალს თი-
თოისი კარდნული გადაცემა მქონდა.

1906 წლის თვლსში „აუსტრო-დაიპ-

ლერმა“ ფერდინანდ პორშე მფიდა და
ორნამბენსიდიანი საარტილერიო გაშუქ-
ბი M 8 (35 ცხ.სალიანი) და M 9 (80 ცხ.
სალიანი) შექმნა.

მომდევნო სერიის გაშუქები — M 12 და
M 15 — კიდევ უფრო ძლიერი იყო, ხელი
M 17 Goliath-ის სიმძლავრემ 150 ცხ. ძალის
მადლია და დამატებით აწითა და სარე-
ონტო სამუდგლებით აღიჭურვა. პორშემ
M12-ზე პირველად გამოიყენა ელექტრო-
ფორბი.

გაშუქებს ავსტრიის არმია 24-ტონიანი
305 მმ-იანი მორტარებისა და სხვა უფრო
მძიმე საარტილერიო სისტემების ტრანს-
პორტირებისათვის იყენებდა.

1908 წლის ბოლოს პორშემ კომბინირ-
ბული მრავალი აღჭურვილი ვეტიკამწისა
და 5 მისამბლისაგან შედგენილი ავტომბ-
ტარებლის (A-Zug)-ის პროექტი წარადგ-
ინა.

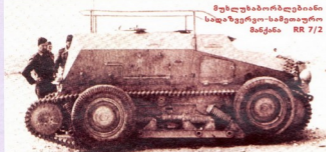
კარბიურატორიანი მრავა ელექ-
ტროვეტერატორის, ხელი მდებულო დენი

ოთხღერძიანი ჯავშანავტომობილი ADGZ

ენ. აბტარა ტრაქტორის მოძრაობა მუხლუხებით, ზორბლებით ან ორზე ამარაგის დახმარებით შეტევა

მუხლუხაბორბლებიანი
სადაზვერვო-სამეთაურო
მანქანა RR 7/2

გამწის წამყვანი უკან ხედისა და მისამუხლების ყველა წამყვანი ბორბლის ელექტროძრავას ამუშავებს.

A-Zug-ის საქარე საათში 18 კილომეტრს აღწევდა და ვიწრო გზებზეც კარგად გეტყვდა. გათვალისწინებული იყო ერთმანტარბლის რკინიგზის რელსებზე გატარება. ასეთ შემთხვევაში მისამუხლების რაოდენობა 12-მდე, ხოლო სიგრძე კი 80 მეტრამდე მატვლიობდა.

ერთმანტარბლებს „აუსტრო-დაიმილერი“ სეროულად აშაბდებდა და არბია მას 380-420 მმ-იანი მძიმე ჭეშმჭების გადასახდად იყენებდა.

იმპერატორის „ბრძნული“ გადამწყვეტლების წყალობით მსოფლიო ომის პირველ წლებში ავსტრია-უნგრეთის არმიას ჯგუფმანტარბობილები არ ჰქავდა, მერამ ომის მსვლელობაზე ამას მანქდამანსც დიდი ზეგულენა არ მოუხდებია.

მოგერი მანიალმდეც — რუსეთის არბიაშიც ცუდი მდგომარეობა იყო. 1915 წელს იტალიის ფორმტზე Ansaldo-Lancia IZ-ის გამოჩენამ ავსტრიულ სამხედროებს ჯგუფმანტარბობილების საჭიროება შეახსენა და იმვე წელს დაჯერებული ავტომობილის ორი მძღველი შექმნა.

პირველი — სტანდარტული ავტომობილის მასიზე აქციობილი მარტვი კონსტრუქციის ჯგუფმანტარბობილი საუკტმან ოჩინოვის ცკუთენოდა და ორი 8 მმ-

ანი Schwarzlose M07/12 HMG ტყვიამფრცველი იყო აღმუქრული.

ავსტრის ბოლოს კაუკტმან-ინენერმა რომანიკმა და ობერლეიტენანტმა ფელენკმა ბუდაპეტში ერთობლივი ჯგუფმანტარბობილი Romfell-ი (ორვე ოჩინის გვარების პირველი ასოებით შექმნილი სახელია) წარმადგინეს.

ოჩინტრებმა Mercedes-ის მასიზე უაღრესად დახეწილი დიხანის დაჯერებული ავტომობილი შექმნეს, რომელსაც იმ პერიოდის სხვა ჯგუფმანტარბობილებისაგან განსაკუთრებული ელექტრობა გამოარწვედა.

მუხლუხა უნივერსალური
Sass 4K4-ს მრავალმხრივი
გამოყენება მოეძებნა

ჯგუფმანტარბობილი
4K4FA-G1

„რომელში“ გამოყენებულა ვაჭერი გადაცემა, წრიულად მბრუნავი სპერის ტვიამფრქვევი სახმელეთო-საჰაერო სამხრებითან საბრძოლველად შექმნეს, ხოლო მორბევს ტელევიზიის აპარატით ეკავაჟს შტაბთან დაკავშირება შეუძლია.

Romfell: წონა — 3,0 ტონა, ჯავშანი — 6 მმ, კარბოურატორიანი ძრავა — 95-ცხ.ძალიანი, სიჩქარე — 26 კმ/სთ-ში, სელის მარაგი 100-150 კმ, ეკიპაჟი — 2 კაცი, შეიარაღება — 8 მმ-იანი ტვიამფრქვევი **Schwarzlose M07/12.**

მსუბუქი ტანკი SK-105A3 Kurassier

ომში დაპარცხებულმა ავსტრიამ ჯავშანატომობილების მწირ პარკთან ერთად სენ-ვერმენის ხელშეკრულებით სამხედრო ტექნიკის წარმოების უფლებაც დაკარგა და არმია დიდიხანს ჯავშანტექნიკის გარეშე იყო დარჩენილი.

მხოლოდ 1927 წელს ჩხოხლოვებაში სამი ჯავშანატომობილი PA-II-ის შუქნა მოხერხდა და სამეც ვენის პოლიციას გადაეცა.

განვითარებული სამრწყელო მოტოციკლის მიუხედავად, ავსტრიის არმიამ შეიარაღებაში პირველად იტალიური Ansaldo-ს CV3/33 ტიპის II სერვის ტანკეტები ორ პარტიად, 36-36 ცალი, ჯერ 1935 წლის შემოღობამზე და შემდეგ 1936 წლის მარტში მიიღო.

ტანკეტებზე Fiat-ის ტვიამფრქვევების ადგილი ავსტრიულმა Schwarzlose-ებმა დაიკავე. ჩამოუღობდა 4 სატანკო ასეული, რომლებიც ქალაქ ბრიუნოვილირუმში განთავსდნენ.

სამხედრო დანიშნულების პროექციის წარმოების აკრძალვამ ფორმები „აუსტრო-დაიმლერი“ და „პუხი“ (Puch) გაკურტრებამდე მიიყვანა. ეს უკანასკნელი ომის წლებში არმიისათვის სატვირთო ავტომობილებს უშვებდა და ახლა მოტოციკლებების წარმოებით თავს ძლივს ინახავდა.

1928 წელს ეს ფორმები გაერთიანდა და „აუსტრო-დაიმლერ-პუხმა“ 1931 წელს ავსტრიის არმიისათვის ჯავშანატომობილების შექმნის დავალება მიიღო. მისი ფინანსორ მდგომარეობას არც ამან უშუქა და 1934 წელს „აუსტრო-დაიმლერ-პუხი“ ავტომობილებისა და იარაღის ცნობილმა მწარმოებელმა „სტეიერმა“ (Steyr) შეიძინა.

სამხედრო უწყების დავალება შესრულდა და ავსტრიის არმიას გამოსაცდელად ჯავშანატომობილი ADKZ (6X4), დაუვეყნაუი ADSK (4X4) და მსოფ-

საინჟინერო ტანკი 4KH 7FA

12,7 მმ-იანი ტვიამფრქვევით აღჭურვილი ჯავშანტანკისპორტიორი Pandur II

ლიომს პირველი ოთხღრდა ჯავშანატომობილი ADGZ (8X4) გადაეცა.

სამღერძიან ADKZ-ს უკანა ორი წამქევი და წინა მართავი ხიდი ქიონდა, ხოლო უსწორმასწორო ადგილებების დასაღლეად წინ დამატებითი გორგიოლაქები ქიონდა დაეყენებულა. შეიარაღება წრიულად მბრუნავ კომპურაში ბურთულიან სადგარზე დამატებული ორი ტვიამფრქვევისაგან შედგებოდა.

ორღერძს დაუვეყნაუ ADSK-ს შეიარაღება არ ქიონდა, სამხედროებმა ADKZ-თან ერთად დაიწერეს და არცენია ოთხღერძს ADGZ-ზე შეაჩერეს.

ჯავშანატომობილი ADGZ 1935-37 წლებში მცირე სწრაიად დამზადდა, საიდანაც 12 — არმიას და 15 კი პოლიციას გადაეცა.

ADGZ-ს კონსტრუქციაში პარალელ-ლობიბელის ფორმის ჩარჩოა გამოყენებული.

ლი და ამ გზით მართავი I და IV ხიდების მუშაობა გაუქმებულა.

წმენი II და III ხიდები კარბონატორიან ძრავს კიხდან პიდრელიკურ გადაცემით კოლოვის საშუალებით მოქედდა მოქედებამ.

საკმოდ გრძელი — 6,26-მეტრიანი ჯეჟმანეტომობილის მართვადობის გაუვლებესებას ცხერისა და კიხის ნაწილებში მართვის პოსტები უზრუნველუოდა.

ელექტროშუდულებული ჯეჟმანკორპუსი ხარხონე ქანხებით იყო დამაგრებული და ეკიპაჟს წრიულკლიბრანი ტყეუბისაგან იცუვდა.

ჯეჟმანტრინსპორტიორ
Pandur I-ის
ხანტიარული
ვიარიანტი

ქეიითთა სანძრძოდო
მანქანი Uhlari-ი

ADGZ: წონა — 12 ტონა, ჯეჟმანი — 6-14,5 მმ, კარბონატორიანი ძრავა — 150-ცხ.ძალიანი, სიქქარე — 70 კმ/სო-ში, ხელის მარავი — 450 კმ, ეკიპაჟი — 7 კაცი (მეთაური, ტეჟუბის დამტეხი, მუხინე, ორი მძღოლი, ორი მუტევი-ამტეჟი), შვიარლება: კომტკაში 20 მმ-იანი ტეჟუბი Solothurn-ი და 7,92 მმ-იანი ტეჟამფრეჟეი Schwarzlose, კიდე ითიო ტეჟამფრეჟეი შუბლისა და კიხის ნაწილებში.

ანშლუის შუდეგად აუსტრიაის ჯეჟმანტეჟიკა ვერმანას ხელულებელი დარნა და შუხწიხის შუდეგ ვერმანელმა სამხედროებმა ADGZ-ი დაიწუნეს, ხილი დაწუხებული ტეჟიკა SS-მა დაიტეჟა.

1941 წელს რაიხსვერერმა პილდერმა კონკერნ „შტაიერს“ დამტეხით 25 ADGZ-ი შუეჟეი. 1942 წლის დასწიხში ჯეჟმანეტომობილები შხად იყო, მაგერა განსხუეებული შვიარლებით კომტკა ვერმანელი 20 მმ-იანი ტეჟუბი KWK 35-ითა და 7,92 მმ-იანი ტეჟამფრეჟეი MG

34-ით აღიტეჟა. ეკიპაჟე ოთხ კაცამე (მეთაური, ორი მძღოლი და კომტკის მძღოლი) შუეჟეიდა.

აუსტრიაში ბორბლებიან-მუხელუხა ტეჟიკის შუსაწუნეად დიდი საცდელ-საკონსტრუქტორი საშუაობიი მძღინარუბდა და 1935 წელს აუსტრო-დაიბდურ-პუსმა“ ე.წ. „ატარა ტრაქტორის“ — ADMK Mulus საცდელი ნიშუძის აგება დაასრულა.

„ატარა ტრაქტორის“ გადადგილება ბორბლებით, მუხელუხებით ან ორივე ამბრავს გაიოყენებით შუეჟლი.

ADMK Mulus-ი: წონა — 1,56 ტონა, კარბონატორიანი ძრავა — 14-ცხ.ძალიანი, სიქქარე მუხელუხებით — 15 კმ/სო-ში და ბორბლებით — 40 კმ/სო-ში, ეკიპაჟი — 1 კაცი, შუეჟლი 2 კაციის გადაყვანა, შვიარლება: 1 ტეჟამფრეჟეი.

1936 წლის ნოემბერში იერმა „ზაურენმა“ (Saurer) ორიგინალური კონსტრუქციის მუხელუხა-ბორბლებიანი საარტილერიო გამეჟე RR 6 წარმოადგინა.

გამეჟე ბორბლების ჯეჟე-დაწეით ერთი ხაიხის ამბრვიდან შურეჟე გადადიოდა და კარგი გამცელობა ჰქონდა.

ვერმანელებს „ზაურენის“ გამეჟე შუეჟონით და 128 მუხელუხა-ბორბლებიანი სადაზვერუო-სამეთაური მანქანა RR 7/2 შუეჟეიყოს. საბო რადიოსაღვერით აღტეჟრული RR 7/2-ს აფრეკაში ვერერულ რიოჟელის კორპუსი იყენებდა.

RR 7/2: წონა — 6,4 ტონა, ეკიპაჟი — 4-5 კაცი, ჯეჟმანი — 3-10 მმ, დიხელის ძრავა — 70-ცხ.ძალიანი, სიქქარე ბორბლებით — 80 კმ/სო-ში და მუხელუხებით — 30 კმ/სო-ში, ხელის მარავი გზაზე — 240 კმ, შვიარლება: 1 ტეჟამფრეჟეი MG34.

1955 წელს აუსტრიაში ნეიტრალიტეტი გამოაცხადა და დღეღეჟ ამ პოლიტიკის ერთგულია. მიუხედავად ამისა, თავდაცეისუნარიანობის სათანადო დონეზე შტანდარტება ტეჟეის ხელმძღვანელობის ყრადლების ცეჟტრება.

1956 წელს „ზაურენი“ ნახურად დაა კორპუსიანი ჯეჟმანტრინსპორტიორის პროექტრებას შუეჟდა და ორი წლის შუემდე 200-ცხ.ძალიანი (4K3H)-ისა და 250-ცხ.ძალიანი (4K2P)-ის საცდელი ნიშუძები წარმოადგინა.

მიხევერი ნიშუძი მილიანად დახურული კორპუსი ჰქონდა და 1961-69 წლებში სურულად მწარმოებდნენ. ჯეჟმანტრინსპორტიორის ბაზაზე შხადელებდა თეიომეალი ნაღმსატეჟეიცი, სამეთაური-სამტეხობი, საბრძოლო-სადაზვერუო მანქანა და ა.შ., დიდი რაოდენობით გამოშუეეს 4K4FA-G1 (12,7 მმ-იანი ტეჟამფრეჟეი) და 4K4FA-G2 (20 მმ-იანი ტეჟუბით), რომლებიც შუიძლება ერთ-ერთ პირველ ქეიითა საბრძოლო მანქანებად ჩაითვალის.

1976 წელს „შტაიერ-დაიბდურ-პუსმა“

განსჯენიერი პანდური

105 მმ-იანი ქვერეზით აღჭურვილი ჯავშანიტოპომობილი Pandur II 8x8

(1970 წელს „ზაურერ“ შეკრიბა) გერმანული 4K7F მოდელის წარმოებაზე გადავიდა. მას გაძლიერებული ჯავშანდაცვა, უფრო ძლიერი ძრავა და ტრანსმისია ქონდა.

ჯავშანტრანსპორტიორი აღჭურვილია კომპარამი 30 მმ-იანი ქვერეზითა და მისთან შეწყველებული 7,62 მმ-იანი MG 42 ან MG 74 ტიპის ტყვიამფრეციით. ციპატი შეიარაღისა და მძლავრ-შეჭიკისისთან შედგება, ხოლო საფოსტო განყოფილება 8-კაციან ღეხანტს იტევს.

აგრეთვე შესაძლებელია კომპარამი 20 მმ-იანი ქვერეზის, ან შეწყველებული 20 მმ-იანი, ან 30 მმ-იანი სახეხიტო დანადგარის, ან რადარის დაფუძნება.

4K7F-ის საფუძვლზე შეადგებოდა ქვეითა საბრძოლო მანქანა 4K7FA, 90 მმ-იანი ქვერეზით აღჭურვილი ქვეითა საცეცხლე მხარდაჭერის მანქანა 4K7FA FSCV 90, 81 მმ-იანი თვითმავალი ნაღესატორნი 4K7FA AMC 81, სანტარული ჯავშანტრანსპორტიორი და სხვა ტექნიკა.

1965 წელს „ზაურერმა“ პროექტი ტანკის, SK-105 Kurassier-ის მოხერხებულად დაიწყო. სამხედროებს ერთ-ერთი მიზანია მოითხოვონ მომავალი ტანკის სამთო პირობებში ტანკსწინააღმდეგო საშუალებად გამოყენება იყო.

„კურასირზე“ ფრანგული AMX-13-ის მოქნილ კომპარამ დაიდგა. თხელი 40 მმ-იანი ჯავშანი ციპაგს მძლავრ ტყვიებისგან იცავდა და შეიკრ წინა (17 ტონა) თვითმფრინავით ტრანსპორტირების საშუალებას იძლეოდა.

სერიალი წარმოება 1971 წელს დაიწყო და ექსპლუატაციის პროცესში ტანკმა მოღწერნიზიეცა რამდენჯერმე გაიარა: SK-105A (ახალი სახის ჯავშანმზერეტი ქვეკალიბრანი ჭურვის გამო ქვერეზის რეკონსტრუქციის შედეგად), SK-105A2 (დაემატა ქვერეზის სტაბილიზატორი,“ ცეცხლის მართვის ახალი ეტრატატინებული სისტემა, დამის ხედვის ხელსაწყოები, გასრლოლების რადიფრეზამ 38-ს მიაღწია და გაიზარდა ძრავის სიმძლავრე) და SK-105A3 (გადაიარაღდა M68 ტიპის 105 მმ-იანი ამერიკული ქვერეზით, შეიცვალა კომპარამის კონსტრუქცია, გაიზარდა შუბლის ნაწილის ჯავშანდაცვა და სხე).

SK-105A3 Kurassier-ი: მასა — 17,5 ტონა, დიზელის ძრავა — 300-ცხ.ბაღალიანი, ცეცხალი — 3 კაცი, ჯავშანი — ტყვიასწინააღმდეგო, შეიარაღება: 105 მმ-იანი ქვერეზი და 7,62 მმ-იანი ტყვიამფრეციევი, ჭურვების რადიფრეზა — 43.

ტანკის მასი გამოყენებულა მუსანერეო 4K7FA SB20 Greif-ის, საინფორი 4KH 7FA-ისა და სასწელო დანიშნულების 4KH 7FA-FA ტიპის ტანკების დასაშაღმდებლად. გამოყენებულა 600-ზე მეტი ტანკიანი ესტრის არმამი 285 „კურასირი“ ირეცხებოდა. ამჟამად ეს რადიფრეზა 48-მდე შეკრიდა, 71 დასეწობებულა.

დაბალი დირეზულების გამო „კურასირმა“ სხვა ქვერეზების დანიტრეცხვა გამოიწვია და შეიარაღებამა მიიღო არეცხეცა (160), პარიკომ (105), ტურნის (54), ბოლფეამ (36), ბრაზილიამ, ბოტსვანამ, პერუმ, მერიტანიამ და სხე.

დიდი მზრეზებით სარეცხლის 1986 წელს წარმდგენილი „მტევირის“ ჯავშანტრანსპორტიორი Pandur-I (6X6), რომელიც მითან გარეზოზე კარგად არის მორეცხული, აქვს მომატებული სიმძლავრე-მანიერეზობა და კომსატრეცხვია.

„ანდლის“ უნივერსალური მასის გამოყენებით ორ ათეულამდე სხეელსხეე სახის ტექნიკა შეადგება: საბრძოლო მანქანები შეიარაღებული 12,7 მმ-იანი ტყვიამფრეციით, 20 მმ-იანი სახეხიტო აეტრატეცხეო, 81 მმ-იანი ნაღესატორნი, 90 მმ-იანი უკერეზო ქვერეზით და სხე.

Pandur-I: მასა — 13,5 ტონა, ცეცხალი — 2 კაცი, ღეხანტი — 8 კაცი, დიზელის ძრავა — 260-ცხ.ბაღალიანი, გარბენი — 700 კმ, სინქარე — 100 კმ/სო-ში, ჯავშანი მსხეულკალიბრანი ტყვიებისგან იცეცხ.

Pandur-II: მასა — 22 ტონა, ცეცხალი — 2 კაცი, ღეხანტი — 6-12 კაცი, დიზელის ძრავა — 455-ცხ.ბაღალიანი, გარბენი — 700 კმ, სინქარე — 105 კმ/სო-ში, ჯავშანი 14,5 მმ-იანი ჯავშანმზერეტი ტყვიებისგან იცეცხ.

80-იანი წლების ბოლოს „მტევირ-დაიძლერ-რეკსმა“ ესანტრ ფორმსითან ირიადა დასაბოლქტა ქვეითა საბრძოლო მანქანა Uhlan-ი და გამოცდის შედეგე, 1996 წელს, ესტრის არმამ შეიარაღებამა მიიღო.

Uhlan-ი: მასა — 28 ტონა, ცეცხალი — 2 კაცი, ღეხანტი — 8 კაცი, დიზელის ძრავა — 720-ცხ.ბაღალიანი, გარბენი — 600 კმ, სინქარე — 70-75 კმ/სო-ში, ჯავშანი მსხეულკალიბრანი ტყვიებისგან იცეცხ.

შედეგა მონიზმნიძმ

ჯავშანტრანსპორტიორი Pandur I 6x6 APC

„ჰაერი-ჰაერი“ კლასის მართვადი რაკეტები

„ჰაერი-ჰაერი“ კლასის მართვადი რაკეტების შექმნის იდეა და მისი ხორც-შესხმა, ისევე როგორც შეიარაღების სხვა მრავალი სახეობისა, გერმანიაში მუარე მსოფლიო ომის დროს დაიწყო.

გერმანიის ტერიტორიაზე მოკავშირეების სამომხდამშენო ავიაციის ხშირი საჰაერო იერიშების მოგერიებაში გერმანული ღრუბრულ უკულორ ალმონდა, — მძიმე ბომბდამშენის სამუდგება მხოლოდ სარკეაფურცლეთ-სარკეებო შეიარაღებით მწელი და სარისკო იყო. ამიტომაც საჰაერო გახდა ისეთი იარაღი, რომელიც მონინადმდევის ბომბდამშენის განადგურების საშუალება მფორინე-გამანადგურებელს უსაფრთხო დასტირციადან მისცემდა, ომის დასრულებამდე გერმანიამ სერულ დონეზე „ჰაერი-ჰაერი“ კლასის ორი რაკეტა მიიყენა — X-4 და HS-298.

პირველზე მუშაობა ინტენგრამა მაქსიმ კრამერმა 1943 წელს დაიწყო, რაკეტას სივარისებრა კორპუსი ქქონდა, რომელზეც შუა ნაწილში ჯვარედინად ფორიცრისგან გაეყოფული ფრთები მაგრდებოდა. თვად რაკეტა ისე იყო დაბაროქტებული, რომ მისი აწრობა დაბალი კვადლო კაციის პერსონალსაც შეეძლო. ძალურ დანადგარად რაკეტას ქქონდა ფრმა BMW-ს ოხვედასწვეუიანი რაკეტურმა ძრავა, რომელიც რაკეტას 900 კმ/სი-ის ტოლ (მუარე მონაცემებით 1100 კმ/სი) სიქქარეს ავითარებინებდა. ძრავა ორკომბინირტე: ეს სარკეზე მუშაობდა და მისი წვეა 130 კგძალას შეადგენდა, მუშაობის ხანგრძლოება — 20 წმ-ს. რაკეტის მართვა და დამიზნება შეიძლებოდა ფრთის პოლოებზე განთავსებული და კოტებზე დახვეული მეთოლებით, რომელთა სიგრძეც სამუალოდ 6 კმ-ს შეადგენდა.

რაკეტა X-4-ის სიგრძე 2.01 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დამებტრა კი 0.22

მ-ს შეადგენდა. რაკეტის სასტარტო მასა 60 კგ-ს აღწევდა, საიდანაც 20 კგ საბრძოლო ქობინზე მოდიოდა. საბრძოლო ქობინს აკუსტიკური ამფიეთქი ქქონდა, რომელიც ამჟავიკული B-17-ის ტაბის ბომბდამშენის ძრავას ხმაურის სიხშირეზე იყო აწრობლი. რაკეტის პირველი საცელი გამებვა 1944 წლის 11 აგვისტოს გამანადგურებელ FW-190-ის ბორტიდან შედგა. თვადპირველად, გვემის თანახმად, რაკეტას ერთადლოიანი გამანადგურებლებიდან უშვებდნენ, მაგრამ მფორინავს უქქონდა ერთდროულად თვითმფრინავისა და მომცრო ჯოისტიკით რაკეტის მართვაც, ამიტომაც გადაწვდა შვებლოში რაკეტა Ju-88-ის ტიპის ბომბდამშენებიდან გაეშვათ.

1945 წლის დამდეგ დაახლოებით 1000 რაკეტა X-4 დამხადა. იმვე წლის თებერვალში მოკვეშარეთა ავიაციამ მისი ძრავების მწარმოებელი ქარხანა დაბომბა, სადაც 250 შხა ძრავა განადგურდა. მას შემდეგ რაკეტის შექმნის პროგრამა დაიხურა.

ომის დასრულების შემდეგ ფრანგმა ინჟინერებმა ამ რაკეტის ვარინანტის შექმნა სცადეს. 1947-დან 1950 წლიმდე

დამზადდა დაახლოებით 200 რაკეტა, მაგრამ ფრანგული პროგრამა უსაფრთხოების უზრუნველოფიასთან დაკვეშარებული სირთულეების გამო დაიხურა — რაკეტის საწვეის კომპონენტებზე შერევისას ხშირად აღდებოდა.

მუარე გერმანულ რაკეტაზე HS-298 მუშაობა ჯერ კიდევ 1940 წელს დაიწყო. ერთხანს პროექტს ვერადღებებს არ აქცედნენ, მაგრამ 1943 წელს მოკვეშარეთა ავიაციის გააქტორების გამო მასზე მუშაობა განახლდა. რაკეტის სიგრძე 2.03 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დამებტრა კი 0.415 მ-ს შეადგენდა. რაკეტა 95 კგ-ს იწონდა, საიდანაც 25 კგ საბრძოლო ქობინზე მოდიოდა. ძალურ დანადგარად რაკეტაზე გამოიყენებოდა ოხვედასწვეუიანი რაკეტურ ძრავა, რომლის წვეც 150 კგძალას შეადგენდა, მუშაობის ხანგრძლოება კი — 5.5 წმ-ს. ძრავა რაკეტას 842 კმ/სი-ით ტოლ ფრენის სიქქარეს ავითარებინებდა. მისი პირველი საცელი გამებვა 1944 წლის 22 დეკემბერს, Ju-88A-4-ის ტაბის ბომბდამშენიდან შედგა. ამ თვითმფრინავის სიბი რაკეტის წდება შეეძლო. შედგეიანი რამდენიმე საცელი გამებტრა

სეროულ ნარომებამდე მიიყენილი მსოფლიოში პირველი „ჰაერი-ჰაერი“ კლასის რაკეტა X-4

ის შემდეგ, შეუკეთეს 300 რაკეტა, რომლებიც Do-217 და Ju-388-ის ტიპის თვითმფრინავებზე უნდა განთავსებინათ საბოლოოდ რაკეტა საბრძოლო პირობებში არ გამოეყენებიათ.

მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ სხვადასხვა ქვეყანამ „საჰერი-სერი“ კლასის რაკეტებში დიდი პოტენციალი დინახა, შათ შორის იყო აშშ-ც. მართალია, პირველი ამერიკელი რაკეტა AAM-A-1-ის შექმნის პროგრამა მარცხით დასრულდა, მაგრამ აშშ ფრანგის დაფრას არ აპირებდა. 1946 წელს ფრანგმა Hughes-ს შეუკეთეს ბევრამდე სიქნატი მურჩი „საჰერი-სერი“ კლასის რაკეტის შექმნაზე. ძველ მთიხუნეთში შეკეთდა და შეტყობილი რაკეტა უკვე პოპულარული გახდა. თვითმფრინავი უნდა გამოეყენებინათ რაკეტამ ნიშნული AAM-A-2 მიიღო და ის პირველად 1949 წელს გამოვიდა. რაკეტის სახელად Falcon-ი ქრდა და მისი მატარებლები გამანადგურებლები გახდნენ. რაკეტის სიგრძე 198 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი 163 მ-ს შეადგენდა. მისი სასტარტო წონა 54 კვ-ს უტოლდებოდა, ხალონა 18 კვ ფუტკასური ტიპის საბრძოლო ტიპისზე მოდიოდა. რაკეტის დამინება ნახევრად აქტიური რადიოლოკაციური დამინების სისტემით ხდებოდა (დამინების ამ სისტემის გამოყენების შემთხვევაში რაკეტის თვითდამინების თვის არ გააჩნია გამომსხვეველი და ის მატარებელი თვითმფრინავის რადიოლოკაციური სადგურის მიერ დასინჯვული სამიზნის არეკლივ სივრცის იჭრს. ამიტომ შეიტქმნ თვითმფრინავს სამიზნე რაკეტის მოხედრამდე უნდა სქიზნეს დასინჯვული). რაკეტის გამოყენების დისტანცია 9,7 კმ-ია, ფრენის სიქნატი — M=3. 1956 წელს რაკეტის საწოლის ვარიანტი GAR-1 შეიარაღებამო მივიდა და ის გამანადგურებლების F-98H/J და F-102-ის არსინალში შევიდა. სულ ამ ვარიანტის 4000 ერთეული დამინადა.

რაკეტის შემდგომ მოდიფიკაციას წარმოადგენს ვარიანტი GAR-2, რომელზეც ინფრარედილი დამინების სისტემა იყო დაწესებული. ის კვსინუ-ატაციამო 1956 წელს მიიღეს. როგორც წესი, ზვავადასწრებლებს ორეუ ტიპის რაკეტა მიქსინდა და მურჩინავი სამინისიონის მისი მოხედრის ალბათობის გაზარდვლად ერთდროულად ორივე მითვის იყენებდა. ამ ვარიანტის 26000 რაკეტა გამოუშვეს.

1958 წელს რაკეტის დამინადადებულმა ფრანგმა მის ბაზაზე კიდევ ერთი მოდ-

ამერიკული რაკეტა AIM-4. ის გამანადგურებელ F-102-ის ბორტზე უნდა ნავითორებში იყო განთავსებული (ქვედა ფოტო)

თიფიკაცია GAR-3 Super Falcon-ი შექმნა, რაკეტა ნახევრად აქტიური თვითდამინების სისტემით იყო აღჭურვილი და განზრდილი სიმძლავრის ძრავას წყალობით მისი გამოყენების დისტანცია 11,3 კმ-მდე, ფრენის სიქნატი კი — M=4-მდე გაიზარდა. 1963 წელს აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების გადამწყვეტლებით „საჰერი-სერი“ კლასის რაკეტების ნიშნულები შეიცვალა და რაკეტას AIM-4 ქრდა. შესაბამისი ინდექსები ახალ სახელწოდებას მოდიფიკაციის შესაბამისად ესატებოდა: AIM-4A - GAR-1, AIM-4D - GAR-2, AIM-4E/F - GAR-3, AIM-4G - GAR-4.

ველახე ხშირად რაკეტის AIM-4D მოდიფიკაციას იყენებდნენ. მაგრამ მალე ნათელი გახდა, რომ რაკეტა ვერ მასინობის ახლომანერებრებული საჰაერო ბრძოლის მთიხუნეთში. რაკეტის მითავი პრობლემას მისი გაიცევა წარმოადგენდა. ბორტზე არსებული თხვედი ანობის მცირე რაოდენობის გამო შეუხლებელი იყო რაკეტის ინფრარედილი დამინების თვის დიდი წინს განმყოლობაში გაიცევა. ეს უშუალოდ გამოყენების წინ უნდა

მოხედრავო, მაგრამ გაიცევაას 5 წმ სჭირდებოდა, საჰაერო ბრძოლისას კი ეს ძალზე დიდი დროა და ამ პერიოდში სამინის შეულო გამოსულილი დამინების ზონიდან. თხვედი ანობის გაიცევის შემდეგ რაკეტა გადაიქცეოდა უხერიო ლეგვად, რომელიც მურჩინავს ბაზაზე უნდა დაბრუნებინა. კიდევ ერთი პრობლემა არაკონტაქტური ამფოთქის არარსებობა იყო. ამიტომაც რაკეტა უშუალოდ სამინის უნდა მოხედრდა.

1969 წელს აშშ-ში დაიწყო შეიარაღებიდან ამ რაკეტების მოხსნის ერთობრივი პროექტი, რომელიც 1973 წელს დასრულდა. სხვათა შორის, რაკეტის ლეინზორებული წარმოება, ნიშნული RB-28, შეუღობა ხდებოდა. სხვადასხვა პერიოდში, აშშ-ის გარდა, რაკეტა კინადს, ფრენის, შედეგის, შეეცარიისა და საბერნევის სამხედრო-საჰაერო ძალების შეიარაღებაში იყო.

40-იანი წლების ბოლოს „საჰერი-სერი“ კლასის რაკეტებზე მუშაობა დიდა ბრიტანეთშიც დაიწყო. ქვეყნის თვითმფრინავის სამინისტროს განკარგულებით პროექტს საფუძველი 1949 წელს ჩაე-

ვარა, რაკეტას Fireflash-ი ეწოდა. რაკეტის პროექტირების, ამჟამინდელი სახის შეარჩევნების შექმნის ტექნოლოგიები ვერ კიდევ არ იყო განვითარებული და ამიტომაც რაკეტის დასამზადებლად გამოიყენეს მხოლოდ ომილიონობის რაოდენობის ტექნოლოგია, რომლის თანახმად რაკეტის დამზადება რადიოსხივის საშუალებით ხდებოდა; ანუ მატარებელ თვითმფრინავს სამიზნე იავის რადიოლოკაციური სადგურის ემისორი სხივით უნდა დაესხებინა და სტარტის შემდეგ რაკეტა ამ სხივს უნდა გასყოლოდა. ამ შემთხვევაში დამზადების სისუსტე ოპერატორის ოსტატობაზე იყო დამოკიდებული. მატარებელი თვითმფრინავის რადიოლოკაციური სადგურის სხივის მიმდებარე რაკეტის კუდა ნაწილში იყო განთავსებული. ომის შემდგომ დიდ ბრიტანეთში გერცხვდა აზრია, რომ რადიოლოკაციურ გამოსხივებას არ შეუძლია მუშარაკრული ძრავის გამონაბოლქვში გეულა და ამიტომაც რაკეტა Fireflash-ის ძრავა არ ქონდა. მისი გაქაზება კი ორი მყარსაწყვიანი რაკეტული ამბქარებლის ხლებოდა, რომლებიც რაკეტის

წინა ნაწილში ორი მხრიდან იყო დამაგრებული. თითოეულის წყა 1000 კვსალას შეადგენდა და მუშაობის დასრულების შემდეგ ისინი შორღებოდნენ რაკეტას. ეს უკანასკნელი კი ინერციით აგრძელებდა ფრენას.

რაკეტის სიგრძე 2.84-ს (ამბქარებლებთან ერთად), კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი 0.14 მ-ს შეადგენდა. მისი სასტარტო მასა 140-150 კგ-ს უტოლდებოდა, ფრენისას მაქსიმალურ 2200 კმ/ს-ის ტოლ სიქარეს ავიარებდა, გამოყენების დისტანცია კი 3-4 კმ-ს შეადგენდა. რაკეტის ექსპლუატანტი, ისეც შესულებლად, მხოლოდ დიდი ბრიტანეთის სამხედრო-საჰაერო ძალები იყო. სერიალში წარმოების დროს მხოლოდ 300 დამზადდა, მისი ექსპლუატაცია კი 1955-58 წლებში ხდებოდა. რაკეტას Meteor-ისა და Hunter-ის ტიპის თვითმფრინავებზე იყენებდნენ.

1947 წელს აშშ-ის სამხედრო-სახლგაყოფილი ფლოტის ავიაციის დაკვეთით ფირმა Sperry-მ დაიწყო მუშაობა რადიოლოკაციური დამიზნების სისტემის მქონე „პერი-პერი“ კლასის რაკეტაზე,

რომელსაც Sparrow ეწოდება ქვეყმა. რაკეტის საცდელი გამტარება 1948-50 წლებში ჩატარდა. 1952 წელს რაკეტამ პირველად გაანადგურა საჰაერო სამიზნე, სამი წლის შემდეგ კი ის შეარჩევნა მიიღეს. რაკეტის დამიზნება მატარებელი-თვითმფრინავის რადიოლოკაციური სადგურის მერ ამ უკანასკნლის დასხვევით ხდებოდა. სტარტის შემდეგ, ფრენის სტაბილიზაციამდე, მას მცირე დროის განმავლობაში ატროპოლოტი მართავდა, სხვის დაფიქსირების შემდეგ კი ის თითმფრინავს ამ სისტემის ნაკლიდ ქონდა. რაც უფრო ახლოვანდა რაკეტა სამიზნესთან, სხვის დამეტრის გაზრდის გამო დამიზნების სისუსტე კლებულობს. ამჟამინდელი, მფრინავი იბრუებულია სამიზნე მის განადგურებას და დასხვის. რაკეტის სწვევის ვარიანტის Sparrow-I-ის სერიალში წარმოება 1957 წელს დასრულდა. ის საგუმბარი თვითმფრინავების F3D-2M (4 ცალი) და F7Y-3M (4 ცალი) შეარჩევნაში შევიდა.

რაკეტის შემდგომ მოდიფიკაცია Sparrow-II-ს უკვე დამიზნების ნახევრად აქტიური რადიოლოკაციური სისტემა ქონდა, სხვა მახასიათებლებს მიხედვით კი ის თითმფრინავის ვარიანტის ანალიგურია. ეს რაკეტა შუალედური ვარიანტი იყო და სერიალად მას მხოლოდ 1955-56 წლებში აწარმოებდნენ, რის შემდეგაც, 1954 წელს, მოდიფიკაცია Sparrow-III-ის წარმოება დაიწყო, ოთხი წლის შემდეგ კი ის შეარჩევნაში მიიღეს.

რაკეტის ვეულა მოდიფიკაცია ერთნარი აეროდინამიკური სქემის მიხედვით არის შესრულებული და უკარვლიანი განლაგების ფრთები და საჭეები აქვს. რაკეტის შიგნით ნაკვეთურების განლაგებაც ვეულა მოდიფიკაციაზე, ისევე როგორც თვითმფრინავის პილონზე ჩამოსაკიდებელი კანბები ერთნარია.

გამანადგურებელი F-15 რაკეტა Sparrow-ის ტიპების მომენტში

რაკეტაზე გამოიყენება ღერული ტიპის დამზიანებელი ელექტრებაიანი საბრძოლო ქობინი, რომლის ღერონაციაც აქტიური რადიოლოკაციური (სამ-ბნესთან ახლოს გაფრენისას) ან კონტაქტური (პირდაპირი მოხვედრისას) ამოცოქის საშუალებით ხდება. ყველა მოდიფიკაციაზე ძალურ დანადგარად შეარსწავიანი რაკეტული ძრავა გამოიყენება.

1961 წელს შეიარაღებაში მიიღეს პოლიფოკატა AIM-7D, რომელზეც უწყვეტი გამოსხივების ნახევრად აქტიური რადიოლოკაციური დამზიანების სისტემა და უფრო ძლიერი ძრავა დაეყენა. მისი სერიალი წარმოება 1963 წლამდე გაგრძელდა, რის შემდეგაც ის უფრო თანამედროვე AIM-7E-მ ჩანაცვალა. მას კიდევ უფრო სრულყოფილი დამზიანების სისტემა და გაიკლებით ძლიერი ძრავა ჰქონდა. ახალი ძრავა მხოლოდ 2,5 წმ-ის განმავლობაში მუშაობდა, სამაგეროდ რაკეტას 2400 კმ/ს-ის ტოლ სიჩქარეს ათავაზებინებდა. გაზრდილი სიჩქარის წყალობით გაიზარდა რაკეტის გამოყენების დისტანციაც და მან 25 კმ შეადგინა (წინა მოდიფიკაციაზე ეს მაჩვენებელი 15 კმ-ს შეადგენდა).

რეალურმა საბრძოლო პირობებმა რაკეტის ბევრი ნაკლი გამოამჟღავნა. კერძოდ, ვიეტნამში საბრძოლო მოქმედებისას, სადაც რაკეტის მთავარი „გამომყენებლები“ Phantom II-ის ტიპის გამანადგურებლები იყვნენ, ათი გამყვებული რაკეტებიდან მისხს 2-3 ხდებოდა, ამის მიზეზი კი იყო რაკეტის მიწამული გამოყენების დიდი დისტანცია, მატარებელი თვითმფრინავის საბორტე რადიოლოკაციური სადგურის მუერ სამზინის დაუქონებლობა და რაკეტის გაშვების შორის არსებული დროის დიდი ინტერვალი. განსაკუთრებით არაუყვეტური იყო რაკეტა დიდი აქსერბით მანქანიზებული სამზინების განადგურებისთვის. მართალია, ამ ტიპის რაკეტის სახელი პრიორიტეტის გასანადგურებლად გამოყენების შესახებ არაფერია ცნობილი, მაგრამ 1968 წლის 15 თვის, ვიეტნამის საბრძოლოებთან საკმაოდ უყვეტური რამ მოხდა: ამერიკელმა საჰაეროში გამანადგურებელმა Sparrow-ს ტიპის რაკეტებით ცეცხლი თავის სამხედრო ზომადლებს გაუხსნა. რადიოლოკაციური სადგურების ოპერატორებმა ისინი შეცდომით ჩრდილოეთგანამდებების შეუცდომოვნებად მიიჩნეს. დაზიანდა კრისიერი Boston-ი და აუსტრალიური სასაჰაერო ნაღობანი Hobart-ი, ჩაიხრა Swift-ის ტიპის ორი საპატრული კატარა.

Sparrow-ს მაღალი ეფექტიანობის წყალობით შედეგობა და დიდმა ბრტანეობა მისი ლიცენზირებული წარმოება დაიწყო. ზედა ფოტოზე — Viggen-ზე განთავსებული შედარურ Ab.71, ქვედა ფოტოზე — ტორნადოზე განთავსებული ბრტანული Skyflash-ი

ვიეტნამის ომში მიღებულ გამოცდილებზე დაყრდნობით, დაიწყო მუშაობა რაკეტის გაუმჯობესებულ ვარიანტზე AIM-7E2, რომელიც შეიარაღებაში 1968 წელს მიიღეს. დიდი ყურადღება დაეთმო მანქანარებელი ბრძოლის წარმოებისთვის საჭირო მახასიათებლების მდლწევას. ამისთვის შემკირდა ამოუთქის შეყენებისთვის საჭირო დრო, გაუმჯობესდა დამზინებისა და აეროდინამიკური ზედაპირებით მართვის სისტემა.

1973 წელს შეიარაღებაში რაკეტის ახალი მოდიფიკაცია AIM-7F მიიღეს, ის პირველი იყო, რომლის თვითდამზინების თავის ორ იმპულსურ-დომლქრუნება და უწყვეტი გამოსხივების რეჟიმებში შეუძლო მუშაობა. ამის წყალობით რაკეტის გამოყენება სხვადასხვა მახასიათებლის მქონე რადიოლოკაციური სადგურების მქონე თვითმფრინავებთან იყო შესაძლებელი. რაკეტას ახალი სახის საბრძოლო ქობინი ჰქონდა. ამასთან, რაკეტაში ელექტრონული მიკროსექციების ფართოდ გამოყენების წყალობით საგრანობლად შეკირდა მისი ელექტრონული

შეფარების მასა. გაიზარდა რაკეტის საიმპულსო, ტექნიკური ცდომილება მხოლოდ 470 სი-ის მუშაობის შემდეგ ხდებოდა, რაც რაკეტის წინა მოდიფიკაციასთან შედარებით რვაჯერ უფრო მეტია. რაკეტა ახალი, ორრეჟიმული შეარსწავიანი ძრავით აღიჭურვა.

გაუმჯობესების შედეგად რაკეტის გამოყენების მაქსიმალური დისტანცია 70 კმ-მდე, ფრენის სიჩქარე კი 1120 მ/წმ-მდე (4032 კმ/სი) გაიზარდა.

რაკეტის ექსპლუატაციაში ერთი ნაკლიც გამოვლინა — მისის ზედაპირიდან არეკლილი რადიოლოკაციური სიგნალებისგან დაბალი ხარეკმედილობა — ეს ფაქტორი კი არაზუსტად იქნა დაზალ სიმძლვეზე მუერ სამზინზე შეტყვისას. ამტორტად 1975 წელს დაიწყო მუშაობა რაკეტის ახალ მოდიფიკაციაზე, რომელსაც მორიამულსური თვითდამზინების სისტემა უნდა ჰქონოდა. რაკეტის ამ ვარიანტმა ნიშნული AIM-7M მიიღო. ეს მოდიფიკაცია ველზე სრულყოფილია Sparrow-ს ტიპის რაკეტების ოჯახში, მაგრამ მას ამავე ოჯახის რა-

მდიფიკაცია	AIM-7A	AIM-7B	AIM-7C	AIM-7D	AIM-7E	AIM-7E2	AIM-7F	AIM-7F1	AIM-7F2
კალიბრი, მმ	203	203	203	203	203	203	203	203	203
რაკეტის სიგრძე, მმ	3.65	3.8	3.7	3.6	3.66	3.66	3.66	3.66	3.66
ფრთის გაქანი, მმ	700	990	980	980	1020	1020	1020	1020	1020
რაკეტის წონა, კგ	135	182	160	180	204	195	228	200	200
საბრძოლო ქიმიის წონა, მმ	23	23	34	30	30	30	39	39	39
ფრენის სიჩქარე, კმ/სთ	2400	2400	2400	2400	3600	2400	4032	—	—
გამიფრენების დისტანცია	9.5	8.0	12	15	25	50	70	100	100

ვეტებისთვის დამახასიათებელი ერთი საკლი აქვს, - ნახევრად აქტიური რადიოლოკაციური დამიზნების სისტემა, რაც რაკეტის გამოყენების შემდეგ საგრძნობლად ზღუდავს მატარებელი-თვითმფრინავის მანევრულობას. მიუხედავად ამისა, რაკეტის მაღალ შესაძლებლობებზე ის ფაქტი მტკიცებებს, რომ ის დღემდე შეიარაღებულია.

რაკეტის სერიული წარმოება აშშ-ის ფრეილეს გარეოც დაიწყო. 1973 წელს დიდ ბრიტანეთს ფრანს **Hawker-Sidley**-მ საშუალო დისტანციებზე მოქმედი „საერი-სერი“ კლასის რაკეტაზე დაიწყო მუშაობა. მას **Skyflash**-ი ეწოდა, ის ამერიკული AIM-7E2-ის ბაზაზე შეიქმნა. ახალ რაკეტას სკინდა საერთაშორისტრუქციული შეიარაღება, აეროდინამიკური ზედაპირები, საბრძოლო ქიმიის და ძრავა. მთავარი განსხვავება ამერიკული პროტოტიპისგან არის გაზრდილი სისუსტისა და ხარვეზმდევლობის დამიზნების სისტემის მდგრადობა.

ბრიტანული რაკეტის სიგრძე 3.66 მ-ს კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი 0.203 მ-ს შეადგენს. მისი სასტარტო მასა 195 კგ-ია, საიდანაც 39.5 კგ საბრძოლო ქიმიისზე მოდის. რაკეტის გამოყენების მაქსიმალური დისტანცია 45-50 კმ-ია, ფრენის მაქსიმალური სიჩქარე კი M=4-ს აღწევს. რაკეტის მთარსწავიანი რაკეტული ძრავის მუშაობის ხანგრძლივობა დაახლოებით 5 წამია.

კომსტრუქციული თვისებებების შილოდ ირი ინტეგრაციის ტიპის

რაკეტის საფრენისა გამოცდა 1975 წელს დაიწყო. ერთი წლის შემდეგ გამოცდისას გამანადგურებელინი გამცებელი შუადი რაკეტადან ერთმა სამინიე უშუალო მოხვედრით გაიანდგურა, დანარჩენმა ექვსმა კი სამიზნესთან საბრძოლო ქიმიის მიერ დაზიანების რადიუსის ფარგლებში ჩაიფრინა. 1978 წელს ახალი რაკეტა დიდი ბრიტანეთის სამეფო სამხედრო-სასაერო ძალების შეიარაღებაში, F-4-ისა და **Tornado**-ს ტიპის გამანადგურებლების არსნაღში შეეიდა. დღეისთვის ბრიტანული რაკეტა, მწარმოებელი ქვეყნის გარდა, იტალიის, საუდის არაბეთისა და შედელის (ეს უკანასკნელი **AB.71**-ის ნიშნულით **Skyflash**-ის დიციზნირებულ ვარიანტს შარიშეებს) შეიარაღებაშია.

არსებობს ამერიკული **Sparrow**-ს კიდე ერთი, სასწინტო მდიფიკაცია — **RIM-7 Sea Sparrow**, რომლის გამოყენებაც სამხედრო-საზღვარი ფლოტის გეშეიდან ხდება. როგორც წესი, საზღვარი ვარიანტის კომპლექსი ირი შექვიილუბული გამშები დინადგარისგან შედგება. თითოეულში ოთხ-ოთხი რაკეტა განთეხებული.

1951 წელს ბრიტანულმა ფრანს **De Heaveland**-მა დაიწყო მუშაობა აბლო დისტანციებზე მოქმედი აბლო სახის რაკეტებზე. რომლის საფრენისა გამოცდა 1955 წელს შედგა. რაკეტის სიგრძე, რომელსაც **Firestreak**-ი უწოდეს, 3.18 მ-ს, კორპუსის მაქსიმალური დიამეტრი კი

გამო, გამანადგურებელ **Lightning**-ს რაკეტის ნაღება შედლო

0.22 მ-ს შეადგენდა. მისი სასტარტო მასა 136 კგ-ს უტოლდებოდა, საიდანაც 22.7 კგ მსხვერფად-ფრეილეს ტიპის საბრძოლო ქიმიისზე მოდიდა. ძალურ დანადგარად რაკეტაზე გამოიყენებოდა მყარსაწვავიანი რაკეტული ძრავა, რომელიც მას 2600 კმ/სთ-ის ტოლ ფრენის მაქსიმალურ სიჩქარეს ანიჭებდა. რაკეტის გამოყენების მაქსიმალური დისტანცია 6.4 კმ-ია.

რაკეტა ინფრაციული დამიზნების სისტემითაა აღჭურვილი. დამიზნების სისტემის თვის გარსმომიღნის აქვს თხელი, მხურვალეშედეგი ფრეილესგან დამზადებული რუკინხავიანი პირამდის ფორმა, რომელიც ინფრაციული სხეებს ატარებს. სარკეტის წყალიობი ზდება ინფრაციული გამოსხეების ფოკუსირება, რომელიც შემდეგ ფოტოელემენტს გადაეცემა. სწორედ ფოტოელემენტს და სარკეტი წარმოქმნის თეთლდამიზნების თვის. პირისკომის საშუალებით სტაბილიზებული თვითდამიზნების თვის რაკეტა-სამიზნის წინზე კეიხურ სიჩქარეს განსაზღვრავს და შემდეგ ის სივრცელი ელექტროაღჭურვილობის გადაეცემა. აქ ის გარდაიქმნება, რის შემდეგაც სივრცელი გადაეცემა სატყების ამბრავებს, რომლებიც შეკუმშულ პაერზე მუშაობენ. რაკეტის ფოტოელემენტის გაყვება აბაკის საშუალებით ხდება, რომლის ბალონები მატარებელი-თვითმფრინავის ბორცვზე განთეხებული.

რაკეტა დიდი ბრიტანეთის სამხედრო-სასაერო ძალების შეიარაღებაში 1957 წელს მიიღეს და მისი ექსპლუატაცია 1964 წლამდე გაგრძელდა. რაკეტა გამანადგურებელ-გზავადმჭრელების **Lightning**-ისა და საგემბანი გამანადგურებლების **Sea Vixen**-ის შეიარაღებაში შეეიდა. აქედან პირელს ირი, მუროსი კი — ოთხი **Firestreak**-ის ტიპის რაკეტის ნაღება შედლო. მწარმოებელი ქვეყნის გარდა, რაკეტა ქვეყნიისა და საუდის არაბეთის სამხედრო-სასაერო ძალების შეიარაღებაში იყო.

თიშური კულუზაშვილი

(გაგრძელება იხ. შემდეგ ნომერში)

განკეივი კორეიდან სხინვალის ოჯახად

დნესტრისპირეთის კონფლიქტი

ჯავშინდურტლებში ჩაისმული მუხლუხა ჯავშანტარანსორტიორი ПТС-ი

გაგრძელება. დასაწყისი იხ. „არსენალი“ №24-26, 2009 — №1-7, 2010

პოსტსაბჭოთა სფეროს კიდევ ერთი კონფლიქტი ფოთლი მოლდავეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე დაიწყო.

უფრო მეტიც, 1991 წლის 6 სექტემბერს დნესტრისპირეთის უმაღლესმა საბჭომ მიიღო დადგენილება არესპუბლიკის სექურენიტეტისა და დამოუკიდებლობის დაცვის შესახებ და შეაბრალბული ფორმირების — რესპუბლიკური გვარდიის ჩამოყალიბებას შეუდგა.

ტირასპოლში, დნესტრისპირეთის მთავარ ქალაქში, რუსული შე-14 არმიის შტაბი იყო განთავსებული და არმიის სარდალი გენერალ-ლეიტენანტი გენადი იაკოვლევი ადგილობრივ სეპარატისტებთან შეთანხმებულად მოქმედებდა. კადრის ბევრი ოფიცერი და ქვედანაყოფებიც კი შე-14 არმიის ტოვებდნენ და სამსახურს დნესტრისპირეთის გვარდიაში იწყებდნენ. დაიწყო სეპარატისტებისათვის საარმიო საწვობებიდან იარაღისა და საბრძოლო მასალების ფორულად ვადაცემა.

სექტემბრის ბოლოს გენერალმა იაკოვლევიმ თავისი პოზიცია საჯაროდ გამოხატა და განაცხადა, რომ ის არ შეეცდებოდა თავისი 2500 ოფიცრისა და რაძმენიმე თასი რეზერვისტის შუჭრებას, თუ ისინი თვითნებურად დასაცავად დნესტრისპირეთის ხელისუფლებას გვერდზე დადგებოდნენ.

საქმე ექმდე მოიდა, რომ გენერალი იაკოვლევი სეპარატისტების თვდაცვისა და უშიშროების სამმართველოს უფროსად დაინიშნა, რაც რუსული არმიის ტირასპოლის განკარგულებაში ვადაცელას ნიშნავდა.

1992 წლის იანვარში შე-14 არმიის სარდალად გენერალ-ლეიტენანტი იური

საბჭოთა კავშირის დაშლამდე, 1990 წლის 2 სექტემბერს, ქალაქ ტირასპოლში დნესტრისპირეთის მოლდავეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა შეიქმნა. მდინარე დნესტრის მარჯვენა სანაპირო, ძირითადად, რუსებისა და უკრაინელებით არის დასახლებული. მთხმე ზეფეულნით ადგილობრივი პრორუსული ხელისუფლება სეპარატისტების გზას დაადგა და დამოუკიდებლობის მოსურნე მოლდავეთს (1991 წლის 27 აგვისტოდან რესპუბლიკა მოლდოვა) დაუპირისპირდა.

როცა მოლდოვა ქვეყნის ტერიტორიიდან საბჭოთა არმიისა და შინაგანი ჯარების ვაჯანისათვის იბრძოდა, იმ დროს დნესტრისპირეთმა მის ტერიტორიაზე მყოფი საბჭოთა შე-14 არმიის ქვედანაყოფები თავისი დაცვის ქვეშ აიყვანა და საბჭოთა არმიის წევრადღელთა გარეცვა განაახლა.

დნესტრისპირეთის ხელისუფლება მოლდოური ენის სახელმწიფო ენად გამოცხადებამსაჯე შუჭინააღმდეგა და რუსულისათვის იფეე სტატუსი მოითხოვა.

საერთაშორისო
სამართლებრივი
ცენტრი
ბენდერი
ბრძოლების
შემდეგ

ნეტკანფი (შემდგომში აღვან აბაშიძის სამხედრო მრჩეველი) დანიშნა, მაგრამ ამით რუსი სამხედროების კომსინოვისადმი დამოკიდებულება არ შეიცვალა. 1992 წლის დასაწყისში საბოლოოდ ჩამოყალიბდა დნესტრისპირეთის რესპუბლიკური გვარდია, სადაც 4 მორტომსწრაფი ბატალიონი, საბრძოლო ტექნიკისა და ზურგის უზრუნველყოფის ქვედანაყოფები გაერთიანდნენ. რიცხოვნობა 1000-მდე კაცს არ აღემატებოდა, მაგრამ შტატები 2 ათას კაცზე იყო გათვლილი.

მსუბუქი ჯავშანტექნიკის ერთი ნაწილის შე-14 არმიიდან მიღება მოხერხდა და კონფლიქტის საწინააღმდეგე გვარდიისა და კარგულად აღმონ-და 14,5 მმ-იანი КПВТ-ის ტიპის ტვი-ამფრეცვეთი აღჭურვილი სამი БТР-70 და 7,62 მმ-იანი СГМБ/ПКТ ტიპის ტვიამფრეცვეთით შეარაღებული ორი БТР-60ПБ, სამი БРДМ-2 და ორი МТЛБ.

რამდენიმე ჯავშანტრანსპორტიორზე უპირითაა რაეტების გამწვები საავიაციო დანადგარებიც დაიდგა.

დნესტრისპირელებმა კიდევ მეტი იმპროვიზებული ჯავშანტექნიკა და-

აშადგეს, რისთვისაც სატვირო ავტომობილები და სამხედრო დანიშნულებ-ის მუხლები ხაინჯირო ტექნიკა გამოიყენეს.

ამ საქმით ტრანსპორტის ქარხნები „პრიბორა“ და „ელექტრომაში“, რბნი-ის მუტალურგოული ქარხანა და სხვა საწარმოები იყვნენ დაკავებული.

მცურავი მუხლები ჯავშანტრანსპორტიორ ПТС-ის კორპუსის წინა ნაწილი დაიჯავშნა და გვერდებში კარები გამოიჭრა, რომ შიგ მსხდომებს (ПТС 75 ადამიანს იტევს) აუცილებლობის შემთხვევაში მანქანის სწრაფად დატრელების საშუალება შეეძლოდა.

საინჟინრო დანიშნულების მანქანები: ГМЗМ(მუხლები ნაღმგადამობი), ИМР (მუხლები დაბრკოლებების გამოსწვლის მანქანა) და БАТ-ი (გზაგამჭერი) ჯავშანთან ერთად საავიაციო ტვიამფრეცვეთით შეარაღდა.

„კრახისა“ და „კაშახის“ ტიპის სატვირო ავტომობილები ფოლადის ფურცლებით შეიშოვა, ცეცხლის გასახსნელად კორპუსში რამდენიმე ადგილას სათიფურები იყო დატანებული.

საბრძოლო სულისკვთების ასამაღლებლად დაჯავშნულ ავტომობილებს

„აურორა“, „კარაიგი“ და „მუდველი“ დაერქვა.

სუპარატანსტებსა საბრძოლო მწვიობრში ჩააყენეს თვითმცლელი ავტომობილების ძარბაში დაეწეული სტრევა-საწინააღმდეგო „ალზნის“ ტიპის დანადგარები, რომელთაც დამბნების სუსტი სისტემისა და აუთოქების არასამარისი ძალა უფრო ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებას იძლეოდა.

სუპარატანსტებს შპარდამჭერები მუზობელ ქვეწებშიც გამოუჩნდნენ და მათ დაახლოებით 700-800 ღირელი თუ ეუბანზელი კაზხა შეუერთდა.

მოლდოვს წინააღმდეგ ბრძოლის სურვილი უკრაინელმა ნაციონალისტებმაც გამოხატეს და ტრანსპორტი მონაღისებები გაეზავნეს.

1991 წლის 27 აგვისტოს მოლდოვამ დამოკიდებლობა გამოაცხადა და იმავე წლის 3 ნოემბერს, პრეზიდენტის ბრძანებულების თანახმად, საუფლები ჩაყვარა შეარაღებულ ძალებს, მაგრამ ფორმირება მიხსნოთა გამო რთულად მიმდინარეობდა.

ნოემბრის ბოლოს პრეზიდენტ მირის სწავროს ბრძანებულებით ქვეწების ტერტორიაზე დისლოცირებულ საბჭოთა არმიის სამხედრო ტექნიკისა და ქონებას ნაციონალიზაცია გაუკეთდა, მაგრამ დამოკიდებულ ქვეწისპირის აარადის გადაცემას რუსი ოფიცრების მხრიდან სამხედრო ტექნიკის შეგნებულად შწობრიდან გამოეყენისა და აშკარა საბოტაჟის სახე მიეცა.

ქალაქ უნგენში დისლოცირებული შე-4 საქვეშებო-საარტვილორი პოლკში რამდენიმე ათეულ 152 მმ-იან 2А36 Гвиацинт-Б-სა და 122 მმ-იან Д-30-ზე სახსლები შექნისშიც და სამონხევი მოიხსნა და შეკულამფრეცვით დნესტრისპირეთში გაივზავნა.

280 მმ-იანი ზალბური ცეცხლის რეაქტიული სისტემა Ураган-ის დან-

სუპარატანსტით თვითშემოქმედების შემდეგ — დაჯავშნილი სატვირო ავტომობილი „კრახი“

ადგარები მოვლდნენ ჭურჭების გარეშე გადაეცა, ხოლო დასწოლებული ჭურჭები დნესტრისპირულ სეპარატისტებს დარჩა.

მე-14 არმიისაგან მოვლდნენ მიიღო 21 სამოქმედო-სამტაბო მანქანა P-145 (BTP-60P ბაზახვა შექმნილი და შვი-არაღება არა აქვს), ასზე მეტი მსუბუქად დაჯავშნული გამწე MTLB-AT, 27 ერთეული საბრძოლო მანქანა 9P1148 (БРДМ-2-ზე დაყენებული ტანკსაწინააღმდეგო მართვადი კომპლექსი 9K113 Konkurs-ი), 20 ერთეული ბატარეა და დევიზიონის შთაურის მანქანები 1В18/1В19 (BTP-60P ბაზახვა შექმნილი და შვიარაღება არა აქვს), აგრეთვე BTP-80-ის, BTP-70-ის და BTP-80-ის ბაზებზე შექმნილი ათამდე სპეციალიზებული ტექნიკის ერთეული. გარდა ამისა, მოვლდნენ კაშხიოეში დილოცირებულმა მე-300 საპარა-შუტო-ხადესანტო პოლკისაგან ასზე მეტი მუდესანტო საბრძოლო მანქანა БМД-1/БМД-2 და სხვადასხვა დანიშ-ნულების დაჯავშნული ტექნიკის ერთეული, აგრეთვე 6 120 მმ-იანი თეთ-სმული საბრძოლველი დანადგარი 2С9 Нона-С და 18 ერთეული 122 მმ-იანი პაუტოცა D-30 გადაეცა.

ამ ტექნიკის დიდი ნაწილი ამორტი-ზებული ან შეიარაღების გარეშე იყო და დაინიშნა რეზერვის მუშობევაში სტრანს-პორტსა საშუალებად თუ გამოდგებოდა. შესაბამისად, ექვეტაინობა უშინდელ-ლო ქიინდა.

მოვლდნენ რუსებმა ავიაგამანად-გუჯეულ მიГ-29-ების მიღლი საუაი-ციო პოლკი დაუტოვეს, მაგრამ პრობ-ლემები მფრინავეების გამო განწადა.

კონფლიქტის შედეგობისას რუსე-ბი აგრელებენ ინფორმაციას, რომ კონსიოეს რუმენლი ტექნიკით იარაღით საბრძოლო მასალებითა და სამხედრო სპეციალისტებით ემარაგებოდა. რუსული მღია რუმენული წარმოების Т-55 ტი-პის ტანკებზე წერდა, მაგრამ ბრძოლუ-ბში მოვლდნენ მხრიდან ტანკების გამოყ-ენება დაფიქსირებული არ არის.

პირველი შეტაკებები 1991 წლის დე-კემბრის პირველ ნახევარში ქალაქ ლუ-ბოსართან მოხდა, რასაც ორივე მხრი-დან ადამიანების მსხვერპლი მოჰყვა.

მაშინ სისხლის ღერის დროებით შეერება მოხერხდა, მაგრამ წვილი-წვილილი შეტაკებები მსუბუქი ჯავშანტე-ქნიკის გამოყენებით მაინც გაგრძელდა.

დნესტრისპირელი სეპარატისტები მოვლდნენ პოლიციელებს ნელ-ნელა ეისწოებდნენ და მდინარის მარცხენა სანაპიროს ქალაქებისა თუ სოფლების

საბრძოლო პოზიციაზე მეოფი დნესტრისპირელთა 122 მმ-იანი თვითმავალი, პაუტოცა 2С1, Гвоздика

დატოვებას აიძულებდნენ. ტრანსპოლ-მა ასე ძალაუფლების მიუღ რეგიონზე გაერეკლებას შეძლო.

1992 წლის 2 მარტს მოვლდნენლი პოლიციელები ქალაქ დუბოსარში შეე-იდნენ და რიბნიცა-ტრანსპოლის სტრატეგიული მნიშვნელობის გზის გადაკეტვა სცადეს, მაგრამ ძლიერი წინააღმდეგობის გამო დაფალების შეს-რულება ვერ მოახერხეს.

მარტის პირველ მოვლდნენლი პოლ-ციელებმა 6 ჯავშანტანსპორტიორ-ის დახმარებით იმავე გზის დაბლოკვა სცადეს, მაგრამ სეპარატისტებმა ორ-განიზებული წინააღმდეგობა გაუწიეს და 5 ჯავშანტანსპორტიორიც დაწვეს.

28 მარტს კაშინიოემა რუსულები-ის მიუღ ტერიტორიაზე საეანგებო მფეო-მარეობა შემოიღო და მხინდა სეპარატ-ისტთა შეიარაღებული ფორმირებების განადგურება და ცენტრალური ხე-ლისუფლების აღდგენა დაიხსა.

ეს დნესტრისპირეთმა აგრეხიად შე-რაცხა და მოსახლეობას აგრესიონი-სათვის" საკადრისი პასუხის გაცემი-საკენ მოუწვია, ხოლო რუსულებიკურ გვარდიასა და სხვა ფორმირებებს მოვლდნენლია ქვედანაყოფების შერეუ-

ბა და შუბლზე კონტრშეტეით რეგონ-ის სახლერებიდან განდევნა დაეცა.

ბრძოლების დროს მე-14 არმიის ქვედანაყოფები რამდენჯერმე ცეცხლ-ში მოექცნენ. იყო სამხედრო ნაწილე-ბზე დაუდასხმის შემთხვევები, რაც რუსი სამხედროების აგრესიულობას კიდევ უფრო ზრდიდა.

ამის შედეგი იყო, რომ მე-14 არმიის ერთ-ერთი სამხედრო ნაწილის ოფიცრე-ბი ულტემატებით გამოვიდნენ და ცეცხ-ლის შეწყვეტა მოითხოვეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, პოზიციებზე რუსეთის დროითი გასვლით იმუქრებოდნენ.

მთელი მისახვედრი არ არის, ვის მხ-არეს აპირებდნენ რუსი ოფიცრები ბრძოლას, მე-14 არმიის ამოვარებული დნესტრისპირელები კი მხინან უახ-ლოვებოდნენ.

10 მაისიდან მოვლდნენლი ფორმი-რებებმა არტილერიის გამოყენებით მოქმედებები ქალაქ დუბოსარის რაიონში გააქტიურეს და მე-14 არმიის ქვედანაყოფები ისევ ცეცხლის ზონაში აღმოჩნდნენ.

არმიის სარდალი, გენერალი ნეტ-კაიევი მოვლდნენლი საპასუხი ცეცხ-ლით დაემუქრა და სეპარატისტებს

1992 წლის 20 ივნისს ქალაქ ბენდერის რაიონში ხიდთან აფეთქებული დნესტრისპირელთა Т-64

მოლდოვას არმიის BMD-1-ების კოლონის მარში

სამხედრო დახმარება გაუზარდა. ამ დღეებში ადგილობრივ მცხოვრებთა შრავალათასიანიმა ბრბომ პოლიგონიდან მოსავალ შე-14 არმიის ჯეშანკოლინას გზა გადაკეცა და ეს ცინციდინტი ამით დამთავრდა, რომ 10-მა ტანკმა T-64БВ-მა და ამდენივე ჯეშანკოლინას სპორტიორმა BТР-70-მა დანაღები მოლდოველებსგენ შეატრიალა.

რუსებმა არტილერიის ცეცხლი ჩაახშვეს, მაგრამ გაურკვეველი მიზეზით ერთ ტანკზე ჭურვების დეტონაციამ აფეთქება გამოიწვია.

15 მაისიდან მოლდოველი პოლიციელები პოზიციებზე ახალშექმნილმა სააბოო ქვედანაყოფებმა შეკეცეს და პირველი მნიშვნელოვანი ოპერაცია ბენდერის რაიონში ჩატარდა.

ოპერაციაში მოლდოვამ საარმიო ნაწილები, შინაგან საქმეთა სამინისტროს ქვედანაყოფები (სხვადასხვა რაიონიდან მობილიზებული პოლიციელები, სპეცდანიშნულების რაზმები, განსაკუთრებული დანიშნულების ბრიგადის რაზმები), პოლიციის რაიონის (კონტრაქტით მოსახურე მოლდოვას მოქალაქეები) და თავდაცვის რაზმები (სოფლებში ვალანდობა) გამოიყენა. ამ ძალების განკარგულებაში დაახლოებით 20-50 მსუბუქად დაჯერებული ტექნიკის ერთეული (BТР, BРДМ, BMD-1, MTLБ, BМP) იყო.

მოლდოველებს საცეცხლე მხარდაჭერას 10-იჯერ ტანკსაწინააღმდეგე 100 მმ-იანი ქვეშები 2A29 Рапира, 11 ვრცელად 82 მმ-იანი და 7 — 120 მმ-იანი საღმსატილორნი, ტანკსაწინააღმდეგე მართავი სარაკრო კომპლექსით შეიარაღებული 4 BРДМ-2, 23 მმ-იანი 3У-23-2 სამხეტიკო ავტომატიკო აღჭურვილი არმიისთვის ჯეშანკოლინას სპორტიორი უკეთებდა.

20 ივნისს მოლდოველთა ქვედანაგ-

ოფები მსუბუქი ჯეშანტექნიკის მხარდაჭერით დილის 4 საათისათვის ქალაქ ბენდერში შევიდნენ და მდინარე დნესტრის ნაპირების დამაკეცილებელი ერთადერთი ხიდი კონტროლქვეშ აიყვანეს, მაგრამ ქალაქის სრულად დაკეცილ მათეც ვერ მოხერხდა. ადგილადგილდ ლოკალური ბრძოლები გაგრძელდა, ხოლო ავტობუსებით მიმავალ მოლდოველ პოლიციელთა ერთ-ერთი კოლონა ჩასაფრებაში მოვიდა და დიდი დანაკარგიც განიცადა.

სეპარატისტებმა მობილიზაცია გამოიკეცეს და თითქმის 10 თასი კაცი შეგროვეს, თუი მსუბუქი ჯეშანტექნიკის 20-მდე ერთეულს (BТР, BРДМ, MTLБ, BМP, 3У-23-4 Шилка), რამდენიმე ხარტილერიო სისტემას, ნადმსატეორცხსა და „ალანის“ ტიპის სტევეასწინააღმდეგე დანადგარს მოუყვარეს, მაგრამ ეს საქმარისად არ ჩაითვალა და ვაითელა რუსი სამხედროების მონაწილეობაზე გაეციდა.

შე-14 არმია კი სრულ სარბოლო მდგომარეობაში იყო და ამის მიზეზი ქალაქ ბენდერში დისლოცირებული ზოგიერთი ქვედანაყოფის გაურკვეველი მდგომარეობა და დაზიანება გახდა.

19-20 ივნისს დამთი ტრანსპოლიში შე-14 არმიის სამხედრო ტექნიკის პარკთან ქალების, მოხუცებისა და ბავშვების მრავალათასიანი მიგრაციი გაიმართა, მონაწილეები რუსი სამხედროებისაგან ძაღვს გამოჭრებას მოითხოვდნენ. შე-14 არმიის სარბოლო, გერმანიო იგრო ნეტკინევი და მოქმედებისაგან თვის აკეცება, მაგრამ სეპარატისტების მხარდამჭერი სამხედროების შეჭრებასაც არ ცდილობდა.

ტრანსპოლიში შე-14 არმიის 59-ე მორტოშოროლი დივიზიის 356-ე ხანტანკო პოკოს T-64Б, T-64БВ ტიპის ასზე მტეი ტანკი და დიდი რაოდენობით სხვა ტექნიკა იყო დასაწყობებული. როცა დაძაბულობამ ეკლმინაციას

მიადლია, რუსმა სამხედროებმა მცხედრი ბიდან ტანკები, თვითმავალი ხარტილერიო დანადგარები, ჯეშანტრანსპორტიორები და ქვეშები თვითმავრად გამოიყვანეს.

სატანკო ვეიბაებში დნესტრისპირელებისა და რუსი სამხედროებისაგან დაკომპლექტდა. ამასთან, აღმოჩნდა რომ ხანტილერიო დივიზისაგან ტანკებზე დამიზნების სისტემა და ზოგიერთი სხვა მექანიზმი გაურკვეველი, ხოლო ბევრი ტანკი ტექნიკამტეციების გარეშე იყო.

მთხედვად ამისა, სეპარატისტები 4-რ ტანკით ქვეითების მხარდაჭერის გარეშე მდინარე დნესტრის ნაპირების დამაკეციმტეხულ ხიდზე მოლდოველთა პოზიციების გარღვევას შეეცადნენ, მაგრამ დამკეცილებმა ქვეშებმა სუსტი ცეცხლით ორი ტანკი გაანადგურეს და ერთიც მისიმედ დაახანეს.

20 ივნისს, საღამოს, შე-14 არმიის ტანკისტებმა რუსეთის არმიის განმსხვავებელნიშნებიანი 8-11 ტანკით იმეცხილეს იმეცხეები.

ტანკებს საცეცხლე მხარდაჭერას 122 მმ-იანი თვითმავალი პაზიციი 2С1 Гвоздика-ის ბატარეა უკეთებდა და მასხედრობე შეტევით დაახლოებით 20 საათისათვის მოლდოველთა პოზიციების გარღვევა შეძლეს.

რუსული ტანკების თინხლებით სეპარატისტთა ფორმირებები ქალაქში შეიჭრეს. მოლდოვა მტეციის შეჭრებას ავიაციით შეეცადა და 22 ივნისს ორმა Миг-29-მ სტრატეგიული მნიშვნელობის ხილს შეუკრა. მოლდოველმა პილოტებმა ექსპექსი ОФАБ-250 ჩაახანეს, მაგრამ ბომბები ხილს მავთერად იქვე მდებარე სოფელს დაეცა და მოსხელობაში მსხვერპლი გამოიწვია.

შე-14 არმიის მონაწილეობაში კონფლიქტის ბედი, პრაქტიკულად, განსაზღვრა და კონფლიქტის ცეცხლის შეწყვეტასა და კონფლიქტის ზონის რუსული სამხედრო ძალების ვანღავებას დათანხმდა.

კონფლიქტში დნესტრისპირელებმა დაახლოებით 500-მდე კაცი, მათ შორის 389 სხვადასხვა ფორმირების მებრძოლი დაიკარგა. დაჭრილთა რიცხვმა 900 კაცს მიადლია.

მოლდოვამ სხვადასხვა სამხედრო ფორმირების 152 მებრძოლი დაკარგა, 573 კი დაიკარგა.

თეშერ ჩაჩანიძე

“ოკეანია „კატაკულტა“

ორანის — ესკადროს
სადღაღმწინო — ნიშნადი
სახაზო კრეისერი „კატაკულტა“

ადამირალი
მარსელ-
ბარუნო
ფენსული

1939 წელს მეორე მსოფლიო ომი ინგლისა და საფრანგეთმა, როგორც მოკავშირეებმა, ერთად დაიწყეს, მაგრამ 1940 წლის 22 ივნისს საფრანგეთის კაპიტულაციის შემდეგ ბრიტანეთი გერმანიის წინაშე მარტოდმარტო დარჩა.

გერმანია-საფრანგეთის ცეცხლის შეწყვეტაზე შეთანხმების ერთ-ერთი მუხლი საფრანგეთის ფლოტის ხომალდების გერმანიელების მიერ მთითოებულ პორტებში აფორსის მოითხოვდა, სადაც გერმანელი ან იტალიელი სამხედროების მეთაურობითი კვიპაკების დემობილიზაცია და ხომალდების განიარაღება დაიწყებოდა.

ვიშის მთავრობის პრემიერ-მინისტრმა მარშალმა პეტენმა და ფლოტის მარშალმა ადმირალმა დარლანმა არაერთხელ განაცხადეს, რომ ფრანგული ხომალდების გერმანიელთა ხელში გადასვლას არ დაუშვებდნენ.

მიუხედავად ამისა, ინგლისის მთავრობა მოელტობის არასასურველი მმართველობით შესაძლო განვითარების მინიმუმ განიხილავდა და მიაჩნდა, რომ ასეთ შემთხვევაში ბრიტანიის საზღ-

ვო კომუნიკაციებსა და ფლოტს საფრთხე დაემუქებოდა.

კაპიტულაციის შედეგად საფრანგეთის ფლოტი ხმელთაშუა ზღვისა და ატლანტის ოკეანის სხვადასხვა პორტში მიმოიფანტა.

ფლოტის ერთმა ნაწილმა — სახაზო ხომალდებმა Courbet-მა და Paris-მა, 4-მა საესკადრო ნადმოსანმა, 7-მა წყალქვეშა ნავმა, 6-მა სატორპედო კატარანად და რამდენიმე მტრალაგმა ხომალდმა ინგლისის პორტებს შეაფარა თავი.

პორტ კასაბლანკაში სახაზო ხომალდ Jean Bart-ის მშენებლობა მოაგრდებოდა, ხოლო დაკარში კი ახალი სახაზო ხომალდი Richelieu ადგა.

ალევირში სამხედრო-საზღაო ბაზა მერს-ელ-ქებირის (ქალაქ ორანის მახლობლად) რეიდზე თანამდროულ სახაზო კრეისერები Dunkerque-ი და Strasbourg-ი, ძველი სახაზო ხომალდები Bretagne-ი და Provence-ი, ჰიდროავიაციის სპორტი, 6 საესკადრო ნადმოსანი და 4 წყალქვეშა ნავი იდგა.

პორტ ალევირში La Galissonnieri-ს, სერისა და 6 მსუბუქი კრეისერი, ხოლო საფრანგეთში პორტ ტულონში 4 მძიმე კრეისერი რჩებოდა.

ავიანობი Bearn-ი და ორი მსუბუქი კრეისერი საფრანგეთის კუნძულ მარტინიკზე ფორტ-დე-ფრანკის პორტში იყო შექრებული.

ძველ სახაზო ხომალდ Lorraine-ს, სამ მძიმე და ერთ მსუბუქ კრეისერს ფეკატეტი, პორტ ალექსანდრიაში, ინგლისელები მეთაურობდნენ.

ინგლისელთა შემოერთების ჩრდილო აფრიკის პორტები იწყებდა. თუ ეს ხომ-

ალდები საფრანგეთის პორტებში დაბრუნდებოდნენ, მათი გერმანიის ხელში ჩაერდნის საფრთხე ძალიან დიდი იყო და მამრ ბრიტანიის საზღაო ძალები ხმელთაშუა ზღვაში უპირატესობასა და საზღაო კომუნიკაციების გაკონტროლების საშუალებას დაკარგვდნენ.

1940 წლის ივნისის ბოლოს ინგლისის სამხედრო კაბინეტმა და საადმირალომ იმსჯელა და მძიმე ვადამსუქებულმა მიიღო: I — ხმელთაშუა ზღვაში მოკავშირე საფრანგეთის ფლოტის დაკარგვით გამოწვეული დანაკარგების სასწრაფოდ ანაზღაურება; II — რადგან ფრანგების შემოგობი მოქმედება უცნობი იყო, ამიტომ სხვა ქვეყნების სამხედრო-საზღაო ბაზებში მყოფი ფრანგული ხომალდების გაკონტროლება; III — ფრანგული ხომალდების გერმანიელების ხელში ჩაგდება აღკვეთა;

იმედგროვლად, სამხედრო კაბინეტმა საჭირო ჩათვალა ფრანგული ხომალდების ბუდის სასწრაფოდ გარკვევით.

3 ივლისს ინგლისელმა სამხედროებმა ქვეყნის პორტებში მყოფი ფრანგული ხომალდები დაიკავეს. შეიარაღებული წინააღმდეგობა წყალქვეშა ნავის, Surcouf-ის ეკიპაჟმა გასწია, რასაც სამი ინგლისელია და ერთი ფრანგის სიცოცხლე შეწერია.

ფრანგული ხომალდების ეკიპაჟები ნაპირზე გადმოსხეს და ინტერნირება გაუკეთეს. ფრანგი მუხლებურების ერთ-ერთი ნაწილმა სამშობლოში დაბრუნება ამჯობინა, ხოლო სხვები კი გერმანულ და გოლის „თავისუფალი საფრანგეთის“ რაგებში ჩადგა.

ინგლისელებმა ალექსანდრიაში მყოფი ფრანგული ესკადროს სარდალი,

სახაზო ხომალდ „ბრიტანის“ ტრეტიკული აღსასრული

ვიცე-ადმირალი გოფერი ხანგრძლივი მოლაპარაკებით ხომალდების დაკონსერვებაზე დაითანხმეს.

ბევრად რთული მდგომარეობა ორანში შეიქმნა, სადაც ადმირალი მარსელ-ბრუნო ექსნულიან ასეივე შეთანხმების მიღწევა არ მოხერხდა.

შესაბამისად, ბრიტანელმა ადმირალმა ჯეიმს სიმერელიმა ფრანგული ხომალდების პორტიდან გაუვანის ან ადგ-

ილსევე განადგურების ბრძანება მიიღო.

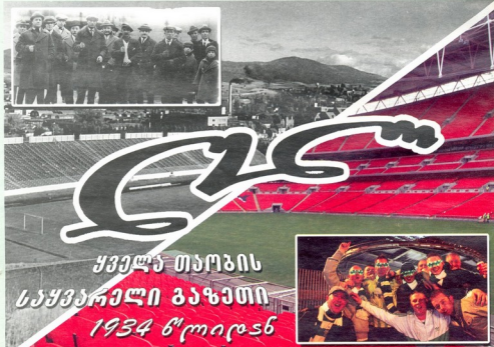
1940 წლის 3 თვის დაიწყო ოპერაცია „კატაკულტა“. ბრიტანელი ადმირალის განკარგულებაში იყო: სახაზო კრეისერი Hood-ი, სახაზო ხომალდები — Valiant-ი და Resolution-ი, ავიამზიდი Ark Royal-ი, ორი მსუბუქი კრეისერი და II საესკადრო ნაღმოსანი, ეს ძალები ფრანგულ ესკადრას ბევრად აღემატებოდა.

უშუალოდ მოქმედებდა ფრანგულმა ბრიტანელებმა ფრანგებს ოთხი ვარიანტი შესთავაზეს: I — ესკადრის ზღვაში გაყვანა და ბრიტანიის ფლოტის შეერთება; II — ზღვაში ევაკუაციის მინიმალური რაოდენობით გასვლა და ინგლისის რომელიმე პორტში გადასვლა; III — ზღვაში მინიმალური ევაკუაციით გასვლა და საფრანგეთის ევტ-ინდიეთის რომელიმე პორტში შესვლა; IV — ხომალდების 6 საათში ჩაძირვა;

ფრანგებთან მოსალაპარაკებლად აღმირალმა სიმერელიმა გაგზავნა I რანგის კაპიტანი პოლანდი, რომელიც 8 საათზე ფრანგი ადმირალის მისალღეში იყო, მაგრამ ექსნულმა მიღებაზე უარი უთხრა.

ლოდინის შემდეგ ბრიტანელმა ოფიცერმა მოთხოვნის წერილობით გადაცემას მაინც მოაღწია, მაგრამ 10 საათზე უარი მიიღო.

ადმირალი ექსნული ვიშის მთავრობას დაუკავშირდა და ინგლისელთა ულტრატეში — ხომალდების ჩაძირვის მოთხოვნა მოახსენა, ხოლო პირველ სამ პუნქტს შეგნებულად გვერდი აუარა. საფრანგეთის მინისტროს სამჭმ-

ყველა თაობის
საყვარელი ბაზეთი
1934 წლიდან

ფრანგულ სუბკაპარო ნაღმოსან „მოტაფორს“ ბრიტანული ტურეი მოხვდა

ადმირალმა სომერსელიმა მისია შესრულებულად ჩაითვალა. თუმცა „დიუნკერკის“ ჩაძირვა არ მოხერხდა, მაგრამ მძიმე დაზიანებამ ხანგრძლივი რემონტი მოითხოვა და ტულონში გადასვლა მხოლოდ 1942 წლის თებერვალს შეეძლო.

ფრანგული ესკადრის დანაკარგმა 1297 დაღუპული და 350 დაჭრილი მებრძოლი შეადგინა.

1940 წლის 8 ივლისს ბრიტანელებმა იერიში დაკარის პორტში „რიშელეისე“ მიიტანეს. აჟაშიზიდ Hermess-ის ნიმა ბომბდამშენ-ტორპედოზიზმა შეუტია და ერთ-ერთი ტორპედო კორპუსის ქვეშ აფეთქდა და წამყვანი ხრახნები დაზიანდა, რასაც ბრიტანული სახაზო ხომალდების ცეცხლი მოჰყვა. ერთ-ერთი 381 მმ-იანი ტურეი „რიშელეისე“ შთავარი

კალიბრის კომპურას მოხვდა და აფეთქდა, რაც ხომალდის ბრძოლისუნარიანობის დაქვეითებისათვის საკმარისად ჩაითვალა.

ფრანგულ ხომალდებზე თავდასხმის გამო ეიშის შთავრობამ ინგლისთან დაიპლომატიური ურთიერთობა გაწვევითა.

გერმანიას საფრანგეთის ფლოტის ხელში ჩაგდების სურვილი 1942 წელს გაუწნდა, მას შემდეგ, რაც მოკავშირეები ჩრდილო აფრიკაში გადახსდნენ. საპასუხოდ გერმანიის ჯარები სამხრეთ საფრანგეთში შეიჭრნენ და 27 ნოემბერს ტულონი დაიკავეს, მაგრამ ფრანგმა მებრძოლებმა დაახსრეს და 80-მდე ხომალდი ტულონის ყურის ფსკერზე აღმოწნდა.

თემურ ჩარანიძე

ორანის პორტი 1940 წლის 3 ივლისის ნაღმოსან სახაზო კრევისერი „დიუნკერკი“

მგლისელთა მოთხოვნები არ გაიზიარა და ადმირალ ტენსლის გადაწყვეტილებას ბრძოლის შესახებ მხარი დაუჭირა. დღის მეორე ნახევარში ინგლისელმა მებრძოლებმა პორტის შესასვლელთან ნაღმობორები დააყენეს, რითაც ფრანგულ ხომალდებს ღია ზღვაში გასასვლელი გადაუკეტეს და პრობლემის მშვიდობიანად მოგვარება სვე სცადეს. სომერსელიმა ძალის გამოყენების დრო 13:30 საათიდან 15 საათზე გადაიტანა და ფრანგი ადმირალის დაყოლიება ისევ სცადა.

14 საათზე ადმირალი ტენსლი დაინსწა და ინგლისელი ოფიცერი მოლარაგებისათვის 16:15 საათზე სახაზო კრეისერ „დიუნკერკი“ მიიღო.

შედეგად შედგა, მაგრამ უშედეგოდ. ამ დროისათვის ბრიტანეთის საადმირალთა გამოყვანა ფრანგების რადიოგრამა, რომელიც ეველა ფრანგულ ხომალდს ადმირალ ტენსლისათვის დახმარების გაწვევისკენ მოუწოდებდა.

ინგლისელებმა მოთხოვნების შესრულების დრო 17:30 საათამდე გადასწესეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ხომალდების ჩაძირვით დაიპოქრნენ.

ფრანგი ადმირალის პასუხები დაკვირვებულად ბუნდოანი იყო. ჩანდა, რომ დროის გაყენას ცდილობდა და დახმარების იმედი სქონდა.

ალანდმა „დიუნკერკი“ 17:25 საათზე დატოვა და 29 წუთის შემდეგ ბრიტანულმა ხომალდებმა ცეცხლი გახსნეს.

15 წუთის შემდეგ ფრანგულმა სახაზო ხომალდებმა საპასუხო ცეცხლით უპასუხეს. 18:03 საათზე „პრიფანს“ სარეული ტურეები მოხვდა, რამაც ხანძარი გამოიწვია და დაზიანებული აფხვლებიდან კორპუსში წყალი შევიდა. ჩაძირვისაგან გადასარჩენად ხომალდი ნაირთან ახლოს, წყალთხლებზე გაიზიარა. ტრაგიკულად დასრულდა სახაზო ხომალდ „ბრეტანის“ ბედი, რომელსაც ჯერ ხანძარი გაუწნდა, შემდეგ გაღაბრუნდა და აფეთქდა. კაიპატიდან 995 კაცი დაიღუპა.

ოთხი 381 მმ-იანი ტურეი მოხვდა „დიუნკერკს“, რომელმაც არტილერიის ნაწილი და შთავარი ენერგეტიკული დანადგარი დაზიანა, მაგრამ ჩაძირვას გადაურჩა.

საპასუხოდ ცეცხლით 330 მმ-იანი 40 ტურეი ბრიტანულ ხომალდებთან ძალიან ახლოს ისევ ჩამოფარდა, რომ დაზიანებები არ გამოეწვევია.

„სტრასბურგმა“ ექვს საეცადრო ნაღმოსანთან ერთად ბრიტანელთა ბლოკადა გაარღვია და მეორე დღეს ტულონს მშვიდობიანად მიაღწია.

დიდი ხანია წესად იქცა - საიარალო ტექნოლოგიებს ეზიარავენ და მათ ასლებს უღივანებოდ აყეთებენ. რა თქმა უნდა, ყველაზე მეტად ნამყვანი საიარალო ქვეყნები ზარალდებიან. თუმცა, მონინავე საიარალო ქვეყნებიც არ ატლებენ ხელს და კონკურენტებს სხვადასხვა ტექნოლოგიას ჰპარავენ. ქვემოთ მოვიყვანეთ რამდენიმე ყბადატეხულ მაგალითს ამ სფეროდან.

რა მოჰპარა საბჭოთა კავშირმა შეერთებულ შტატებს

ატომური ბომბი

ამშ-ს რომ სუპერარაღი ჰქონდა, იოსებ ბესარიონის მქმ ამხუ კარგა ხნით ადრე იყო, ვიდრე ამშ-ის პრეზიდენტი პარი ტრუმენი პირადად აუწყებდა. ლეიტენანტი ბერნის დაფინანსებული მეთაურობით საბჭოთა დახვეწა „დიდი ბომბის“ შექმნის და დახმადების ადგილსამყოფლის მისაკვლევად დიდხანს ჩნებდა მთელ ამერიკის ტერიტორიას.

მაღე საბჭოთა დახვეწის ვერადგების არაღმე მოეცეა ერთი არაფრით გამორჩეული, პირთული ფეხის სეკიდასე კლესი ფეხი. 1941 წელს იგი ბირმინგემის უნივერსიტეტში მუშაობდა, უნივერსიტეტი კი იმ დროს ატომური ბომბის შექმნას მონაწილეობდა. ფეხი თეთონ დაუკვირნდა საბჭოთა დახვეწებს, რადგან კომუნისტები იგი, 1943 წელს ფეხი „სანკეტვის პროექტი“ მუშაობდა, ასე ქრადგებდა ბირთული აბრადის შექმნელ ცენტრს ლოს-ალამოსში. ფეხი ამ პროექტს გაისი დაფინანსურ დახმადებზე აგებდა სასუსს. 1945 წლის იანვრში მან საბჭოთა დახვეწებს ვაგეკეა ბირთული ბომბის აგებულების მთელე მონაწილეობანი თხოვრდაცა. იმავე წლის 11 თებერვალს საბჭოთა კავშირის თვადგევის სახელმწიფო კომისიამ ატომური ბომბის შექმნის ვადმეცეკვლეება მიიღე. ასე რეუვარა საფუძვლი ფეხის თხოვრდაცა საბჭოთა ატომური ბომბის შექმნას, რამდლის ბორენესხსაც საბჭოთა ფეხისთვის მიიღე არმა, აკადემიკოს კრასნოვის ხელმძღვანელობანი და ლეიტენანტი ბერნის კურატორობით გამაღებულე ცდილობდა.

პრეტენდის კონფერენციასე ტრუმენს სტალინს „სახსეთიამარისოდ“ უთხრა, რომ ამერიკას უკვე ჰქონდა „არანეულებრივი სიმძღვარის აბრადი“, რომელ-

მოკარული სამხედრო ტექნოლოგიები

იც კომპოლესიანი სამყაროს შექმნის გარანტია იყო (ამერიკელი მეტეინჟინინგის სპეციალისტები ვარაუდობდნენ, რომ საბჭოთა კავშირი ატომურ ბომბს 10-15 წლის შემდეგვე ვერ შექმნიდა, მაგრამ „ბიბია ვიმ“ (ასე უწოდებდა მას ტრუმენი) გულში წაიყვინა.

K. E. J. Fuchs

1945 წლის აგვისტოში ამე. რიკელმა თეთიმფრინავებმა B-29-ში პარიონის და ნუკლეარ დაბომბეს. ამან უფრო წაქეზა ლეიტენანტი პულეფინი და ატომური ბომბის შექმნის მიზნით მთელე ამერიკის ტერიტორიას. 1947 წლის ნოემბერში საგარეო საქმეთა მინისტრმა მოლოტოვმა განაცხადა, რომ ამშ-ის ატომური საიდუმლო ადარ არსებობს, ხოლო 1949 წლის აგვისტოში, სესი-პალატინის პოლონურე ვადედა გაიარა პირველი საბჭოთა ატომური მონაწილეობად და ამით წერტილი დაეყვინა კომპოლესიანი სამყაროს შექმნის ბომბის სურვალს.

თეთიმფრინავის რადიოლოკაციური სადგური

1952 წელს კოჩეს ნახეარკენიულე მფინავრედდა სამოქალაქო იმა, რამეღმეი კოჩელი ვარდა, მართალია, არაოფიციალურად, საბჭოთა კავშირის, ამშ-ის, ჩინეთისა და ზოგიერთი სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეებეც მონაწილეობდნენ. იმის მონაწილე ქვეყნები ბრძოლაში უხმელეს აბრად იყენებდნენ, ცდიდნენ ბრძოლის ახალ მეთოდებსა და ხერხებს.

ყველაზე მსგავსი ბრძოლა კოჩეს ცამი გაიბარა. ამერიკელები წრადლო კოჩეს მწიხთან გასწორებას ცდილობდნენ. ამის სასახეოდ საბჭოთა მხარეც წრადლო-

თა დასახმარებლად უახლესი თეთიმფრინავები - MiG-15-ები ვაგეზუნა, რის შემდეგაც ნახეარკენიულე უფრო გამრავლდა „მფრინავი ციხესამარების“, „მუსტანგების“ და „მუორესტარების“ სამხმარევეები. ამგაკვლეა პილოტები უფროხმდნენ ფრენას და საბჭოთა თეთიმფრინავების ფრენის ზინას „MiG-ების ზეფინას“ უწოდებდნენ.

MiG-ების საბორენოდ ამერიკელებმა კრისანს უახლესი გამხმარევეები F-86 „სეპან“ გამოიყენეს ასმარეხზე და მან რამენიმე თვეს დაეგება და შეუფრინევა MiG-15-ები. ამის მთხეზი არა იმეფელე საბილოტური ისტატობა, არამეღ უახლესი საბორენო რადიოლოკაციური სადგური იყო, რომელც ამერიკელე საბჭოთა თეთიმფრინავებს არ ჰქონდათ.

საბჭოთა სევიდასტები ზეფინდნენ რამეღ იყო საქმე ამერეც „სეპანებზე“ წარადრობა ვარდა, მაგრამ ეს არცეო იოლი აღმომხდა; საბჭოთა იყო არა მარეო თეთიმფრინავის ჩამოვლება, არამეღ ამის ისე ვაგეკევა, რომ F-86 „სეპან“ ნაკლებად დაზიანებულეო და სასურველ ტერიტორიაზეც ჩამოფრინებულეო.

კრითულ ერთი დამხმარებელი „სეპან“ ზეფინე, წარადრობ იმეღე მომობით დაჯდა. მფრინავი შეფუძენებმა აიგებინა „სეპან“ კი ამერიკელებმა არ ვაინადეკურეს, ფურეკდნენ, ჩაიბარა და მრინადაღმეღვე ზელე ვერ იფლებსო. მაგრამ თეთიმფრინავის ჩაფრინის აფეღლი არცეო ღრმა ფოფილა და მიქცივის მუხმეღ თეთიმფრინავე წელდინ გამომხდა. კორეელი ვარიანტიცევი „საბჭოთა ამხ-

F-86 „სივობა“

ანგელებს“ ერთად რამდენიმე დამის განმეობაში ცდილობდნენ მის ზღვიდან მოთრევის და რაცა F-86 ხმელეთზე აღმოჩნდა, საბჭოთა სპეციალისტებმა მისი ბირტიდან უპირველესად გველა რადიო-ელექტრონიკა საშუალება მოხსნეს და დაუფრებლად გადაგზავნეს მოსკოვის მახლობლად არსებულ კლდით ინსტიტუტში. საჩხერა სპეციალისტებმა სწრაფად გამოიკვლიეს საბირტე რადიოეკიკაციური სადგურის პარამეტრები. რამდენიმე წნის შემდეგ კრეის ომში მოჩნდულ საბჭოთა თვითმფრინავებში განდა მწყობრობა, რომელიც პილტის მონიადად მისი რადიოეკიკაციური სადგურის მისი თვითმფრინავის დასხვევის თარიღზე აქედან ინფორმაცია, რამაც შეკვირვად შეპიქია აშერაკალი ვიკავამანდაუქულების უპარატესობა, ერთი წლის შემდეგ კი საბირტე რადიოეკიკაციური სადგური, რომელიც ტრევისკილითი ჰედად აშერაკულს, საბჭოთა თვითმფრინავებზე გამოჩნდა.

ნაღმები Dragon Tooth-ი და „კლეიმორი“

საბჭოთა საჩხერო სპეციალისტები ვრადაღებით აკვირდებოდნენ ვიეტნამის ომს. ვიეტნამელები საბჭოელებს ატყობინდნენ გველა იმ სახაზებს, რასაც აშერაკლები დროადრო იყენებდნენ მათ წინააღდეგ. საბოციანი წლების ბოლის საბჭოთა ცენტრლების განსაკვირებული ინტერესი გამოჩნდა ახალმა ნაღმმა BLU-43B-ს, რომელიც პიეტური სახეროფელები Dragon Tooth („დრაკონის კბილი“) ჰქონდა. ეს ნაღმი თხევიდ ასაფეთქებელი მასალით იყო დაზუბრული და ადამიანს, რომელიც მას ფეხს დადავამდა მხოლოდ ტერეის ნაწილს აგლეჯდა. ეს ტრაგემა, რა თქმა უნდა, საკმარისი იყო მისი მწყობრიდან გამოსავანად. ნაღმი ზმით პატარა იყო, ამიტომ შეპიძებოდა მათი დიდი რაოდენობით თვითმფრინვიდან გადაყრა და უპარამხარი ტერეიტრობების გადასადაგლებლად გაუკარესიებდა. საბჭოთა კვიმრის დაკვირვებით შეისწავლეს ნაღმი და გააკეთეს მისი ანალოგი PFM-1, რომლის შავნათაც ასვე თხევიდ ასაფეთქებელი მასალა იყო.

საბჭოთა ანალოგი ამერიკულზე ძლიერი გამოდგა. იგი დაკვირვებულ ვარისკაცს მთელ ტერეზე აგლეჯდა (იმ შემთხვევაში, კარგად მოჩანს ბორიტების იმპერების ფსიქოლოგია და რუსული ხასიათი) PFM-1 რუსები მოკვირებით „კრილატებს“ უწოდებენ. „კრილატები“ დისტანციური დადაღმვის სასტების მთავარი კომონენტებია, ათახობით ასეთ ნაღმს KCF-1 კასეტებით ალაგებენ და თვითმფრინვიდან ვრან, ანდა საჩხერო მანქანებიდან და ვიეტნამელებთან ახლდნენ მისი „კრატაქულიტირებას“. საჭეროების შემთხვევაში ამ ნაღმებს კარგად იყენებენ ქვეითნი, მაგალითად, მშვერავები უკან დახვევისას.

ამერიკული ნაღმი „დრაკონის კბილი“ შეთანაღებდნენ ვიეტნამის ომის დაძაფრებულ მოხსნეს, მის საბჭოთა ანალოგს კი დიდხანს „აკვიცხლა“. „კრილატებს“ იყენებდნენ ვიეტნამში, ტაეკვსა და ჩეჩენიაში.

ვიეტნამის ომში ამერიკელებს კლვე ერთი ახალი ტიპის ნაღმი გამოიყენეს, რომელიც აფეთქებისას ვრეგლების დიდ ფართობსა და გველა ციკხალ არსებას ცვლავდა. ვიეტნამელებს დაეკავს, რადიკული დასეღობილია ხელში საყვილი ახალი ნაღმი. მღელ საბჭოელების ხელში აღმოჩნდა ამერიკული მიხანმიმართული ნაღმი M-18A1 „კლეიმორი“. იგი 1,6-კილოგრამიანი გამომბურეული ვუთი აღმოჩნდა, რომელიც ფეხის მავებრობას მიმცერი პალო უწევდა. შავნით კი ნაღმი მრავალი დამხანაგებელი ვლემენტით, ფოლადის ბურთოელებით იყო ამყესებული. „კლეიმორის“ აფეთქებისას ბურთოელები კარტეკის მსგეხვად მოქსეღებდა — გველაყვებს ცვლაუდა ორმოციდაათ

მეტრზე. აფეთქება და ბურთოელების განმევა მიხანმიმართული ვიეტნამელებს აფეთქება შესახებელი იყო მათოეღვიკანილობის პულტის საშუალებით მარტამ იყო ხევა ვარანტებზე: ვიეტნამელი მათოელის ზაფანგი, ნაღმი-სარგარნიზი და ხხე ვიეტნამელმა პარტიზანებმა „კლეიმორით“ დაზაღმად აგლეგეს ორმ შავნეის, მათი მოპარვა და ამერიკელებისსეე განსადაგურებლად გამოფენება დაიქვეს. 16 წლის პარტიზანმა, მშვერავმა ნეოტრინციანმა მთლად თვი გამოიღო და ნაღმებს მონიადაღმევისეენ „პიროთ“ აბრუნებდა და იხე აფეთქებდა.

საბჭოთა სპეციალისტებმა დირსეულიად შეაფასეს ამერიკული სახაზლ და მღელ მისი საბჭოთა ანალოგი, ორიკილოგრამიანი ნაღმი MOH-50 გააკეთეს (ანდექსი „50“ მეტრებში გამოისხული ნაღმის დამხანაგებელი მანხილის სომორე) MOH-50-მა აშერაკელ წინამძებლეს არა მარტო წიოთა არამედ რამდენიმე მხე მონიკითავე გაუსწრო. კვიროდ, მხე აფეთქებისას დამხანაგებელი ნაწილების ზეოთი გაფრენის კოეფიციენტი მღდრებით ნაკლებია, რაც სახეფათო ზონის უფრო ამჭიდროებს.

„სუპერციხესიმაგრე“ B-29

ატომური ბომბი თვითონ არ დაფრინავს, მისი მანხანდ მტრების საშუალება აუცილებელია.

გებული საუკუნის ორმოციანი წლების ბოლის ასეთ საშუალებად მხოლოდ თვითმფრინვი შეიძლებოდა ვოილდაყო, ამ დროს საბჭოთა კავშირს ატომური ბომბი ითიქმის მხად ჰქონდა, ხოლო მისი მინხანდ მითმანი თვითმფრინავის კონტრეები პიროზონტზე კი არ ჩანდა. იმ დროისათვის გველაზე თანამდროვე საბჭოთა მხეძე ბომბდამშენი ოთხბრავიანი Pe-8 იყო. ეს მანქანა თვისი დროისათვის საუკეთესო იყო, საკმარისი გაევიხნებოდა ორმ ორე და თვითმფრინვით მოსკოვიდან ლონდონში გადაყრინდა და საბჭოთა კავშირის საგარეო საშუა

მინისტრი მოლოტოვი, მას გერმანელთა საჰაერო თავდაცვის უკრე ერთი სასტეჟა ვერ მისწვდა, მაგრამ ომის მიწურულისთვის Pe-8, რომელიც საბჭოთა კონსტრუქტორებმა მხოლოდ სამოქმედო ვარიანტად აანჭვეს (მათი სახეობაზე მტკიც ომის დროს ვერადაგურდა), უკვე მოქმედებდა იყო.

სტალინს, რომელიც პირადად ავიატორულზედა საბჭოთა ვიაციის განვითარებას, კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული, რომ საბჭოთა ავიაკონსტრუქტორებმა (თავისუფლებით და საფინანსო ბანაკებში მყოფნიც) უკრ შეძლებდნენ ისეთი თანამედროვე მასშტაბის ბომბდამხენი ოპერატორულად შექმნა, როგორც იყო უახლესი ამერიკული B-29, რომელიც ბომბადა (სერეულებრივ ბომბდამხენი) გერმანიასა და იაპონიას, შემდეგ კი პერიოდში და ნავსაკოსმ ატომური ბომბები ჩამოყარა. ამის გამო „ხალხი მამა“ ბრძანება გასცა, საჭარო თვითმფრინავი აშშ-ში უმოკრე.

ბელადის ბრძნების შესრულებას მოუღონებდა შემთხვეამ შერეული ხელი. 1945 წელს შორეულ აღმოსავლეთში იძულებით დაეშვა ერთბაშად ორი ამერიკელი მძიმე ბომბდამხენი. ორივე სწორედ საჭარო მოდელი – B-29 „სუპერფორტრესი“ იყო. ეს თვითმფრინავები იაპონიას ბომბდენდნენ, როცა დაზიანდნენ და ამიტომაც სსრკ-ის ტერაპორიაზე დასხდნენ. რადგან საბჭოთა კავშირი იმ დროს იაპონიათთან არ ომობდა, საბჭოთა მხარეში ინტერინირება გაუკეთა ეკიპაჟებს და თვითმფრინავებს, რაც საერთაშორისო დიპლომატიის თვალსაზრისით კორექტული იყო.

„სუპერვიციუსმაგარეები“ სასწრაფოდ გადაიხარულეს მოსკოვის მახლობლად, კუბანთან, სადაც საბჭოთა სპეციალისტებ-

მა ორივე თვითმფრინავი კონსტრუქციამდე დამატებს. სტალინმა ატომური პროექტის კერატორს, ლეონტი ბერიას დაავალა საბჭოთა „სუპერვიციუსმაგარეის“ შესაქმნელად ენისე ნიჭიერი ავიაკონსტრუქტორი მოეძებნა. პელიუჩინმა ავიაკონსტრუქტორმა ანდრეი ტუპოლევი ერთერთი მრძობითი ბანაკის საკონსტრუქტორო ბიუროში აბეო. ტუპოლევიმა მიიღო დაავლება და ზუსტად დათქმულ დროში შეასრულა იგი. შეუღებისდაგურად აღდგენილი იქნა ველისა და მასალა, რომლისგანაც მძლეო მძლე ამერიკელი“ იყო გაკეთებული. ფოთლებადის საცლებად იკ დაადგურეს, რის შემდეგაც ცამა აიჭრა ლაბაში თვითმფრინავი Ty-4, ასე უწოდეს ამერიკული „B-29 სუპერფორტრესის“ საბჭოთა ასლს.

ამერიკელები აღდგენდნენ, საბჭოთა კავშირის B-29-ის ასლი რომ შეეძებრა, მაგრამ ამ დროისათვის მათ უკვე ჰქონდათ გაცილებილი უკუოხი ბომბდამხენი „მშვიდობისმყოფელი“ –

საბჭოთა ავიამშენებლობისათვის Ty-4 უკადურესად მნიშვნელოვანი გამოდგამის ათვისებისას აღმოჩენილი ტექნოლოგიური სახელები მოგვიანებით გამოვიდნენ იქნა სხედასხვა თვითმფრინავის შესაქმნელად და სწარმოებულად; მაგრამ ეს სავალი წლის შემდეგ მოხდა; ხოლო მაშინ, რომლიც იანი წლების დასაწყისში, B-29 სუპერფორტრესების „წითელი“ ასლები ათი წლის განმავლობაში საბჭოთა ბირთვული იარაღის ერთადერთი მატარებლები იყვნენ. მოვლავნების მათი წარმოების უწყება საბჭოთა მხარეში გადასცა ჩინეთს, რომლებსაც ძალიან სურდათ და ატომური იარაღის მხნამადე მატარანი საშუალება.

ტანკის დინამიური ჯვამანი

ტანკის ველზე დიდი მტერი ეწმარსაკორცინა, ეწმარის მოხვედრისა ადვილბა წარმოშობის გახერხებელი ჰლბნის მისხანსაბაროულ ნაკაეს, რომლებსაც ნახერამტრანის საუკეთესო ვეწმნის გახერხებამდნობა შეუძლია. უფრო სწელ ვეწმნის ტანკი მდენად მოხებობა, რომ სწრაფად მოძრაობის უნარს დაკარგავს და ითლ სამხრებ გადაიტყვე. საბჭოელი მწმნის მხოლოდ სტანდარტული ვეწმნის ამნარა დატოვებამც არ შეიძლება. ვის სურდათა მიღობრ დიდიად დინამიული მწმნისა, რომლის განხვედრებაც ადვილბრან ეწმარისა შეუძლია.

ამტომ ამერიკელებმა მოძებნეს კუბეღავიერი ნაკაესიგან დაიცის საბეღლ საშუალებს და ტანკებზე M-48A3 „ატრნსა“ და M-60-ზედა საისტრეტიკო ასავიციებელი მასალით სავიე კონტრინირების დადგმა დაიწვეს. ეწმარის მოხვედრისას კონტრინირი ფოთლებდა და კუბეღავიერის ნაკაეს შლდა, ეწმარისა და კონტრინირის ომსავი ადვილბა ტანკის ვეწმნის ტრანკებზე მცირე ზომის დინამი, რასაც კონტრინირები ეწმარის ნაამბორალს უწოდებენ. სახელებს „დინამიური დაცვა“ დაიწვეს. მალე დინამიური დაცვის ტექნოლოგია ორგანიზების ხელში გადავიდა, რომლებსაც კონტრინირების განავიებამა თვითონ „ცენტრინირებზე“ დაიწვეს. მოვლავნებით „ცენტრინირებზე“ ერთი წმწილი ისნარულში აღმწმნდა. 1982 წელს ვერაულებმა ლიბანში დაიწვეს ოპერავია „მშვიდობის გალილუბს“. რომელიც პავლესტრანის ვითავისუფლებას ორგანიზაციის გასანიერებლად იყო ვამხნული, ამ უკანასკნელს კი ატრეუდელ უწმარს მხარის საბჭოთა კავშირი. საბჭოთა სამხვერო სპეციალისტებმა არაბ მფობობებს, რასაკარგულა, სთხვეს, რომ ვერაულებს მიეციით ნებისმიერი ახალი იარაღისთვის. სულ მალე საბჭოთა მწმელებს მიუღობიტირობა, რომ პავლესტრანის ვითავისუფლებების ორგანიზაციის მებრძობლებმა მოწინადღობის უკანარი ვეწმნის მობოლი „ცენტრინირის“ მტრებზედ დიხანება შეძლეს (ვდადვილბა არ შეუძლია). საბჭოთა მფობობებმა, ვაფაობებული ბობილის მიუხედავად, არაბები ათლეს ცეცხლის ხაზიდან გამოეცანათ ტანკი, რომელიც მამხეე ვეწმარებნეს სირიაში, იქიდან კი პირდაპირ საბჭოთა კავშირის თადავების სამინისტროს სამეცნიერო-საველე ცენტრში. სულ მალე, 1983 წელს, საბჭოთა ტანკები T-72 და T-64-ები დამწმენდნენ ისეთვე ომსკუბას ვეწმნის, როგორებიც ამერიკელი, ბრტანელი და ვერაუღ ტანკებს სქობდა.

დინამიური დაცვის ცენტრები საბჭოთა ტანკზე

**არ „ნსახსმვრა“ ავშ-24
სახმომთა კავშირისხა**

კატაუტის სავარძელი K-36

ველახე სამხელი ხისმარი ნების-
მარი პილტისთისი — კატაუტორე-
მა. თეთმფრინადი გასროლისა ად-
მანის სხელი უმისეს გადტვირთის
კრავის, რომელი შესაძლებელია ფრი-
ად სამწუხარი შედეგით დამთავრეს.
საქე ისაა, რომ კატაუტორებას აღ-
ტვრნატევა არა აქეს, თანამედროვე
სამხრო თეთმფრინადები ისე სწრაფად
დარჩნენ, რომ ხელია კანის ფანჯრის
კაფხა, გამოსელა, ბორბელ გადავრება
და ა. შ. შეუძლებელია. თეთმნი სავა-
ციო კატაუტორებს უკავრესად სხიფა-
თი იყო: პილტს გადარჩნის შინი ნა-
ვლებად ქინდა, ხელი ტრავმების მიუღ-
ვლად ღამის სასწილის ტილფასი იყო:
პილტრებს წვაედა ამოქმედებელი
პროექსიები, თეთმფრინადის ფრეკმენ-
ტეზონ შეკავრებისას სწედვობით კი-
დურები, ვრავალიცებრია ნაკადებისგან
ფაღტები უსკლებლია და ა.შ. პირველი
კატაუტორის სავარძელი, რომლის წყალობითაც
პილტს გადარჩნის დიდი შინი
სქელია, საბჭოთა კავშირმა შექმნილი K-
36 იყო. სავარძელს თეთმფრინადის
დეკორირის წყალობით შეეძლო კატა-
უტორების გადაწყვეტილება ავტომატ-
ურად მიელო, პილტის გადარჩნა შეი-
ძლებოდა ნელივინი სიქქარის დროსაც (იმ
შესხვევაში, თუ თეთმფრინადის აბლებს
ასურენ ზოლზე დაწყება).

მალი ახალი სავარძელ-კატაუტორა K-
36 უახლეს განსაზღვრებულ თეთმფრინ-

ტანკი T-62

ნე — Су-27-სა და МиГ-29-ზე დააყენეს.
მსოფლიო მძლე დარწმუნდა ახალი
საკატაუტორე სისტემის სამეფლობაში:
ოთხმეცადითაინ წლების დასწყისში ორ
ფეასალხონე — ლეიბურეცსა და ფარ-
ბორში, თითქმის ერთსა და იმვე პერი-
ოდში მოხდა ორი საბჭოთა განსაზღვრე-
ბლის კატასტროფა. კატაუტორების
შესდეგ საბჭოთა პილტორები არა მარტო
გადარჩნენ, არამედ დამოუკიდებლად
გადაადგულებს უნარეც შენარჩუნეს. ამ
დაუდევრებად დემონსტრაციამ დიდი შთა-
ბეჭდულება მოახდინა მთელი მსოფლიოს
სამხრო საუკილისტებზე, განსაკორე-
ბით ამერიკელებზე.

მალი დამლის პარის მისული საბჭოთა
კავშირში ჩვიდა ჰქტვარისის ექსპლტორია
დეპურტაცია, რომელიც დემონსტრაციის
შესდეგა „სავარძელ-სასწილი“, მაგრამ
მისი სერიულად ვიდე არ უქქარიათა სა-
მავთიროდ რამდენიმე თელივინ ვებემ-
ქლარი „გამოსაცელიად“ შეიძინეს... რა
მოხდა შესვლით, ოლად მასხვედრია.

**არ მონკარა ჩინეთმა
სახმომთა კავშირს**

ტანკი T-62

1969 წლის მარტში მოხვეულ აღმოსე-
ვლითი საბჭოთა კავშირისა და ჩინეთის
შორის მდინარე უსურიზე მდებარე პარ-
არა კრებულ დამსმისის გამო სამხედრო-
სახმადლორო ტილფატი დაიწყო. მუ-
ვლითის ამ თითქმის უწამწელი წაწილის
გამო 2-15 მარტს გაავრებელი ბრძოლები
მიმდინარეობდა. ჩინურ სახმელეთო
ჯარებს, რომელსაც ზურგს არტილერია
უმაგრებდა, წინ აღუდგა შესაზღვრეთა
მხოლოდ სასროლი არაღიით და ვეფმ-
მანქანებით აღჭურვილი რამდენიმე
ქვედათაიფო. საბჭოთა ნაპირზე თუ
შორეული აღმოსავლითის ჯარების რამ-
დენიმე მსხელი შენაერთი. მაგრამ დიდბ-
ანს არ ჩამოქლან ბრძოლაში, რადგან სან-
ამ შესაზღვრებები იბრძვიან, მოუღენა
განისხილება როგორც „ნიციდენტი“.

ხელი რიყე შტატებში მონაწილეობს
საპრობი წაწილები, ეს უკვე სრულმასშტა-
ბიანი ობია. კრებულის მოღანად დაქ-
რობის სამშორება 15 მარტს შეიქმნა.
მამნი ერთ-ერთი რამბის შთავრება რამ-
დენიმე ტანკი მოითხევა. ზუსტად მისი
შტაბის ახლის აღმონდა ომ დროისთვის
უახლესი ტანკის T-62-ების ოცეული,
რომელიც სასწრაფოდ გაიყვრეს საბჭო-
თა არმიის დაქვემდებარებდან და მე-
საზღვრეთა სახელმწიფო უმხმარების კო-
მანდოს (კგფ) ჯარებს დაუკუბრუნეს.
ტანკების მიღებისთანავე შესაზღვრები
შეტყველეს გადავიდნენ, მაგრამ ჩინელები
მხად იყენეს მოღენების ამტკარად გან-
ვითარებისთვის. მდინარე უსურის თეთმნი
ნაპირზე მათ ტანკსწინააღმდეგო ქვეტე-
რების ბატარეა მუდვიდ შეიხდებოდა. საბ-
ჭოთა ტანკები საყეცხლე დამანების ზო-
ნაში შევიდნენ თუ არა, ჩინელების ჩასა-
ფრებულმა ბატარეამ ცეცხლს გახსნა და
აიყიოქა მოწინევე ტანკი, დანარჩენებმა
უკან დაიხეს. ამის შესდეგ შორეული აღ-
მოსავლითის ოღის ჯარების სახელითამ
გადწყვიტა, არ დალიდებოდა მოსკოვის
ბრძინებისა და მთელი ძალების მხარი დუ-
ქარა შესაზღვრების. კრებული დამანსა
სწრაფად დაბორუნეს, ჩინელებმა კი თეთ-
მნი ნაპირს შეუვარეს თუი. აიყიოქებული
ტანკი კი ნეიტრალურ ზოლზე დარჩა,
რომელიც მდინარის ტოტზე გადიოდა.
ტანკის არაერთი ვასაღმელოებელი მოწი-
ფობილია ქინდა, მათ შორის დამის ხე-
ღის ხელსწილები და ქვეტების სტამბლი-
ნატორია. მიუხედავად დიდი სამშორებისა,
საბჭოთა ჯარისკეციბი შეყდენენ ტანკი
თეთმნი ტერიტორიაზე გაიორიათ, მა-
გრამ უმდეგად — ფოლადი ვავრებდა,
რომელიც აიყიოქებულ საბრძოლო მან-
ქანას გამოაბეს, მამის ოთკიით წყდებო-
და. ტანკი კი ტერა ვერ უყვის. მამის გადა-
წყვიტეს, ჩაბრების ნაპირზე თუი მოუ-
ვარეს მსხვილკაციბრიან ნაღმსატორე-
ნებს, რომელთა ნაღებმა ჩამტვრეეს სქე-
ლი ვინული, რის შესდეგაც ტანკი ხელ-
წელი წვიდა ფსკრისტენ.

რამდენიმე თვის შემდეგ ჭკვიანმა ჩინელებმა ჩადრული ტანვის მოსახებზე გავრცელებული მტკიცებულებები, რომლებიც იძულებული გახდნენ დატოვონ საბრძოლო მანქანა, ჩაბეს გეარები და წელ-წელ ააოინეს ჩაბრე. მთელი წლის განმავლობაში ჩაბრეკატებდა ნაღავრ ტანვის სვეტილური კომისა და მას შემდეგ, რაც მკვლე სადღურ ადრეკრევილობა გახდნენ, საბრძოლო მანქანა ჩინეთის სახალხო-განმათავისუფლებელი არმიის მუხრეუმს გადაცეს. ერთი წლის შემდეგ კი ჩინეთის არმია ახალი ტანვი WZ-122 მიიღო, იგი წლის წვეთები ჰგავს და საბჭოთა T-62-ს. ჩინური ტანვი WZ-122 ვიეტნამის ომში და ტანამინის მონადრზე, მომტინგეების დარბევაში მონაწილეობდა.

რა მონარა მსოფლიო საბჭოთა კავშირს

კალამნიკოვის ავტომატი AK

მსოფლიოში ყველაზე საიდრე და იდე ავტომატირ ადარბეული AK არაერთხელ მოიპარეს და მალიონობით ვხვებლარად გავრცელდა მთელ მსოფლიოში,

მაგრამ არც საბჭოთა კავშირისა და არც მის ოფიციალურ ვებ-საიტებზე არ მოიხილავთ ამის. პირითი AK-ის ოცნორ ასლებს, რომლებიც ტრესიკალღეთი სკვანის წინამძებლებს, სხვა სახელებს უწოდებენ, რამდენი ორიგინალური „კალამნიკოვი“, მისი ასლი და ანალოგიაა გამოშვებული მთელ მსოფლიოში, უხეტლად არ არის ცნობილი (ზოგი მკვლევარის არხით 50 მალიონი ერთეული), ასევე არ არის ცნობილი რამდენია მათ შორის დი-ცემბრებული და რამდენი კონტრაფაქტურ-ლი.

„კალამნიკოვის“ წარმოების ტემპო-ლოვია ერთ-ერთი პარელები ჩინეთის მი-ლი. AK-47-ის გამოცემის შემდეგ, მალე გამოჩნდა ჩინური ავტომატი „TP-56“ და „TP-56-1“, საბჭოთა ავტომატისაგან ისე-ნი მსოფლ მსოფლ ლულია, საჩინაბე-ანი ხაზითა და, რა თქმა უნდა, ფილა-ლის დაბალი ხარისხით განსხვავდებოდნენ.

ძლიან მალე ჩინელებმა თვითონ „ტაბი-ხი“ სწორედ საბჭოთა მესხლდრეების წინააღმდეგ გამოიყენეს, კონტრე დამან-სკისათვის განაღებულ კონფლიქტში. ამ ბრძოლის დროს, როცა საბჭოთა მეს-ხლდრეებმა AK-ს ტყეების მარაგი ამოეჭრა, ნაღავარი ჩინური ვანებს გამოეყენეს, კალიბრი ხომ იყვე, 7,62 მილიმეტრი იყო. ოთხმოციან წლებში ჩინელებმა შექმნეს ავტომატი „TP-86S“, რომლის საფუძველი იყვე „კალამნიკოვი“ იყო, ოღონდ „კალამნიკის“ სისტემის-მე-რელებული. მათვე გეოეთი 5,56-მილი-მეტრიანი ამერიკელი ვანის გამოსაყვე-ბლად AKM-ის გადაცემის იდეა...

ყოფილი ვარმაგის ხელმძღვრელების ქვეყნში წარმოებულმა AK-ებმა სხვა სახელწოდებები მიიღეს.

უნგრეთი „კალამნიკოვის“ სამ ვარი-ანტს აწარმოებდა: AKM-63, ძირითადად, გამოიყენებდა მტრების საღულია, წინა სახელწოდება და ორიგინალური ფორმის კონდახი AMD-65-ს ჰქონდა დამოკლე-ბული ლუა და ორკამერითი ლულის ტრესი მუხრეტი. ჰუნარად AMF მსახდრე-ლი ვუმარსატორენია ოპტიკური სამ-ინხითა და პოეზმანით მუდით.

გერმანიის ფემოკრატული რესპუბ-ლიკი აწარმოებდა K, KM, KC, KMC, KMC-72-ს და AKC-74-ებს, რომლებიც ორიგინალისა და ვრთმანეთისაგან მსოფლი ორიგინალური საღულიებითა და კონდახებით გამოირჩეოდა.

პოლეთი აწარმოებდა PМК-60-ს, KPMK-2-ს და PМК-ДПН-60-ს საშახ-ანე ვუმარბების სახრილი მსახდრეებითა და კალამნიკოვი საშინით.

რუსეთი ურებდა AKM-ის მოდიფი-კაციებს, რომელთაგან ერთ-ერთის სახელწო-დანი ხალღეთი ჰქონდა, მეორეს კი — ლულისცემა ვუმარსატორენი (40 მმ კალიბრი). მოგვიანებით რუსეთებმა გამოშვეს ოპტიკურსამინხანი AKM-ი, რომელსაც СВД შამხანის კონდახი ჰქონ-და.

თურქულეთმა სახელი გაიძეო AK-47-ის შემკვირე ავტომატების მთელი სერი-თი თუფან ეს იყო M-64, M-64A და M-64-B (დასაკევი კონდახით), შემდეგ გამოჩნდა M-70 (ნახებრტანო ლულის ტრესი მუხრეტი) და საშახანე ვუმარ-სატორენი (ტრამბლონების) საშინით M-77 B-1 საშახიკური შამხან „ნახტა-ვა-76“ (იდეე AK ვრებულ ლულით (50 მმ) და ოპტიკური საშინით).

ჩრდილი კორეა დღესაც ურებს AK-47-ის ასლებს (მთელმა „კალამნიკ“ მალი-დასახლებს „TP-58“) და AKM (TP-68).

ამ საქმეში ინდიოეთაც ისახელა თვე — იგი დიკემბრებული AKM-ს აწარმოებს. საბჭოთა ნაშუქებისაგან ეს იარაღი იმით განსხვავდება, რომ აქვს საცეხლ რე-

თმის სხვაგვარი გადმეცემა, რომელიც ძველები ლულის ტრესი მუხრეტი და საშახანე მოწყობილობებით, რომლებიც ლულის ვეთის სახურავზეა მამარბე-ბული.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში კო-მანდა „ინტერნშიზი“ სამოქალაქო სა-ზრისითის აწარმოებს თეთადტრევედ შამხანს S-61-ს, რომელიც საველე ჰეგს AK-47-ს, კალამნიკოვის ავტომატისთან დავებრებული ისტორიები კიდევ უფრო ჩახლართა მას შემდეგ, რაც მისი წარმო-ების ლიცენზია ფრანოს იყდა. ფრელებს რამდენადმე შეეცადეს საღულის ფორმა, კონდახი და ლულის ტრესი მუხრეტი, საშ-ინე მოწყობილობები კი ლულის კოლოფის სახურავზე გადაიტანეს. ფრელებმა ავტომატს M-62 „კალიკოტი“ უწოდეს.

ოთხმოციან წლებში ფრელებს ისრე-ლის საშხრე ხელისუფლებამ მამარის მთხრელი, მიყვლი ამოთვის „კალამნიკი“ დამხდების ტექნოლოვია და მათი წარმო-ების საშუალებები (ჩარხები). მას შემდეგ, რაც ვარეებმა შეუგა, პრეალებმა გადა-ამუშვეს „კალმეტი“ და ახალ ქნითის „კალილი“ დაარქეს. მოგვიანებით განდა „კალილივანს“ არაერთი სახეობა, რამდენ-თი და „არხეტლის“ საცდელ სტრუქტურ-კი გამოიკვდა.

ოთხმოციანი წლების მიწურულს ის-რაველი შეიარაღების საშხრე აერიკის რესპუბლიკამ მამარის „კალილივანს“ წარ-მოების ტემპოლოვის მთხრელი ვარა-ლებმა გეფიეს ტექნოლოვია და საშხრე-თაფრელებმა ავტომატების წარმოება რ-44, რომლის საფუძველზეც დაშოედა არაერთი მოდილი, მათ შორის ყველაზე ორიგინალური „კალამნიკის“ სტესის მეს-რელებული პისტოლეტ-ტევაამერქვეი „ვექტორი“ გამოგდა. ის ფორმით ფრეტან-ტრეკური ფორმის იარაღს ჰგავს, მაგრამ მითივის „კალამნიკოვის“ აქვს. AKM-ს ლიცენზიათ ით ულიცენზიოდ ვრეატეტ და პესტრანი და სხვა ქვეყნებზე აწარმოებ-ნენ.

რუსების ვანცხადებით „კალამნიკო-ვის“ ყველა ასლი, ფაქტობრივად, ნაშრე-ბა ორიგინალს, უპირველეს ყოფილსა, ფილადის დაბალი ხარისხით მავალიად. ჩინური „ტაბი“ 7000 ვარსალას მღერს ურებს, რის შემდეგაც ვარაობა იქვეა ხოლმე.

AK და მისი მოდიფიკაციები მსოფ-ლიოს 60-მდე ქვეყნის შუაბარბებაშია, მონაშახტი კი მისი გამოსახულება (ღე-ბა, ხუტეს ფანტრების ვანი) სახელმ-წიფო ვერბის დამამტყნებელი ატრიბუ-ტია.

მთაშახდა
თამაზ შორაშოლიანმა

ლეგენდარული Remington-ის მსაქმე დაგეგმა

ამერიკელი სნაიპერული შაშხანა Remington 700 ათ წელზე მეტია ქართული სპეცსამსახურების (მათ შორის პრეზიდენტის დაცვის სპეცსამსახურისა და ანტიტერორისტული ცენტრის) სნაიპერებისთვის სამტატო იარაღია და ის კარგად აქვთ ათვისებული.

ფორმა „რემინგტონმა“ ჯერ კიდევ 1962 წლიდან დაიწყო Remington 700-ის მოდელის წარმოება, რომელიც მალე აშშ-ში ყველაზე პოპულარული სნაიპერული და სანადირო შაშხანა გახდა. მას გრძელად მცოცავი საკეტი ჰქონდა.

მოგვიანებით მის ბაზაზე შეიქმნა M40 ტიპის სნაიპერული შაშხანა, რომელიც შეიარაღებამო აშშ-ის საზღვაო ქვეითთა კორპუსში მიიღო. M40-ები ფართოდ გამოიყენებოდა ვიეტნამის ომში. მოგვიანებით, როდესაც აშშ-ის

არმიამ ახალ სნაიპერულ შაშხანაზე გამოაცხადა კონკურსი, მასშიც Remington 700-ის ბაზაზე შექმნილმა M24 ტიპის სნაიპერულმა შაშხანამ გაიმარჯვა.

ბუნებრივია, ჯერ კიდევ 50 წლის წინ შექმნილი შაშხანა კვლავ დააკმაყოფილებდა სნაიპერების შხარდ მოთხოვნებს. ყველა ქვეყნის არმიის სნაიპერს მხოლოდ ორი რამ სურს, — მთარტყას ზუსტად და რაც შეიძლება შორ მანძილზე.

Remington 700-ის ბაზაზე 1966 წელს კონსტრუირებული M40 ტიპის სნაიპერული შაშხანა M40 და მისი გაუმჯობესებული ვარიანტი M40A1 ვიეტნამში მებრძოლ ამერიკელ საზღვაო ქვეითთა სნაიპერებს საშუალებას აძლევდა 300 მეტრიდან სროლისას 5 ტყვია 80 მმ დიამეტრის წრეში „ჩაეხეთ“. სულ გამოუმუშვეს M40 ტიპის 995 შაშხანა.

1987 წელს აშშ-ის არმიის შეიარაღებაში შევიდა Remington 700 ტიპის სნაიპერული შაშხანა M24, რომელშიც ადვილად ამოიციწობოდა Remington 700-ის „ნაკეთები“, თუმცა M24 უკვე

სნაიპერული შაშხანა
Remington 700

სნაიპერული
შაშხანა M40

სნაიპერული
შაშხანა M24

83060 დონიტი Remington

MSR-ში გამოყენებულია გრძივად მცურავი საკეტო, გადატანი ვოველი გამროლის შემდეგ ხელით ხდება. შაშხანის 5, 7 ან 10-ვაზნარი მჭიდვით უყენდება. შაშხანის ლულების სწრაფად შეცვლის შესაძლებელია .338 Lapua, .338 Norma, .300 Win Mag 7.62X51 88 NATO (.308 Win) ტიპის ვაზნების გამოყენება. სხვადასხვა კალიბრის ლულებიც, თავის შრიც, ოთხი — 508, 559, 640 ან 680 88 სოგრძის შეიძლება იყოს. 559 88 სოგრძის ლულით შაშხანა (მჭიდვინა და ოპტიკური სამიზნის გარეშე) 5,9 კგ-ს იწონის. 559 88 სოგრძის ლულითა და დადგენილი კონფიგურაციით შაშხანის სოგრძე 914 მმ-ია, გაშლილი კონფიგურაციით კი 1108 მმ.

ათას მეტრამდე მანძილზე ზუსტად სროლის საშუალებას იძლეოდა.

M24-ს დღესაც ხშირად იყენებენ ურაცხა და ავღანეთში, მოუხლედად იმისა, რომ ამერიკელი სნაიპერები რამდენიმე წელია, უფრო ზუსტად შორსმსროლელ შაშხანას ითხოვენ.

ფირმა „რემინგტონმა“ გაითვალისწინა ახლო აღმოსავლეთში მებრძოლი თანამემამულეების სურვილი და 2009 წელს შექმნა ზეზუსტი მოდ-

ერთ-ერთი ქართული საეცრაზმის სნაიპერი „რემინგტონის“ ტიპის სნაიპერული შაშხანით

სნაიპერული შაშხანის გადახატანი სპეციალური კეისი

სწრაფი სნაიპერული შაშხანი Remington MSR-Modular Sniper Rifle.

„რემინგტონის“ კონსტრუქტორთა გააქტიურება იმანაც განაპირობა, რომ გახულ წელს აშშ-ის სპეციალური ოპერაციების ძალების სარდლობამ (US SOCOM) გამოაცხადა კონკურსი, რომლის თანახმადაც ახალ ზეზუსტ სნაიპერულ შაშხანას მისანი 1500 მეტრიდან უნდა დაეზიანებინა, ამასთან, აუცილებლად უნდა აქონოდა დასაკეცი კონდახი (ძველ „რემინგტონებს“, ისევე როგორც M40-სა და M24-ს კონდახები არ ემკცებოდა), ლულის სწრაფად შეცვლისა და მკეფის დაყენების შესაძლებლობა და ამასთან შაშხანის მაქსიმალური მასა საბრძოლო მდგომარეობაში 8,2 კგ-ზე მეტი არ უნდა ყოფილიყო.

კონკურსის თანხმად, გამოცდა 2010 წლის ზაფხულში დაიწყო, რომელშიც გამარჯვების ყველაზე დიდი შანსი სწორედ მოდერნიზებულ Remington MSR-ს აქვს.

ამ შაშხანაზე ოთხი სხვადასხვა კალიბრია ვითვალისწინებული, მათ შორის 7,62 მმ NATO-ს, .300 Winchester Magnum-ისა და .338 Lapua Magnum-ის ტყვიებზე გათვლილი

ვა სერვის ლულის დაყენებაც თითოეული კალიბრისთვის. ლულის ბოლოს განთავსებულ ლულის მუხრუჭებზე ამკვრებენ სპეციალურ მკვრებს ცეცხლის არისა და გასროლის ხმის შესამცირებლად.

ლულის კოლოფის ზედა სახურავის მიღვ გაყოფაზე დაყენებულია Picatinny rail-ის ტიპის მიმართული, რომელზეც ყველა თანამედროვე ოპტიკური სამიზნის დამონტაჟება შეიძლება.

Remington MSR-ი გამოირჩევა თანამედროვე დიზაინით, შენიღბული კამუფლირებითა და კონსტრუქციაში ფარ-

ნახევრად დაშლილი შაშხანი სხვადასხვა სიგრძისა და კალიბრის ლულებით

ლულების დაყენება შესაძლებელი.

ლულებისა და შესაბამისად, კალიბრის სწრაფი ცვლა სნაიპერს საშუალებას მისცემს უფრო ოპერატიულად მოახდინოს რეაგირება ბრძოლის ველზე სწრაფად ცვლებად ვითარებაზე.

გარდა ლულების კალიბრების ცვლილებისა, შესაძლებელია 4 სხვადასხ-

ვით გამოყენებული კომპოზიციური მასალებით რაც დიდ შანს იძლევა, რომ „რემინგტონის“ შაშხანები ნახევარი საუკუნის შემდეგც დაიწყოს ამერიკელი (და არა მარტო მათი) სნაიპერების შეიარაღებაში.

ირაკლი ალდაშვილი

ბრუნავი

ბრ/ბრ
9

საქართველო
2023 წლის

Remington MSR

ISSN 1987 - 5061

